

**MİMARİ TASARIMDA YER'E ÖZGÜ KAVRAMININ 2000 YILI SONRASI
İNŞA EDİLMİŞ YAHŞİBEY KONUTLARI ÜZERİNDEN İNCELENMESİ**

Ayşenur BAYRAKTAR

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ 2022

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ayşenur BAYRAKTAR

01/07/2022

MİMARİ TASARIMDA YER'E ÖZGÜ KAVRAMININ 2000 YILI SONRASI İNŞA EDİLMİŞ YAHŞİBEY KONUTLARI ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Ayşenur BAYRAKTAR

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2022

ÖZET

Yer kavramı, mimari tasarımları şekillendiren ve tasarımın temelini oluşturan bir veridir. Geçmişten günümüze bakıldığında yer'e özgü tasarlanan yapıların nitelikli olduğu görülmektedir. Ancak, 20. yüzyılda başlayan endüstrileşme, sanayi gelişimi, makineleşme, kentleşme, ideolojilerin değişmesi ile evrensel, rasyonel, standart unsurlar ön plana çıkmıştır. Gelişen kentlere göç olayları başlamış, nüfus artmış, bunun sonucunda da konut ihtiyacı doğmuştur. Artan taleplere kısa sürede yanıt vermek amacıyla tek tipte, yerden bağımsız konut tasarımları yapılmış ancak bu tasarımlar kullanıcı istek ve ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmıştır. Değişim ve dönüşümden etkilenen konut yapılarında yer'e özgü tasarımlara geri dönmeye çalışılsa da, bu tasarımlar geçmiş taklit etmekten ve yeniye eklemlenmekten öteye geçememiştir. Bu çerçevede bu tezin amacı; yer'e özgü kavramını incelemek, konut tasarımlarında yer'e özgü yaklaşımlar vasıtasıyla yer'e özgü verileri belirlemek ve özgün dokusunu korumuş yerde bulunan yeni konutları bu veriler üzerinden analiz etmektir. Bu amaçla, kimliğini korumuş İzmir ili, Dikili ilçesi, Yahşibey köyünün yer'e özgü olan geleneksel konutları incelenmiş, elde edilen veriler ve parametreler ışığında 2000 yılı sonrası inşa edilmiş yeni konut örnekleri olan Emre Senan, Ekin Senan, Nevzat Sayın, Kerime Arsan, Bihrat Mavitan ve Alev Mavitan evi değerlendirilmiş, eski ve yeni konutlar karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler sırasıyla; doğal ve sosyo-kültürel ana başlıklarında, topoğrafya, iklim, çevresel imge, toplum ve aile yapısı, yer'e özgü mimari dil alt başlıklarında incelenmiştir. Analizler sonucunda, her yerin kendi bağlamında incelenmesi gerektiği ve yer'e özgü tasarımların belirli kurallar çerçevesinde değil, esnek, eski ve yeni arasında uzlaşmacı diyalog kuran, yerleşik ve geçici unsurları birleştirici bir tavırla tasarlanması gerektiği anlaşılmıştır.

Bilim Kodu : 80107

Anahtar Kelimeler : Yer'e özgü, yer'e özgü veriler, yer'e özgü konut tasarımı, Yahşibey köyü,

Sayfa Adedi : 113

Danışman : Doç. Dr. Arzu ÖZEN YAVUZ

ANALYSIS OF THE CONCEPT OF PLACE SPECIFIC IN ARCHITECTURAL DESIGN
ON YAHSIBEY HOUSES BUILT AFTER 2000

(M. Sc. Thesis)

Ayşenur BAYRAKTAR

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

July 2022

ABSTRACT

The concept of “place” constitutes the data that shapes architecture and forms the basis of design. A review of the history reveals that buildings that are designed specifically for their place possess an inherent quality. On the other hand, industrialization, industrial development, mechanization, urbanization, and the change of ideologies that started in the 20th century brought universal, rational and standard concerns to the fore. Migration to the developing cities and the increasing population resulted in a demand for housing. In order to respond to the increasing demand in a short span of time, typical, place-independent housing designs were introduced, however these designs were insufficient in meeting the needs and requirements of the users. Although attempts were made to return to indigenous designs for residential buildings that were affected by change and transformation, these designs could not reach beyond imitating the past and being incorporated into the new. In this context, the aim of this thesis is to examine the concept of being place-specific, to determine place-specific data through place-specific approaches in housing designs, and to analyze case studies sited in a place that has preserved its original texture through these data. For this purpose, the place-specific traditional houses of the Yahşibey village of İzmir province Dikili district, which have preserved their identity were examined. In the light of data and parameters gathered, new housing examples built after 2000, Emre Senan, Ekin Senan, Nevzat Sayın, Kerime Arsan, Bihrat Mavitan and Alev Mavitan house, were evaluated and old and new houses were compared. The data obtained are respectively; under natural and socio-cultural main headings; and topography, climate, environmental image, society and family structure, place-specific architectural language sub-headings. As a result of the analyses, it has been understood that every place should be studied in its own context, and rather than following certain pre-established rules, place-specific designs should be designed in a flexible, reconciling dialogue between the old and the new, and with an attitude that unites the established and temporary elements.

Science Code : 80107

Key Words : Place-specific, place-specific data, place-specific housing design,
Yahşibey village

Page Number : 113

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Arzu ÖZEN YAVUZ

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez çalışmam için danışmanlığımı üstlenerek bu süreçte bana her zaman destek olan, fikir, düşünce ve yardımlarını esirgemedi çalışmamı tamamlayabilmemi sağlayan çok kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Arzu ÖZEN YAVUZ' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca kıymetli zamanlarını benim için ayıran, tez çalışmamın gelişmesinde yönlendirici katkılarından dolayı çok değerli jüri üyelerimiz Doç. Dr. Çiğdem BELGİN DİKMEN ve Özlem SAĞIROĞLU DEMİRCİ'ye teşekkürü borç bilirim. Hem eğitim ve öğretim hayatımda hem de hayatın her alanında yanımda olan ve bana maddi, manevi destek veren annem Meliha BAYRAKTAR'a, babam Hasan BAYRAKTAR'a ve abim Aykut BAYRAKTAR'a sonsuz minnet ve şükranlarımı sunarım. Üzerimdeki emeklerin karşılığı olmayacaktır ama bu çalışmamı aileme ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	ix
RESİMLERİN LİSTESİ	x
HARİTALARIN LİSTESİ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
2. YER'E ÖZGÜ YAKLAŞIM	5
2.1. Yer'e Özgü Kavramı	5
2.2. Yer'e Özgü Konut Kavramı.....	7
2.3. 19. Yüzyıldan Sonra Yer'e Özgü Konut Anlayışı.....	8
2.3.1. Modern mimarlık.....	9
2.3.2. Postmodern mimarlık.....	13
2.3.3. Bölgeselcilik.....	15
2.3.4. Cumhuriyet dönemi	19
3. KONUT TASARIMDA YER'E ÖZGÜ VERİLER	25
3.1. Doğal Veriler	30
3.1.1. Topoğrafya	31
3.1.2. İklim	36
3.2. Sosyo-Kültürel Veriler	40

	Sayfa
3.2.1. Çevresel imge	42
3.2.2. Toplum ve aile yapısı	45
3.2.3. Yer'e özgü mimari dil.....	47
4. KONUT TASARIMDA YER'E ÖZGÜ VERİ KULLANIMININ 2000 YILI SONRASI YAHŞİBEY'DE YAPILAN KONUTLAR ÜZERİNDEN İNCELENMESİ.....	57
4.1. İzmir Yahşibey Köyünün Yer'e Özgü Verileri	57
4.2. Yahşibey'e Özgü Geleneksel Konut Özellikleri	59
4.3. Yahşibey 2000 Yılı Sonrası İnşa Edilmiş Yeni Konutlar	64
4.3.1. Emre Senan evi.....	65
4.3.2. Ekin Senan evi.....	70
4.3.3. Nevzat Sayın evi.....	74
4.3.4. Kerime Arsan evi.....	80
4.3.5. Bihrat Mavitan evi.....	85
4.3.6. Alev Mavitan evi	89
4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	93
KAYNAKLAR	99
EKLER.....	107
EK-1. Yahşibey'e özgü geleneksel konut özellikleri	108
EK-2. Nevzat Sayın'a ait el çizimleri.....	111
ÖZGEÇMİŞ	113

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.1. Geleneksel konutlarda yere özgü veri kullanımının değerlendirilmesi	63
Çizelge 4.2. Emre Senan evinde yere özgü veri kullanımı	69
Çizelge 4.3. Ekin Senan evinde yere özgü veri kullanımı	73
Çizelge 4.4. Nevzat Sayın evinde yere özgü veri kullanımı	79
Çizelge 4.5. Kerime Arsan evinde yere özgü veri kullanımı	84
Çizelge 4.6. Bihrat Mavitan evinde yere özgü veri kullanımı	88
Çizelge 4.7. Alev Mavitan evinde yere özgü veri kullanımı	92
Çizelge 5.1. Eski ve yeni konutların karşılaştırmalı yer'e özgü veri kullanımı.....	97

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Bölgeselcilik	16
Şekil 3.1. Konut tasarımına etki eden faktörler	26
Şekil 3.2. Konut oluşumuna etki eden faktörler	26
Şekil 3.3. Gür'e göre konut tasarım kriterleri	27
Şekil 3.4. Kuyrukçu ve Alkan'ın değerlendirdiği yere özgü veri şeması	28
Şekil 3.5. Yere özgü konut tasarımını oluşturan kriterler	30
Şekil 3.6. Farklı topoğrafyadaki yapıların ısı ve sıcaklık değişimleri	32
Şekil 3.7. İklim özelliklerine uygun topoğrafya konumları	33
Şekil 3.8. Eğimli ve düz arazideki yapıların rüzgardan ve güneşten yararlanması	34
Şekil 3.9. Rüzgarın yapı yerleşim şekilleri ile ilişkisi	39
Şekil 4.1. 1,2,3 numaralı geleneksel konutların plan şemaları	61
Şekil 4.2. Emre Senan evinin kat planları	67
Şekil 4.3. Ekin Senan evinin kat planları	71
Şekil 4.4. Nevzat Sayın evinin kat planları	76
Şekil 4.5. Kerime Arsan evinin kat planları	82
Şekil 4.6. Bihrat Mavitan evinin kat planları	87
Şekil 4.7. Alev Mavitan evinin kat planları	91

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 2.1. Le Corbusier'in PessaC konutları	11
Resim 2.2. Fransworth evi.....	11
Resim 2.3. Dessau-Törten yerleşimi	12
Resim 2.4. Peter Eisenman evi.....	14
Resim 2.5. FAT Manchester sosyal konutları.....	15
Resim 2.6. Fuad Riad evi	18
Resim 2.7. Hafta sonu evi	19
Resim 2.8. Vakıf apartmanları	21
Resim 2.9. Münci Tangör'ün yaptığı Bağlarbaşı'ndaki villa.....	21
Resim 2.10. Boğaziçi'nde bir yalı	22
Resim 3.1. Mardin evlerinin topoğrafyaya yerleşimi	32
Resim 3.2. Alanya'nın eğime göre yerleşimi.....	34
Resim 3.3. Hasankeyf'in jeolojik yapıya göre yerleşimi	36
Resim 3.4. Yığma ahşap ve ahşap çatkı sistemi ile yapılan konut örnekleri	50
Resim 3.5. Diyarbakır konutlarında bazalt taşların taşıyıcı sistem olarak kullanılması .	51
Resim 3.6. Safranbolu evlerinin cephe görünüşleri.....	52
Resim 3.7. a) Rize evlerinin saçak görünümü, b) Urla evlerinin saçak görünümü	53
Resim 4.1. Yahşibey köyünün İzmir ili Dikili ilçesi Dikili ilçesindeki görünümü	58
Resim 4.2. Yahşibey köyü.....	59
Resim 4.3. Yahşibey köyünün bahçe ve sokak zemin dokusu	59
Resim 4.4. 1, 2, 3 numaralı geleneksel konutların ön görünüşü.....	62
Resim 4.5. Emre Senan evi	65
Resim 4.6. Konutun pencere açıklıkları ve avlu kullanımı.....	66

Resim	Sayfa
Resim 4.7. Emre Senan evinin çatı ışıklığı	68
Resim 4.8. Emre Senan evinde malzeme kullanımı	68
Resim 4.9. Ekin Senan evi	70
Resim 4.10. Ekin Senan evinin iç mekan kurgusu.....	72
Resim 4.11. Nevzat Sayın evi	74
Resim 4.12. Eski konut yapısı ve konuta sokaktan giriş.....	75
Resim 4.13. Nevzat Sayın evinin pencere detayları	76
Resim 4.14. Malzemelerin iç mekan ve dış cephede kullanımı.....	77
Resim 4.15. Nevzat Sayın evinin çatı detayları	78
Resim 4.16. Ahmet Doğu İpek'in rölyefleri	78
Resim 4.17. Kerime Arsan evi	80
Resim 4.18. Kerime Arsan evinin bahçe duvarları.....	81
Resim 4.19. Yığma taş duvarların demir donatılarla desteklenmesi.....	82
Resim 4.20. Konutun iç mekanında malzeme kullanımı	83
Resim 4.21. Konutun güney cephe görünümü	83
Resim 4.22. Bihrat Mavitan evinin görünüşü	85
Resim 4.23. Konutun katlar arasında sirkülasyonu sağlayan bahçe merdiveni.....	86
Resim 4.24. Alev Mavitan evinin ön cephesi	89
Resim 4.25. Sağır cephe ile birleşen bahçe duvarları	90
Resim 4.26. Konutun yığma taş duvar tekniğinin uygulanışı	91

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 4.1. Yahşibey köyünün İzmir ili Dikili ilçesindeki konumu	57
Harita 4.2. Yahşibey eski konutlarının (1, 2, 3) yeni konutlara göre konumu	60
Harita 4.3. Yahşibey yeni konutlarının konumu	64

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler

Açıklamalar

m²

Metrekare

cm

Santimetre

%

Yüzde

Kısaltmalar

Açıklamalar

CIAM

Congres Internationaux d'Architecture Moderne

FAT

Fashion Architecture Taste

MOMA

Modern Mimarlık Müzesi

TOKİ

Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı

1. GİRİŞ

Yer, insanların özünü bulduğu, yapıların kimliğini oluşturan, çevreye de anlam kazandıran mekanlardır. Yerin sahip olduğu fiziki unsurlar, o yerde yaşayan insanların geçmişten günümüze kadar biriktirdiği bilgi birikimleri, geliştirdiği kültürel ve sosyal değerler, deneyimler, mimari tasarımları oluşturan temel veri kaynaklarıdır.

İnsanların barınma ihtiyacından dolayı ortaya çıkan yapılaşma, yüzyıllar geçtikçe değişerek şekillenmiştir. Kullanıcıların da dahil olduğu yapım süreci, önceleri sadece temel ihtiyaçlara yanıt verirken, zaman içinde insanların bulunduğu yere tutunmasıyla, zamana ve değişen şartlara adapte olması ile evrimleşerek farklılaşmıştır.

Ağır işleyen evrimleşme süreci ile çevre koşullarına göre şekillenen, doğaya saygılı, insan ölçeğinde, akılcı, biçimden ziyade fonksiyon temasının ele alındığı, sürdürülebilir yapılar oluşturulurken; endüstrileşme, küreselleşme, kentleşme ile evrim süreci hızla değişen bu toplumsal olaylara ayak uyduramamış, bunun sonucunda bulunduğu yerden bağımsız, tek tipleşen, standart ve evrensel yapılar ortaya çıkmıştır. Gelişen teknoloji, değişen üretim biçimleri ile kentlere göç olayları artmış, kentlerdeki hızlı nüfus artışı sonucu konut ihtiyacı da aynı oranda artmıştır. Değişim ve dönüşümden en fazla etkilenen konut yapıları, modernizmin getirdiği etkilerle, tek tip aile yapısını dikkate alan, yerden bağımsız, toplumdan izole, birbirleriyle benzerlik gösteren yüksek katlı apartmanlar, toplu konutlar ve özerk tekil konut yapılarına bürünmüştür. Endüstri öncesi kullanıcı katılımı ile oluşan konut tasarım süreci gerilemiştir. Tasarlanan bu konut yapıları, kullanıcıların bir takım fiziksel gereksinimlerine yanıt verse de, sosyal, kültürel ve ruhsal anlamdaki gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalmaktadır. Kısa vadeli ve sürekliliği olmayan bu konutlar, çevreye ve çevrenin kimliğine zarar vermektedir.

Yer bağlamından kopuk konut tasarımlarının kullanıcılarda bıraktığı olumsuz etkiler üzerine dünyada postmodernizm akımı, Türkiye’de ise I. Ulusal Mimarlık Akımı ile yer ve konut arasında bağ kurulmaya çalışılmış ancak bu boyut eklektizim, tarihselcilik, geçmişe özlem ile karıştırılmıştır. Eskinin aynı şekilde günümüze taşınması ya da taklit edilmesi yer, yapı ve insan arasındaki anlamsal sürece eşlik etmemiştir. Bu fikirlere karşı da bölgeselcilik anlayışı geliştirilmiş ancak bölgeselciliği savunan vernakülerizm, yerel ve

geleneksel olana muhafazakar şekilde tutunup günümüze olduğu gibi taşımıştır. Vernakülerizmi çağdaş ilkelerle harmanlayan eleştirel bölgeselcilik anlayışı gündeme gelmiştir. Geçmiş ve güncel olanı hem düşünsel hem de pratikte birleştirmeyi amaçlayan, yer yönelimli, görsel, dokunsal, anlamsal unsurları tasarıma dahil eden eleştirel bölgeselcilik bu tez çalışmasını destekleyen bir yaklaşımdır. Tez çalışmasında yer'e özgü verilerin incelenmesi ve bu verilerin konutlar üzerindeki etkisi araştırılarak, nitelikli, kimlikli, yer'e ait yeni konut tasarımlarının oluşmasına fayda sağlanması hedeflenmektedir.

Tezin Amacı

Kentsel belleği yok eden, çevrenin algı birikimi zedeleyen, sürekliliği olmayan standart, rasyonalist mimari ya da bu anlayıştan kurtulma çabasıyla ortaya çıkan geçmişe ve eski olana öykünme, taklit etme çabası mimari tasarım sorunlarını oluşturmaktadır. Nitelikli ve sorunlara çözüm odaklı yerel konut tasarımlarına bakıldığında ise, yerin doğal, sosyal, kültürel verilerini göz önüne alan, çevrenin kimliğini koruyan, ihtiyaçlara yanıt veren yapılar olduğu görülmektedir. Bu amaçla, bu tez kapsamında konut tasarımının güncel bilgi ve teknoloji ile, değişen sosyal, politik, ekonomik yapının, kullanıcın istekleri ve kültürel, geleneksel ihtiyaçları doğrultusunda yorumlanması, güncel konut sorunlarına çözüm getirilmesi ve yerin kimliğinin korunması hedeflenmektedir.

Konfor düzeyi yüksek konut tasarımına yön vermek amacıyla yer'e özgü verilerin incelenmesi önemlidir. Bu analiz; tasarımın başlangıç noktasını oluşturan topoğrafya, iklim gibi doğal verilerin, kişinin mekanla ve çevre ile bütünleştiği çevresel imge, gelenek, sosyal yapı, yer'e özgü mimari dil verilerinin incelenmesi ve konutlardan üzerinden değerlendirilmesi ile oluşturulmuştur. Bu çalışmayla, incelenen yer'e özgü verilerin, İzmir Dikili İlçesinde bulunan Yahşibey Köyü'nde 2000 yılı sonrası inşa edilen konutlar üzerinden okunması ve elde edilen sonuçlarla güncel konut tasarımlarına katkı sağlamak amaçlar arasındadır.

Tezin Kapsamı

Tezin genel kapsamında yer kavramının yapı tasarımındaki öneminden bahsedilecektir. Öncelikle ikinci bölümde yer'e özgü kavramı ve yer'e özgü konut kavramı ele alınmıştır.

Yer'e özgü kavramının neden tekrar gündeme geldiğini anlamak ve tarihsel süreçte mimari tasarımlarda nasıl işlendiğini kavramak amacıyla direnç noktalarının kırıldığı tarihten itibaren ortaya çıkan mimarlık söylemleri incelenmiştir. Yer'e özgü tasarım karşıtı olarak ortaya çıkan ve standardizasyonu savunan modern mimarlık, bu anlayışa eleştiri olarak doğan postmodern mimarlık ve bölgeselcilik kavramlarına değinilmiş, tez çalışmasının ilkesel temasını oluşturan ve yer'e ait olmayan yapı tasarım karşıtı eleştirel bölgeselcilik anlayışı ayrıntılı olarak irdelenmiş, bu küresel çaptaki yaklaşımların ülkemizdeki etkilerini incelemek amacıyla da Cumhuriyet Dönemi mimarlık anlayışından bahsedilmiştir.

Konut tasarımında yer'e özgü anlayışın nasıl ele alındığına dair parametreler üçüncü bölümde incelenmiş, bu parametreler geliştirilerek güncel veriler oluşturulmuştur. Bu güncel veriler topoğrafya, iklim unsurlarını içeren doğal veriler; çevresel imge, toplum ve aile yapısı, mimari dil unsurlarını içeren sosyo-kültürel veriler başlığı altında incelenmiştir. Dördüncü bölümde çevresel kimliğini koruyan Yahşibey köyünün doğal ve sosyo-kültürel verileri ve bu verilerin geleneksel konutları nasıl şekillendirdiği üzerinde durulmuştur. Bu veriler ışığında 2000 yılı sonrası Yahşibey köyünde yapılan yeni konut örnekleri incelenerek, yer ve kullanıcı ile kurduğu ilişkiler, geleneksel konutlarla olan benzer ve farklı yönleri değerlendirilmiştir.

Tezin Yöntemi

Araştırma konusu ile ilgili kuramsal olarak ele alınan yer'e özgü kavramı, mimarlık söylemleri, doğal ve sosyo-kültürel veriler, yer'e özgü konut anlayışı konuları literatür taraması yöntemiyle incelenerek hazırlık aşaması yapılmıştır.

Çalışma alanı olarak, geçmişten günümüze kadar yerleşim karakterini korumuş, sahip olduğu doğal, sosyal ve kültürel verilerle tasarımlara yön vermiş, özgün dokusunu günümüze kadar muhafaza etmiş İzmir ili, Dikili ilçesindeki Yahşibey köyü belirlenmiştir. Köyün doğal, kültürel, mimari, sosyal, ekonomik verileri literatür taraması ile toplanmıştır. Yeri anlamak amacıyla köyün kimliğini oluşturan ve ilk konut örneklerinden olan geleneksel konut örnekleri incelenmiş, aynı dokuya karışan yer'e özgü verilerin çağdaş bir şekilde tasarıma yansıdığı, yer'e özgü tasarımın savunucu Ağahan Mimarlık Ödüllerine aday gösterilen, sırasıyla 2000-2007 yılları arasında inşası tamamlanan Emre Senan Evi, Ekin Senan Evi, Nevzat Sayın Evi, Kerime Arsan Evi, Bihrat Mavitan Evi ve Alev

Mavitan Evi de yeni konut örnekleri arasında ele alınmıştır. Konut örnekleri, literatür taraması ve yeni konutların mimari olan Nevzat Sayın'ın ofisinden alınan veriler ışığında incelenmiştir.

İncelenen konut örnekleri, iklim, rüzgar, sıcaklık, manzara, jeolojik yapı, malzeme, yapım tekniği, ölçek, cephe düzeni, aile yapısı parametreleri üzerinden tablo haline getirilerek değerlendirilmiş, analizler dijital ortamda diyagram şeklinde açıklanmış, eski ve yeni konutlar karşılaştırılmıştır.

Bu tez genel hatlarıyla 5 bölümden oluşmaktadır. Bunlar;

Giriş bölümünde; araştırmanın problemi, sınırları, amacı ve kapsamı anlatılmaktadır.

İkinci bölümde; tezin ana temasını oluşturan yer'e özgü kavramı, yer'e özgü konut tasarım ve modern mimarlık, postmodern mimarlık, bölgeselcilik ve cumhuriyet döneminde yer'e özgü kavramının ele alınışından bahsedilmektedir.

Üçüncü bölümde; konut tasarımlarında yer'e özgü yaklaşım incelenmiş, yer'e özgü veriler doğal ve sosyo-kültürel veriler olmak üzere 2 ana başlık üzerinden incelenmiştir.

Dördüncü bölüm; Yahşibey köyünün yer'e özgü özelliklerinden bahsedilmiş, geleneksel ve yeni yapılan konutlar yer'e özgü veriler ışığında değerlendirilmiştir.

Beşinci bölüm; yeni konutlar üzerinden yapılan analizler değerlendirilmiş, eski ve yeni konutlar arasında yer'e özgü veri kullanımı karşılaştırılmıştır.

2. YER'E ÖZGÜ YAKLAŞIM

2.1. Yer'e Özgü Yaklaşım

Yer, yapı tasarımlarının özünü oluşturmaktadır. Yer, fiziksel ve mekânsal olandan öte, tanışıklığı, var olma sebebini, aidiyeti, ilişkiselliği tanımlayan bir kavramdır (Sezgin, 1984). TDK' ya göre yer, mimarlıkta sadece uzayda yer alan salt bir boşluk olarak değil, aynı zamanda bir bireyin veya insan topluluğun yaşayışını etkileyen ruhsal, toplumsal ve kültürel etkilerin bütünü olarak tanımlanmıştır. Yer nedir sorusuna Tim Cresswell şöyle karşılık vermektedir: “Yer, insanların, öyle ya da bir başka türlü, ilişki kurdukları, değdikleri, bağlandıkları mekânlardır; anlamlı konumlardır. Yer her yerdir. Bu nedenle bizlere nüfuz eden ve sürekli karşılaştığımız bölge ya da arazi kavramlarından ayrılmaktadır”. İnsanlar uzay boşluğunun belli bir kısmına anlam yatırdığında ve o anlama bağlandığında bir yer haline gelmektedir. Yer yalnızca boşluğu tanımlamanın bir yolu değil, aynı zamanda o yerin insanlarda oluşturduğu imge, algı bağlamlarını da anlamamanın yoludur (Cresswell, 2004: 7).

1970'li yıllar sonrasında , “yer”, “yer hissi” (sense of place), “yerin ruhu” (genius loci) gibi kavramlar mimarlar tarafından gündeme getirilmiştir. Mimarlık alanındaki yer ile ilgili teoriler Norberg-Schulz ve Heidegger'ın söylemleri ve Gestalt psikolojisi üzerinden temellendirilmiştir (Usta, 2019). Schulz 'a göre; bulunduğumuz yerin kendine özgü karakteri vardır, o yerde nitelikli bir şekilde yaşam sürdürebilmek için o yerle anlaşmak ve yerin ruhunu anlamak gerekmektedir. İnsan ve yer bağlantısını bir yere tutunma ihtiyacından kaynaklandığını belirtmektedir. Bu yaklaşımla yerin bir ruhu olduğunu, durağan olmadığını ve sürekli yeniden yorumla gerektiren dinamik bir adaptasyon süreci olduğunu ifade etmektedir.

Norberg-Schulz mimari tasarım ve genius loci ilişkisini kısaca şöyle özetlemektedir: “Mimarlık, bütüncül bir çevrenin görünür kılınmasıdır. Genel anlamda bu, yerin ruhunun somutlaştırılması demektir. Mimarlığın görevi anlamlı yerler yaratmaktır. Böylece insanın mesken tutmasını sağlamaktır” (Schulz, 1980). Heidegger' a göre genius loci; yer arazi yada konum gibi ölü bir mekan değil, insanların yaşam şekillerini ve deneyimlerini yansıttığı bir varoluş biçimidir. Bu nedenle yer, mimarlar için yapı tasarımında bir yönerge

oluşturmakta ve mimarlar da bu yönergeler aracılığıyla insanların ihtiyaçlarına duyarlı tasarımlar oluşturmalıdır (Turan, 1994).

Yer sorununa sadece mekânsal organizasyon problemi olarak yaklaşmak yeterli değildir. Bu anlayışa ilişkin olarak Edward Relph “yer” i alan, bölge ve mekân kavramlarından ayırmaktadır. Relph, coğrafi özelliklerin ve anlamların birbirini sarmaladığı, öznenliğin vurgulandığı bir anlayış olan yerin kimliğini 3 kriterde toplamıştır. Bunlar; yerin fiziki ortamı, yerin kimliğini oluşturan anlamlar, yerle ilgili toplumların oluşturduğu deneyimlerdir (Relph, 1976). Bu anlayışa göre konum ve konumlandırma, insan ve yer ile kurulan bağlantılar sonucu oluşan maddesel ya da bedensel düzenlemeler, yerin zaman, mekân bağlantılarıyla kurduğu anlamlar bir araya geldiğinde bir kent, bir mahalle, bir yer haline gelmektedir (Berber, 2011). Somut kaynaklardan beslenen yer kendi özünü bulmaktadır. Yer kavramı bilinçli bir şekilde sınırlanarak o yer’ e özgü hale gelmektedir. Yer’e özgü olma, bir yörenin sahip olduğu topoğrafya, iklim, yeraltı kaynakları gibi doğal unsurların yanı sıra, toplumsal ilişkiler, yaşam tarzı, çevresel imgelerin, sosyal ve ekonomik kaynakların bir araya gelmesidir. Üzerinde yaşayanlar için hem fiziki çevre görevi görmekte hem de toplumun yerleşik algısını devam ettirmektedir. Yerin fiziki unsurları insanlara yön verirken, toplumsal ilişkiler, deneyimler, alışkanlıklar yapı tasarımlarında somutlaşarak çevreye kimlik kazandırmaktadır (Tekeli, 2001).

Yer’e özgü kavramı, sanayi toplumunun oluşmasıyla başlayan modernizm anlayışından önce geleneksel, yöresel, halk sanatı gibi kavramlarla tanımlanmıştır. Turgut Cansever (1994), değişen zaman ve teknoloji unsurlarını göz önünde bulundurarak geleneksel yaklaşımın yer kavramına felsefi bir tavırla yaklaşmıştır. Deneyim ve birikimlerin güncel tasarımlara biçimci olarak değil, süreç içerisinde kendini yenileyen, geçmişi koruyup, geleceğe yön veren bir şekilde yansıtılması gerektiğini belirtmiştir (Demirgüç, 2006). Bu yaklaşıma göre yer’e özgü kavramı, mevcut dokuyu ve yaşam tarzlarını aynı şekilde geleceğe taşımak değil, eskiye yeni unsurların eklemlenmesidir. Eski ve yeni kaynaştırılıp birbirilerini rahatsız etmeden bütünleşen diyalektik yapı oluşturmaları sağlanmalıdır. Burada önemli olan gerçek eskinin, gelenekselin bilincine varmak ve geleneksel estetiği modern malzeme ve teknoloji ile yeni yaklaşımla inşa etmektir (Sezgin, 1984). Cansever bu noktada yerelliğin ya da geleneksel kavramının ısrarcısı olmamıştır (Şentürk, 2014). Biçimselliği ya da aynılığı sürdürmeyi çağrıştıran bu kavramlar yerine, temel anlamlara ve ilkelere dikkat çeken yer’e özgü kavramının kullanımı daha doğrudur.

Yere özgü olana dönüş 20.yüzyıl modernleşme hareketlerinin mimari tasarımlara tek tipleşme ve kimliksizleşme olarak yansması sonucu tekrar gündeme gelmiştir. Fiziksel, toplumsal, tarihsel, ekonomik, deneyimsel faktörleri içinde barındıran ve bu bağlamlarla ilişki kurarak var olan yerin özü, bağlamından kopup kimliğini kaybederse “yok-yer” meydana gelmektedir. Günümüzde farklı ülke, farklı kültür ve farklı fiziksel koşullara rağmen her yerde aynı özellikleri gösteren ve birbirine benzeyen avm yapıları, metro istasyonları, spor kompleksleri gibi yapılar yok yerler sonucu oluşmaktadır (Berber, 2011). Bu yapılar, insan ilişkilerin zayıf olduğu, farklılıkların ve o yere özgü kimliğin yok olduğu mekanlardır. Fiziksel, sosyal ve kültürel unsurların yok sayılarak oluşturulan mimari tasarımlar insanların ihtiyaçlarına cevap vermemektedir. Çünkü mimari tasarımlar, yerin sadece iki boyutlu düzlemsel alan olarak düşünülmediği, o yere özgü fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik, teknolojik birikimlerin göz önünde tutulduğu sürece başarılı olmaktadır.

2.2. Yer’e Özgü Konut Kavramı

Konut, insanların varoluşlarını yansıttıkların en önemli mekanlardır. Heidegger’in *dasein* (varoluş) ve *dwelling* (ikamet etme) kavramları arasında ilişkilendirdiği yer olgusu insanların yaşam alanı olan konut ile karşılık bulmaktadır. Konut, kök salmanın, bir yere tutunmanın anlamıdır (Usta, 2019). Heidegger’a göre (1994), konut varoluşun temel biçimidir. Fiziksel bir biçim olarak ortaya çıkan konut otantik düşünülmalıdır. Otantik düşünülmeyen konutlar yersizdir (Turan, 1994). Heidegger, “Poetry, Language, Thought” isimli çalışmasının “Building Dwelling Thinking” isimli makalesinde bu duruma değinir ve konut kavramını tanımlarken; her yapının mesken olamayacağını, bir yapının konut olabilmesi için, içinde barınanı koruması ve barınanın, kendi özgün halinde olmasına imkan tanınması gerektiğini belirtmektedir (Heidegger, 1971). Özgün olma durumu konutun bulunduğu yer ile kurduğu ilişki sayesinde oluşmaktadır. İnsanların barınma, dinleme, çalışma, yeme ve içme gibi ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra, bulunduğu yerin topoğrafyasına, iklimine, kültürüne, sahip olduğu normlara, deneyimlere ve sosyal unsurlara göre değişiklik gösteren ve özgün olan konutlar yer’e özgü olma niteliğini taşımaktadır. Zorlu’ya (2010) göre ise yer’e özgü konut, otantik düşünciyi oluşturan kültürün, değer normları, imge şemaları, yaşam şekilleri olarak mekânın birincil ve ikincil işlevlerini yansıtan bir anlatım aracı, ailenin barınma, güvenlik, üretim gibi işlevlerini yerine getirmesine yardımcı olan fiziksel ortamlardır (Davulcu, 2016).

Rapoport (1977) konutu oluşturan aktiviteleri; eylemin kendisi, eylemi yapma şekli ve yapıldığı yer, eylemin bir parçası olan başka aktiviteler, sembolik yönler ve yapılan aktivitelerin anlamı olmak üzere dört bileşenle tanımlamaktadır. Konutun tek bir yapı olarak değil onu oluşturan ve oluşumuna anlam katan çevresi ile birlikte düşünülmesi gereken bir sistem olduğunu belirtmiştir (Rapoport, 1977). Böylece çevrenin anlam tipolojisini ve yerin topoğrafyasını yararlı bir şekilde kullanan konutlar yer'e özgü olmaktadır. Yer'e özgü konutlar, yer ile kurduğu bağ sayesinde insanların ihtiyaçlarına cevap veren, fiziksel ve anlamsal açıdan sürdürülebilir, ekonomik ve işlevsel yaşam alanlarıdır. Bektaş, doğayla savaşımayan, o yere saygılı ve o yerin devinimine ayak uyduran konutların yer'e özgü olduğu görüşünü savunmaktadır. Konutların ilk önce iç anlamının çözülüp bu anlamın dışa yansıtılması ve konutların dışarıdan okunması gerektiğini belirtmiştir (Bektaş, 2007).

2.3. 19.Yy'dan Sonra Yer'e Özgü Konut Tasarım Anlayışı

Tarihsel sürece bakıldığında konut tasarımı sürekli değişime uğramıştır. Bu değişim süreci endüstri dönemiyle ivme kazanmıştır. Cengiz Bektaş, endüstri dönemi öncesi konut yapılarını incelendiğinde şu ilkeler çerçevesinde şekillendiğini belirtmiştir: Çevreye, doğaya, insana saygılı, kültür birikiminin bilincinde olan, iç-dış uyumu olan, tutumlu, esnek, gerçekçi, gereci ve yapım yöntemini en yakından seçen tasarımlardır. Yapım tekniği zorlanmamakta ve azla çoğa ulaşan çözümler amaçlanmaktadır (Bektaş, 2007). Üretilen çözümler nesilden nesle aktarılmış, yavaş değişen toplum yapısının yeni ihtiyaçları ise dönemin yapım teknikleriyle yapının değişime uğramasıyla cevap vermiştir (Eroğlu, 2017). Tarım toplumundan endüstri toplumuna geçişte teknolojinin hızlı gelişmesi sonucu mimari tasarımlar bu değişime hızlı, yeterli cevap verememiş, yer bağlamından kopuk, kültürel geçmişe dair izler taşımayan konutlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Geçiş ortamı öncelikle Avrupa ülkelerinde, arka arkaya ve birbirleriyle ilişkili olarak gelişen, 15-16. yüzyıllarda rönesans ve reform, 17-18. yüzyıllarda aydınlanma dönemiyle başlasa da değişimin ivme kazandığı ve tasarımlara yansıdığı asıl dönem 18-19. yüzyıllarda endüstri devrimi ve Fransız ihtilali ile olmuştur (Eroğlu, 2017). Endüstri devrimi ile birlikte, ulaşım ve üretim de eski dönemlere göre hız kazanılmıştır. Demiryollarının gelişmesi, buhar makinalarının ortaya çıkması ve fabrikaların gelişmesi ile köylerden kentlere göçler başlamış, ham madde arayışlarının ve sömürge devletlerinin de ortaya çıkmasıyla toplumsal değişimler meydana gelmiştir. Bu değişim hızına ayak uyduramayan toplumun

bulunduğu durum mimarlık ve sanat alanlarına da yansımış ve ard arda gelen mimari akımlar ortaya çıkmıştır. Konut tasarımlarında yer'e özgü anlayışın geçmiş tarihte nasıl ele alındığının ve ne gibi değişikliklere uğradığının analiz edilmesi günümüz konut tasarımlarına yön verecektir. Bu amaçla 19. yüzyıldan sonra oluşan, yakın geçmişteki modernizm, postmodernizm, bölgeselcilik akımları ve cumhuriyet dönemi mimari anlayışı incelenecektir.

2.3.1. Modern mimarlık

Avrupa'da 18. yüzyıl sonlarına doğru değişen yaşam biçimi, üretim şekli, teknoloji ile birlikte kentleşme süreci hızlanmış, toplumun değişme, büyüme ve gelişme isteğine karşılık işlevselliği ön planda tutan, geçmiş tarihi reddeden, süslemeden uzak, sade ve seri yapım teknikleri ile oluşan modern mimarlık temelleri atılmıştır. Modern mimarlığa karşı olarak 18. yüzyılda klasik mimariyi savunan neoklasisizm, 19 yüzyılda ise estetik anlayışı savunan Avangard akımı ortaya çıksa da bu akımlar modern mimarlığın oluşumunu engelleyememiş, aksine yayılmasında öncü olmuşlardır. Avangard akımının savunucusu olarak art and crafts ve art nouveau yaklaşımları ortaya çıkmıştır ve bu akımlar mimariyi klasik biçimlerden arındırmayı amaçlamışlardır. Hızla gelişen teknolojik gelişmelere ayak uyduramayan ve ince tasarım gerektiren bu akımlar yerini sade ve serbest form ilkesini içeren futurizm yaklaşımına bırakmıştır. Fütürizm, konstrüktivizm, sürrealizm, kübizm, de stijl gibi modern mimari akımlar birbirini izlemiştir. Bu akımların genel özelliği, serbest, karışık, tek düze olmayan formlar oluşturmak ve klasik, düz ve sade olanı reddetmektir (Kayın, 2009). Ancak geçmiş ve bulunduğu yer ile bağlarını tamamen koparıp tasarlama yöntemine giden ilk akım De Stijl' dir. Bu anlayışı 1919 yılında Walter Gropius tarafından kurulan Bauhaus okuluna da önderlik etmiştir. Gropius, sanat ve teknolojinin birlikte düşünüldüğü Bauhaus akımını, sanatçıların tasarım oluştururken zanaatkar olmalarını, teknik zorluklara aldırmadan yaratma güçlerini kullanarak yapı tasarımlarını, yaratıcılığın her zaman teknikten daha önemli olduğu anlayışı ile sürdürmeleri gerektiğini belirtmiştir (Aslanoğlu, 1988).

Farklı akımların ortaya çıkması ile temeli oluşturulan Modern Mimarlığın ilkeleri 1920'lerden başlamak üzere Le Corbusier, Richard Neutra, VValter Gropius, Mies Van Der Rohe gibi mimarlar aracılığıyla olgunlaştırılmış ve kendi çizgisi oluşturulmuştur. Süslemeden arınmış, sade, işlevsel, teknoloji ile tarihsel biçimlerden ve bulunduğu yerden

arınmış, evrensel kurallar getiren bu ilkeler, birçok ülkeden temsilci mimarların katılımıyla 1928'den 1956'ya kadar on kez yapılan CIAM (Congres Internationaux d'Architecture Moderne) toplantılarının ilk beşinde farklı görüşlerin kendi aralarında hesaplaşmaları sonucunda somutlaştırılmıştır (Dostoğlu,1995). Avrupa'nın öncü modernist mimarlarının bütüncül hareket etmesi önemli bir reklam işlevi görmüş ve 1932'de söz konusu hareket Atlantik Okyanusu'nu aşarak New York Modern Sanat Müzesi'nde uluslararası bir üsluba dönüşmüştür. Kısa bir süre içinde modern mimari hareketi, mimarlar, tasarımcılar ve planlamacılar oluşan bir grup tarafından zamansız ve bütünüyle evrensel bir ifade olarak benimsenmiştir. (Bozdoğan, 2002).

Konut tasarımlarında, endüstri üretiminin yaygınlık kazanması ve kentlerde artan nüfuslardan dolayı “minimum konut tasarımı” yoluna gidilmiş ve arazilerin en etkin ve optimum seviyede kullanılması amacıyla yüksek yoğunluklu konutlar tasarlanmaya başlanmıştır (Mumford, 2000). Evrensel ve standart oluşum içinde olan konutlarda; sade ve geometrik formların ön planda olup, beton, cam, çelik gibi malzemelerin kullanımı yaygınlaşırken, klasik süslemelerden, motiflerden, geleneksel çatılardan arındırılması bu anlayışın ilkelerini oluşturmuştur (Bozdoğan, 2002). 1923 yılında Le Corbusier'in Pessac'ta yaşayan fabrika çalışanları için geleneksellikten ve o yer bağlamından yoksun modernist biçimde tasarladığı konutlar modern mimarlık anlayışı ile işlevselliğin ön planda tutulduğu örneklerden biridir (Ceylan, 2019). Serbest cephe, yatay bant pencereler ve sadeliğin ön planda olduğu bu ilk toplu konut örneklerinde zamanla değişime uğramıştır. Konutlar, baca, korkuluk, panjur gibi yerele ve ihtiyaca yönelik mimari elemanlarla kırsal kesimden kentlere göç eden kullanıcılar tarafından farklılaştırılmıştır (Ceylan, 2019). Bu durumun, kullanıcıların kendilerini o yere ait hissetme ve anlam yükleme amacı ile gerçekleştirdikleri bir eylem olduğu söylenebilir. Pessac konutlarındaki yerleşme mantığı, aralarına "o yere" ait olan bir toprak ve hava parçası sızdırmayacak biçimde bitişik yekpare kütle olmalarıdır. Kütleler o yere göre değil birbirlerine göre konumlanmış ve aralarında yer bilgisini sızdıracak büyüklükte boşluklar bırakılmamıştır (Bilgin, 2002a).

Resim 2.1. Le Corbusier-Pessac Konutları (Aras, 2015)

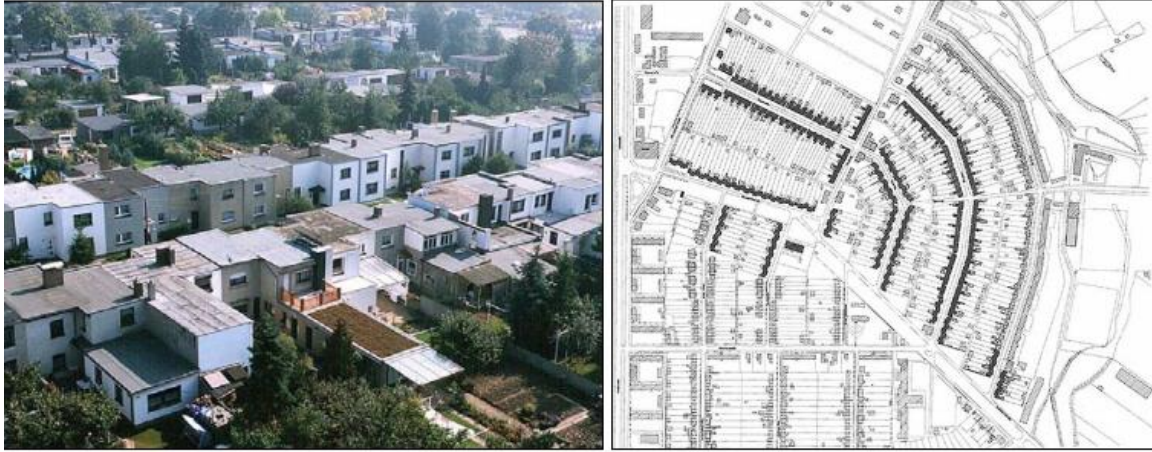
Yer ile bağlamını koparan ve “Less is More” (az çoktur) anlayışını benimseyen Mies Van Der Rohe’ de yalın, basit, geometrik, orantı esaslı tasarım yaklaşımıyla modern mimarlığa yön vermiştir. 1945 yılında tasarladığı Farnsworth Evi kendini tek seferde ifade eden sadelikte, yapı iskeletinin taşıdığı 2 tane yatay plaktan meydana gelmektedir. Döşemeyi oluşturan plağın yer ile teması kesilerek 8 adet dikey taşıyıcı strüktür ile asılı kalmaktadır. Konutun temel bileşenleri olan dikme, döşeme ve tavan geleneksel anlayıştan farklı olarak birbirleriyle kaynaşmamıştır (Bilgin, 1995). Konutun ıslak hacimler dışındaki odaların camla çevrelenmesi ile şeffaf ve saf görünüm elde edilmiştir. Endüstri çağının gerektirdiği ve diğer modern konutlara örnek teşkil edecek şekilde metal iskelet taşıyıcı eleman olarak kullanılmıştır. O yeri özümsemeyen ve ona karşı olma durumunu çağrıştıran konutun 3 temel özelliği yer ile temasının kesilmesi, yapı elemanlarının iç içe geçmemesi, iç mekânın dışarıya karşı şeffaf olmasıdır (Bilgin, 1995).

Resim 2.2. Fransworth evi (URL-1, 2021)

Modern mimarlık döneminin özellikleri taşıyan bir diğer konut örneği ise 1926 yılında Walter Gropius tarafından yapılmıştır. 314 konuttan oluşan Dessau-Törten yerleşimi ise artan nüfusun ihtiyacını karşılamak amacıyla sanayileşmiş konut yapım teknikleri kullanılarak, prefabrikasyon yöntemiyle yapılmıştır (Özorhon, 2009). Dönemin diğer

konutlarında olduğu gibi süsten uzak, simetrik, basit geometri, yatay cam yapısı ve düz çatılardan oluşmaktadır. Gropius, modern mimarlıkta standartlaşma, rasyonelleşme, prefabrikasyon ve seri üretimin geliştirilmesi için sürekli çaba harcamıştır. Konut tasarımlarında işlevsellikten çok estetik görünüme önem vermiştir (Budak,1985).

Resim 2.3. Dessau Törten yerleşimi (URL-2, 2021)

Le Corbusier modern mimarlığı şöyle özetlemektedir “...Tüm insanlar aynı organizmaya, aynı fonksiyon yapısına sahiptirler. Tüm insanlar aynı ihtiyaçlara sahiptirler...” (Corbusier, 1952). Modern mimarlık konutlarına bakıldığında, Mies Van Der Rohe’nin ve Le Corbusier’in tasarladığı tekil konutlarda elitlik, pahalılık, teknoloji kullanımı, keskin çizgiler ön plana çıkarken, sosyal konut projelerinde gösterişli iç tasarımların yerini, basitlik, beton paneller ile bölünmüşlüğün yarattığı esneklik ve yalıtılmışlık almaktadır (Aras, 2014).

Bu basitliğin ve keskinlik sonucu kullanıcıların konfor düzeyini koruyamadığı, o yerle bütünleşme duygusunun azaldığı, özgün hayat tarzlarının eksik bir şekilde tasarımlara yansıdığı görülmektedir (Aras, 2014). Modern mimarlığın getirdiği bu anlayışla, ‘yer’i esas almayan, o yere ait değerleri dışlayan, standart, evrensel, rasyonalist, süreksiz mekanlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Yer bağlamından koparılan bu mekanlar sonucunda “yersizleşme” başlamıştır. Konutlar barınma, ihtiyacı karşılama, özgün yaşam alanı oluşturma eyleminden çıkmış, ticari kaygıların ön planda olduğu, seri üretim ve standartlaşma yönteminin benimsendiği, üretici ve kullanıcı arasındaki iletişimin ortadan kalktığı mekanlara dönüşmüştür.

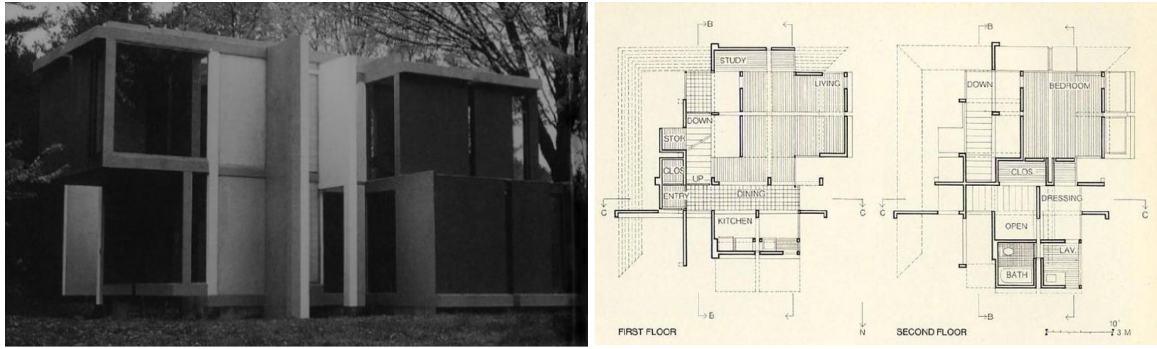
2.3.2. Postmodern mimarlık

Savaş ortamında çıkan modern mimarlık anlayışından sonra toplum, savaşın olumsuz etkilerinden kurtulmak ve yeni ortama uyum sağlamak amacıyla tüketime yönelmiştir. Yavaş yavaş refah ortamına kavuşan toplumda bireysellik, liberal ulus, modern toplum gibi kavramlar gündeme gelerek, reklam endüstrisinin de gelişmesiyle ortaya çıkan radyo, televizyon, sinema gibi etkenler aracılığıyla insanlar konut sahibi olma ve yerel olanın dışına çıkma çabasına girmişlerdir (Aras, 2014). Bu farklılıklar sonucunda 1970'lerden itibaren modernizmin gücünü kaybetmesi ile postmodernizm anlayışı hakim olmuştur. 1980 yılından sonra otantik düşüncelerin tekrar gündeme gelmesi, iletişim kanallarının gelişmesi, teknolojinin ön plana çıkması, yeni buluşlar ve ilerlemeler sayesinde modernizmin katı ilkelerinin yerini postmodernizmin belirsizliği almıştır. Postmodern mimarlık, tasarımlarda belirsiz, ön görülemez, esnek, muğlak, farklı bakış açılarını savunan ilkeleri ele almıştır (Saygın, 2016). Charles Jencks tarafından "modern mimarlığın ölümü" olarak tasvir edilen, Pruitt-Igoe Konutları'nın 1977 yılında yıkılması postmodern mimarlığın başlangıcı olarak kabul edilir (Aras,2015). Minoru Yamasaki tarafından St Louis'de inşa edilen bu konutlar, 11 kattan oluşan 33 adet binanın 57 dönüm arazi üzerine yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur (Comerio 1981). Pruitt-Igoe konutlarının yıkılmasının sebeplerinden en önemlisi olumsuz yaşam koşullarıdır. Kentin nüfusunun artacağına dair inançla tasarlanan ve bu nedenle birçok yaşamsal refahı sağlayacak koşullardan vazgeçilen konutlarda beyaz nüfusun ve banliyö alanlarının taşınması sonucu beklenen doluluk oranı yaşanmamıştır. Olumsuz yaşam koşullarıyla beraber, her türlü kanunsuz işlerin yapıldığı, ırkçılığın çok olduğu, güvensiz ve fakir bir alan haline gelen, devletten gerekli desteği alamayan bölgede nüfus azalmıştır (Bristol,1984). Dinamitlenerek yok edilen Pruitt-Igoe'nun, modern mimarlık anlayışında özel bir yer edinmesinin sebebi, bu yerleşime bağlanan kavramların ve yapının simgelediği değerlerin de eş zamanlı yok olmasıdır (Aras,2015).

Venturi'nin, Mies Van Der Rohe'ye karşılık olarak söylediği "less is bore"(az sıkıcıdır) deyişi ile postmodern mimarlığın, daha derin yaklaşımlara yanıt vermesi beklenmektedir (Aras, 2015). Eskiye özlem duyulması ve geçmiş tarzlara gönderme yapmak amacıyla tasarımlarda detaylara yer verilmiştir. Geçmiş ve gelecek arasında yumuşak geçişler yapmak hedeflenmiştir. Heterojenliği, farklılığı, parçalanmayı, belirsizliği hedefleyen postmodern mimarlık, geçmiş kullanımların üst üste yığıldığı, günümüz kullanımlarına

uyarlanan kolaj tasarımlardır (Harvey,2003). Cesar Pelli, Antoine Predock, Robert A.M. Stern, Robert Venturi, James Stirling, Peter Eisenman, Philip Johnson, Ricardo Legorreta, Thomas Gordon Smith, Ricardo Bofill, Charles Willard Moore, William Pereira, bu alanda eserler veren mimarlar arasında yer almaktadır (Özsevgeç, 2017).

Yeni düzen rasyonelliğe karşı çıkmak için farklı sistemlerin birbirine karıştığı ve üst üste geçtiği bir sistemi savunan postmodern mimarlığın öncülerinden Peter Eisenman, tasarladığı konutlarda dönüşümsel kompozisyonları ele almıştır. Anlaşılmayan ve yokluk temasını işleyen Eisenman'ın konut projelerinde (House I, II, III, IV) sembolleri oluşturan kolon, giriş, kapı, pencere, döşeme, duvar gibi biçimleri, değişken ızgara akslar üzerinde birleştirilmiştir. Muğlaklığı ve sonsuzluğu simgeleyen, yapılarda henüz bitmemiş görüntüsü veren bu ızgara sistemli konut yapıları yerin geçmişiyle bağlantılı fakat tarihselci olmayan bir imgeye dönüşmüştür. Konutlardaki mimari dil yeri hem özgün bir şekilde ele almakta hem de onu tasarımdan dışlamaktadır (Civelek, 2017). Yerin özüne inemeyen konut tasarımları bulunduğu yerde eklektik bir biçimde durmaktadır. Eisenman, konut tasarımlarında form ve işlevsellik ilişkilerini, kullanıcı isteklerini dikkate almıştır.

Resim 2.4. Peter Eisenman evi (Url-3, 2021)

Kullanıcı isteklerini dikkate alan bir diğer örnek ise, 2006 yılında, Manchester'da Fashion Architecture Taste (FAT) ofisi tarafından dar gelirli kullanıcı grubu için tasarlanan 23 kütleden oluşan konut projesidir. Kullanıcıların yere özgü tipolojileri tercih etmesi fakat çağdaş tasarım fikirleri olan FAT direktörü Holland (2013), konut tasarımlarının alışılmışın dışında, son derece üst kalitede bir tavırla tasarlandığını vurgulamıştır. Bu tasarımlar, postmodern mimarlığın çeşitliliğini, kullanıcılara yönelik farklı varyasyonlar geliştirdiğini ortaya çıkarmıştır (Aras,2015).

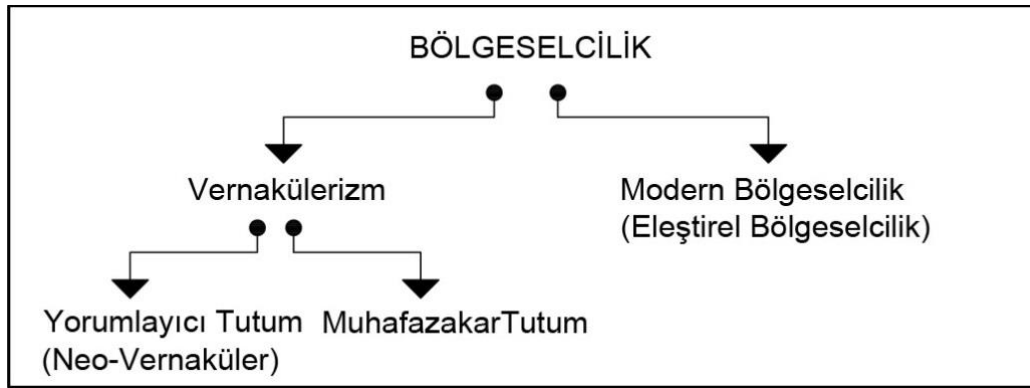
Resim 2.5. FAT Manchester sosyal konutları (Url-4, 2021)

Evrensel ve rasyonel olma fikrine karşı çıkan postmodern mimarlık, yer’e özgü olma çabasıyla, eklektik biçimleri tasarıma dahil eden, yer bağlamını sadece imgeler üzerinden oluşturan, yersiz konutları ortaya çıkarmıştır (Kuyrukçu, Alkan, 2019). Frampton’a göre, yer ile bütünleşmiş mimari tasarım, yerden bağımsız mimarlığın karşı karşıya olduğu metalaşma problemine karşı direnebilecek kapasiteye sahiptir. “Yer’e özgü mimarlık” anlamsal değerini, bulunduğu yer içinde kazanmaktadır. Ancak, postmodern mimarlık, bu değerleri bağlamından ve anlamından koparıp, simgeselleştirmiştir (Aksu, 2007). Eskiye ve yer’e özgü değerlere saygılı olan postmodern mimarlık, eskiyi yeni üzerinde taklit etme ötesine geçememiştir.

2.3.3. Bölgeselcilik

Kullanıcı ihtiyaçlarının isteklerinin konut tasarımlarında göz ardı edilmesi, sadece biçim ve forma dayalı eserlerin ortaya çıkması, bulunduğu yer bağlamından kopuk makine estetiğinin ön plana çıkarılması ve farklı insan, kültür ve yaşam biçimine karşılık tek tip yapılaşma sonucu 1940 yıllarından sonra Modern ve post- modern yaklaşımlara karşı söylemler oluşmaya başlamıştır. Bu söylemler MOMA’da (Modern Sanat Müzesi) “Modern Mimarlığa Ne Oluyor?” konsepti ile gündeme getirilmiş ve Modern mimarlık karşısı Levis Mumford, “Skyline” yazısında, 1930’ların evrensel stiline karşı yer olgusunu tasarıma dahil eden “bölgesel stili” önermektedir. Rudofsky ise 1964 yılında “Mimarsız Mimarlık” başlıklı sergi ile bölgeselciliği gündeme getirmiştir. Sergide doğa ile uyumlu, yer’e ait mimari özelliklerin olduğu ve geçmiş ile günümüz arasında bağ kuran eserler sunulmuştur (Aksu, 2007).

Bölgeselcilik kavramı kökeni bölge kelimesinden gelen, yerel, endemik, belirli ve kültür anlamlarını çağrıştıran halk mimarisi anlayışıdır (Germen, 1974). O bölgenin özelliğini oluşturan kültürel, iklim, topoğrafya, yaşam tarzı, malzeme, mimari dil parametrelerin ele alınmasıyla oluşan organik bir bütündür (Canizaro, 2007). Yere’ e ait, kullanıcı isteklerini dikkate alan, ekonomik ve ekolojik kaynakların birleşimi oluşturulan bir mimari akımdır. Özkan’a (1989) göre, yerel mimaride işçi ve işveren arasındaki dolaysız ilişki sayesinde kimlikli yapılar ortaya çıkmaktadır. Kıt ekonomik koşullar altında işleyen “yerel” yani “bölgeselci mimarlık”, günlük alışkanlıklar ve yapı tasarımını harmanlayan, yapay olmayan, istek ve ihtiyaçlara cevap veren bir anlayıştır (Özkan, 1989).

Şekil 2.1. Bölgeselcilik (Açıkalın, 2016)

Özkan (1989), bölgeselcilik akımını “vernakülarizm” ve “modern bölgeselcilik” olarak iki şekilde düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir. Vernakülarizm ve modern bölgeselcilik ölçek ve teknoloji ilişkisi bağlamında birbirinden ayrılmaktadır. Büyük ölçekli yapıların yer ile olan ilişkileri “modern bölgeselcilik” kapsamında incelenmektedir. Modern mimarlığın eksiklerini gözlemlenme konusunda başarılı olduğu düşünülen vernakülerizm ise gerçek yaşamı dikkate alan, tutucu, ihtiyaç odaklı, yere adapte olan, homojen, anlamsal, uyumsal bir yaklaşım olarak yorumlamaktadır (Özkan, 1989). Vernakülerizmde modern bölgeselciliğe göre daha geleneksel bir yaklaşım söz konusudur. Vernakülerizm; yorumlayıcı tutum ve muhafazakar tutum olarak ikiye ayrılmıştır. Yeni yöreselcilik (neo-vernaküler) olarak da bilinen yorumlayıcı tutum, modernizmin hayalperest yaklaşımına karşı baş kaldırı olup, yapının yer, yöre, kültür ve yapılaşmış çevresi ile kurduğu bağ ile ortaya çıkarılmıştır (Eyüce, 2005). Yorumlayıcı tutuma geleneksel çevrenin bozulmaması adına güncel teknolojik sistemlerle bezenmiş aynı görsel temadaki yapılar örnek verilebilir (Özkan, 1989). Jencks’in yeni yöreselcilik (neo-vernaküler) olarak tanımladığı yorumlayıcı

tutum Özkan'ın bağlamı ile uyuşmaktadır. Yerel öğelerin ve bilgilerin, çağdaş yapılarda yeniden ifade edilmesi şeklinde özetlenebilir (Nalbantoğlu, 2000).

Vernakülerizm anlayışının muhafazakar tutumu, yerel mimarinin kendi mevcut çerçevesinden sapmadan ilerlemesini hedeflemektedir. Bu anlayışı sürdüren Leon Krier ve Prens II. Charles yerin tüm bağlamlarının analiz edilip tasarıma yansıtılması gerektiğini vurgulasalar da, tasarladıkları yapılar eski yerel yapıların devamı niteliğindedir (Eroğlu, 2016).

Eskinin taklit edilmesi ve bire bir uygulanması ile tutucu bir tavır sergilenmiştir. Bu tutuma geleneklere bağlı olan ve kültürel olguları savunan Hassan Fathy'in konut tasarımları örnek verilebilir. Mimarlığın fiziksel ihtiyaçlardan öte psikolojik ve kültürel ihtiyaçlara tepki vermesinin gerektiğini belirtmiş ve ortak emperyalizm düşüncesiyle aynı yaşam kalıbını savunan anlayışa karşı çıkmıştır (Ultav, Sahil, 2004). Fathy'in konut tasarımlarında çevreye duyarlı ve doğaya saygılı o yerin üretim ve yapım teknikleri ile oluşturulduğu, kullanıcı isteklerinin göz önüne alındığı, geleneksel tutumun sürdürüldüğü gözlenmektedir (Ultav, Sahil, 2004). O yerin biçimsel, üretimsel, iklimsel ve malzeme özelliklerini konut tasarımlarına işleyen Fathy, mevcut geleneksel yapım tekniklerini ve biçimleri kullanmada tutucu bir tavır sergilemiş ve eskiyi aynı şekilde günümüze taşıması yönünde eleştirilmiştir.

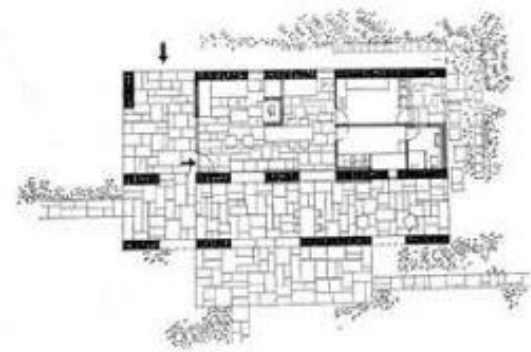
Resim 2.6. Fuad Riad evi (Ultav, Sahil, 2004)

Eleştirel bölgeselcilik ise, vernakülerizmin yorumlayıcı ve muhafazakar tutumundaki nostaljik yaklaşımına ve yer'e özgü özelliklerin birebir uygulanmasına karşı olarak ortaya çıkmıştır. Bu kavram ilk olarak Alexander Tzonis ve Liane Lefaivre (1981) tarafından, Lewis Mumford'un 1940'lardaki yazılarında bahsettiği bölgeselcilik yaklaşımı

değerlendirilerek “The grid an path way” adlı yazılarında bahsedilmiştir. Mumford, vernakülerizmi eleştirerek bölgeselcilik kavramının yapı tasarımlarında mevcut yerel malzemeleri kullanmak ya da eskiden kullanılmış yapı sistemlerini kopyalamak olmadığını belirtmiştir. Bölgeselcilik, sadece o yerin özellikleri yansıtmak değil aynı zaman da o yerin kültürünü, bağlamını önceki dönemlerdeki mevcut günlük yaşam alışkanlıklarını karşıladığı gibi, günümüzde de hayatın güncel koşullarını karşılayacak şekilde insanları evinde hissettirmelerini sağlamaktır (Eggeneer, 2002). Mumford’un yaklaşımından yola çıkan Tzonis ve Lefaivre, bölgeselcilik kavramına kendi kendi sorgulayan ve değerlendiren anlamında olan eleştirel kavramını ekleyerek, bir yapının bulunduğu yere hem fiziksel hem de anlamsal boyutta adaptasyon kurması ve yerin sahip olduğu mimari dilin teknoloji ile tekrar yorumlanması gerektiğini belirtmişlerdir (Nesbitt, 1996). Bu anlayışla oluşturulan yapılar kullanıcıların belleklerine atıf yapmakta ve bu sayede geçmiş ile ilişki kurularak yakınlık hissiyatını oluşturmaktadır.

Eleştirel bölgeselcilik anlayışının yaygınlaşmasında daha çok etkili olan Kenneth Frampton; yer, kültür, medeniyet fikirlerini yeniden tanımlayan özgür bir mimarlık anlayış içerisindedir. Frampton (1981) “Towards a critical regionalism” kitabında modern mimarlığın katı kurallarını eleştirmiş fakat aynı zamanda eleştirel bölgeselcilik anlayışının modern mimarlığın getirdiği evrenselliği özümsemesi gerektiğini ve kullanıcı ihtiyaçlarını karşılaması, o yerin kültürü ve geleneği ile uzlaşması, doğal çevreyi ve sürdürülebilirlik unsurlarının da tasarımda yer alması gerektiğini belirtmiştir (Aycı, 2008). Eski ve yeni arasında bir uzlaş, alternatif yol bulmaya çalışmış ve aidiyet hissi veren yerin nasıl nitelenmesi gerektiği üzerine yoğunlaşmıştır. Eleştirel bölgeselcilik anlayışını ortaya koyduğu ilkeler ile şekillendiren Frampton, 1983 yılında “Towards a critical regionalism: Six points for an architecture of resistance” yazısında 6 madde ile, 1987 yılında ise “Ten points on an architecture regionalism: A provisional polemic” adlı yazısında ise 10 madde ile eleştirel bölgeselcilik anlayışının ilkelerini ortaya koymuştur (Frampton,1987). Bu ilkelerde, yer, topoğrafya, tipoloji, deneyim, ışık, görsel-dokunsal kavramlardan bahsetmiş ve bu kavramlar doğrultusunda mimari tasarım yapılacak yeri tanımlı hale getirilmesi üzerinde durmuştur. Bu anlayışa Aris Konstantinidis’in Yunanistan coğrafyasında bulunan Anavyssos’ta inşa ettiği Hafta sonu Evi örnek gösterilebilir. Akdeniz iklimine uygun olarak iç ve dış mekanları birbirine entegre eden yarı açık yaşam alanı üzerine tasarlanan konut peyzajla bütünleşen çatı altında konumlanmıştır. Doğal havalandırma, gün ışığı

kullanımı, çevre doku ile uyum, kamusal alan kullanımı sağlanarak kaliteli mekanlar oluşturulmuştur (Giamarelos, 2014).

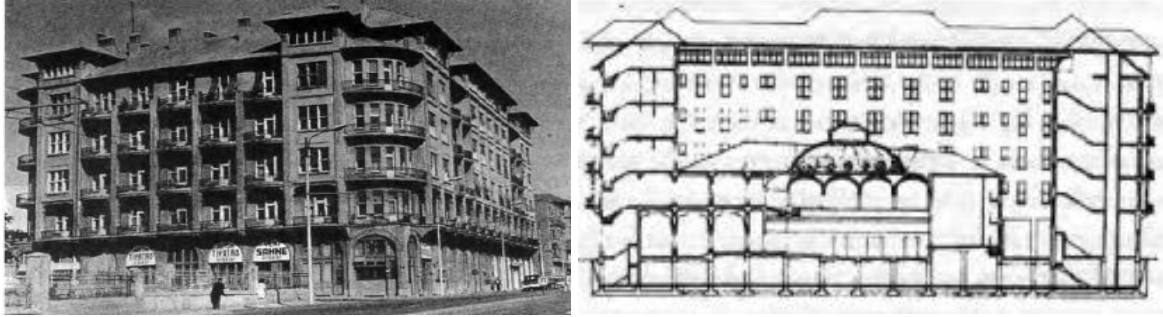
Resim 2.7. Haftasonu evi (Giamaleros, 2014)

Evrensel ve rasyonel ilkelere dayanan modern mimarlık ve eklektik yaklaşımda bulunan postmodern mimarlığın aksine konut tasarımı yapan eleştirel bölgeselciler, yerin özüne inerek, yerin kimliğine, bağlamına, iklimine, çevresel dokusuna, sosyal ve kültürel yapısına, mevcut teknolojik kaynaklarına ve üretim şekillerini dikkate alan tasarım anlayışı benimsemişlerdir. Bu bağlamda yer'e özgü konut tasarım parametrelerinde eleştirel bölgeselcilik yaklaşımı ele almak faydalı olacaktır.

2.3.4. Cumhuriyet dönemi

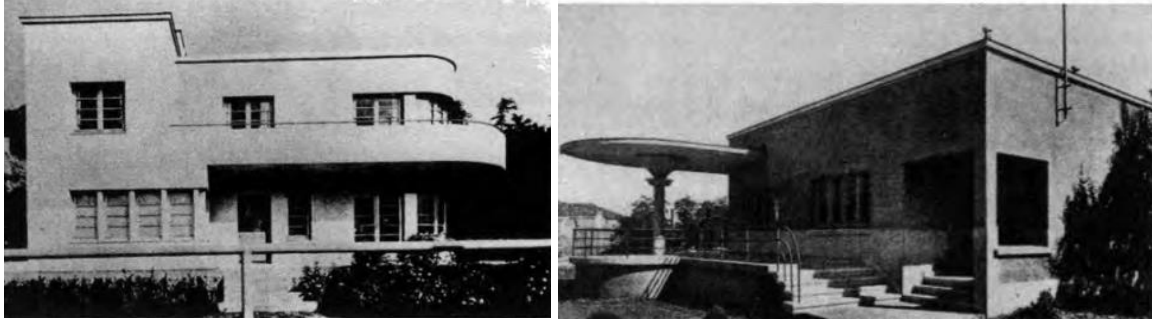
Erken Cumhuriyet döneminde mimari tasarıma hakim olan modern mimarlık hareketi Türkiye'de de etkisini göstermiştir. Osmanlı ve islami geçmişten kopuk, laik, batılılaşmış, modern bir ulus ve çevre yaratmaya yönelik radikal adımlar atılmıştır. Türkiye'ye modern mimarlık anlayışı ile oluşturulan yeni mimari, 1930 yıllarında eğitimci, uzman ve tasarımcı olarak davet edilen Alman ve Orta Avrupalı mimarlar aracılığıyla gelmiştir (Bozdoğan,2002). Bu mimarlardan biri olan Avustralyalı mimar Ernst Egli, milli ve modern kavramlarını içeren, mevcut milli dokunun modern mimarlıkla özümsemiğinde başarılı olacağını vurgulayan bir üslub oluşturmuştur (Aksu, 2007). Yerin bağlamından kopmayan ve yerin sentezi sonucu oluşan modern tasarımlar yapma eğiliminde olmuştur. Modernleşme çizgisindeki en önemli kırılma eklektik Osmanlı canlandırmacılığını ilke edinen "I. Ulusal Mimarlık" anlayışı ile yaşanmıştır (Bozdoğan,2002). 1908-1930 yılları arasında modernist Türk mimarlardan olan Vedat Tek ve Mimar Kemaleddin'in kılavuz ettiği bu akımın temel fikri Osmanlı mimarlığının süslemeleri ile modern yapım

tekniklerini birleştirmek olmuştur. Mimari kimlik oluşturma çabası ile yapılan bu dönemin konutları, ahşap karkas yapı sistemi yerine betonarme, demir, çelik ve yığma yapı şeklinde tasarlanmıştır. Apartmanlar ve banliyö içinde bahçeli konutlar bu dönemde ortaya çıkmaya başlamış ve konutlarda, yeme, içme, yatma, misafir ağırlama gibi farklı işlevlerin karşılandığı mekanlar oluşturulmuş, mekân organizasyonu çekirdek ve geniş aile arasında ara çözüm bulmaya odaklı tasarlanmıştır (Bilgin, 1996). Bu anlayışa Mimar Kemalettin Bey'in 1928 yılında Ankara'da tasarladığı Vakıf apartmanları kent dokusuna yeni bir bakış getiren yüksek katlı konut projesi örnek verilebilir. Zemin katı dükkan, üst katları konut birimi ve avlu içinde tiyatro-oditoryum şeklinde tasarlanan kent bloğu, en yeni teknolojik imkanlarla donatılmıştır (Bozdoğan, 2002). Yerden bütünüyle kopuk olmayan fakat suni bir anlayışla tasarlanan Vakıf Apartmanları, kemer, çıkma, simetri gibi unsurlarla Osmanlı mimarisine; içe dönük olması, yeni yapım tekniklerinin kullanılması ile Batı mimarisine atıf yapan kentsel tip bir binadır.

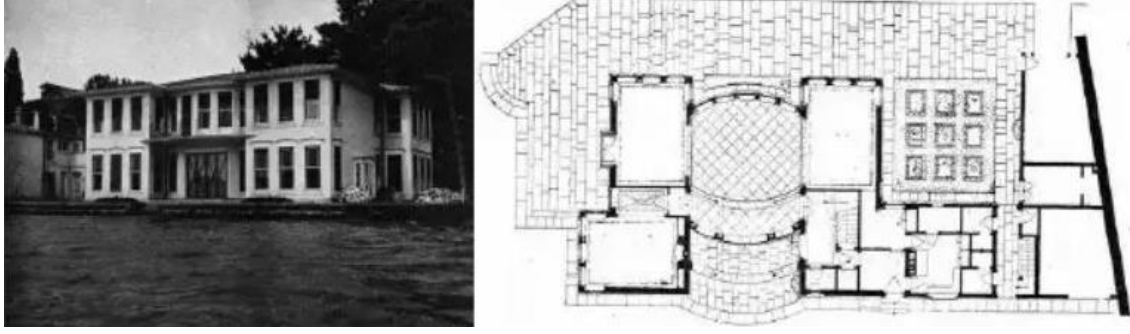
Resim 2.8. Vakıf apartmanları (Bozdoğan, 2002)

1931 yılına gelindiğinde ise Osmanlı canlandırmacılığı hızla terk edilerek, eski ile yeni, modern ile geleneksel arasında karşıtlık oluşturan "Yeni Mimari" benimsenmiştir. Bu anlayışa geçilmesinde, 1929 krizinin getirdiği olumsuzluklar, uzun yıllar süren savaşlar sonrasında geleneksel taş, mermer, çini zanaatlarını işlemede vasıflı işgücü azalması gibi pragmatik nedenler sebep olmuştur (Bozdoğan, 2002). Modern mimarlığın rasyonel, düz ve süssüz olması cazip hale gelmiş ve kübik konut yapıları ortaya çıkmıştır. Yer, iklim, malzeme, bağlam gibi unsurlar yerine rasyonel ve muğlak estetikten faydalanılmıştır. Biçim olarak teras çatılar, geniş teraslar, konsollar, çıkmalar, dairesel biçimli mekanlar, metal korkuluklar, çelik ve betonarme çerçevelerle beraber geniş cam alanlar özellikle İstanbul'daki müstakil konutlarda görülmektedir (Bozdoğan, 2002).

Resim 2.9. Münci Tangör'ün yaptığı Bağlarbaşı'ndaki villa (Bozdoğan, 2002)

Cumhuriyet'in ilanından sonra artan milliyetçilik anlayışı, II. Dünya Savaşı'nın etkileri ile beraber ithal yapı malzeme tedarikinde yaşanan zorluklar ve yere uygun olmayan mimari anlayışla tasarlanan yapılarda teknik sıkıntılar çıkması sonucu ahşap, tuğla, taş gibi yerli malzemeler, geleneksel yapım teknikleri ve geleneksel Türk Konutları tekrar gündeme gelmiştir (Bozdoğan,2002). 1934 yılında Milli Mimari Semineri'nin öncüsü olan Sedat Hakkı Eldem, hem yerin fiziki koşullarıyla şekillenen, yerel iş gücüne dayanan hem de “milli karakterde” kitleleri eğitici niteliği de olan bir mimari çevre yaratmanın önemini vurgulamıştır (Demirgüç, 2006). Bu sebeple Milli Mimari Semineri, yer ve kimlik arayışı içerisinde olan İkinci Ulusal Mimarlık anlayışının zemini oluşturmuştur. Osmanlıcılık anlayışını savunan Birinci Ulusal Mimarlık anlayışından farklı olarak Türk Sivil Mimarisini ele alan bu anlayış, 1939 ve 1950 yılları arasında hakim sürmüştür. Geleneksel Türk konutlarının analiz edilmesi, ihtiyaçların karşılanmasına yönelik çözümler aranması, yerli ve milli malzemelerin kullanılması üzerine yoğunlaşmıştır. Geleneksel yapılardan beslenerek Türk sivil mimarisine uygulanmasıyla modern ve dualistik bir anlayış meydana gelmiştir. Sedat Hakkı Eldem'in Boğaziçi'nde tasarladığı bir yalı, İstanbul İklimine uygun malzeme ve sistemle, çekirdek Türk aile yapısı ile geleneksel aile yapısının harmanladığı, manzara, mahremiyet, kültür gibi bağlamların dikkate alındığı, saçaklı çatı, cephelerde çıkma, merkezi sofalı mekan organizasyonu, yaşam alanlarında geniş açıklıklar kullanılması ile modern Türk sivil mimarisi örneğidir (Sayar, 1944).

Resim 2.10. Boğaziçi'nde bir yalı (Sayar, 1944)

1950 ve 1960 yılları itibariyle konut tasarım anlayışı önceki 50 yıla göre farklılaşmış, birinci ve ikinci ulusal mimarlık akımlarının baskılarından kurtulmuş fakat yerel veya çağdaş fikirler arasında sürekli gelgitler yaşamıştır. Bu bağlamda modernizmi eleştirip, yönünü yer'e özgü mimariye çeviren ya da modernizmin felsefesini kabul eden, bununla birlikte modernizm ve yer arasında sentez öneren söylemlere rastlamak mümkündür (Aksu, 2007).

İkinci dünya savaşından sonra 1960 yılından itibaren gelişen sanayi ile birlikte köylerden kentlere göç hızlanmış ve kentlerde düzenli bir konut ihtiyacı doğmuştur. Bu nedenle aşırı yoğunluk taleplerine yanıt veren imar düzenlemeleri ile az eğimli ve düz arazilerdeki yerleşmelerdeki konutlar yatay ve dikey olarak gelişmekte ve zamanla birleşerek devasa apartman bölgelerine dönüşmektedirler. Dikey yerleşimin sağlanamadığı eğimi fazla olan yerleşimler de ise düşük gelirli gruplar tarafından yapılan gecekondulaşma meydana gelmektedir. Bu dönemin üçüncü konut biçimi ise kooperatif konut üretimidir. Bu konutlar, orta gelirli grupların konut sahibi olabilmesi adına, kredi, arazilerin mülk karşılığı satılması gibi yöntemlerle satışa çıkarılmıştır. Birçok kitleyi içinde barındıran yoğun yatay ve dikey blokların aynı arazi üzerinde sıralanması ile oluşan kompakt konut topluluğudur (Bilgin,1996).

Küçük konut üretiminin tıkanma yaşadığı 1980 yılından sonra devlet destekli Toplu Konut Yasası ve kredi imkanlarıyla büyük ölçekli konut üretimine teşvik başlamıştır. TOKİ (Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı) vasıtasıyla da toplu konut üretiminde geçmiş dönemlerden farklı bir piyasa oluşmuştur. Bu konutların yerleşme biçimleri ve bina karakterleri ise geleneksel ve uzvi çağrışımlı 19.yüzyıl üst orta tabaka banliyölerinin stillerini taşımaktadır (Bilgin,1996). Gelişen ve değişen ekonomik ve politik nedenlerden

dolayı oluşan bu konut tipi, farklı yerlere aynı tip konut tasarlanması nedeniyle kullanıcıların sosyal ve fiziki ihtiyaçları tam olarak karşılamamış, kentlerin kimlik ve bağlamına aykırı düşmüştür.

Yer'e uygun olmayan rasyonel konut tasarımlarının gayriinsani ve niteliksiz olduğunu düşünen Sedat Hakkı Eldem ve Turgut Cansever kimlik arayışının temsilcisi olarak Türkiye'deki bölgeselcilik anlayışının öncüleri olmuşlardır. 1980'lerde yerin, tarihin, kentsel dokunun önemini artırmak ve bu düşüncüyü yaymak amacıyla Ağa Han Mimarlık Ödülleri destekleyici bir yaklaşım olmuştur (Demirgüç, 2006). Sedat Hakkı Eldem'in yerel mimariyi, modernist gündemden yola çıkarak değerlendirdiğini belirten Bozdoğan (2002), "Eldem'in geleneksel Türk evinin, modernizmin peşinde koştuğu nitelikleri cisimleştirdiği için zaten modern olduğunu ileri sürdüğünü" ifade etmiştir (Demirgüç, 2006). Cansever'e göre ise, bireyi ve yeri merkeze alan çözümler gerçek evrenselliştir. Modern ve rasyonel olan mimarlık yer'e uyumsuzluktan dolayı çelişkilere sebep olmaktadır. Bunun üzerine Cansever, yer'e göre mimarlığı referans verir ve geleneksel, yerel teknikleri teknoloji ile birlikte ele almaktadır (Aksu, 2007). Konut tasarımının önceliğinin insan olduğunu, standart konut tasarımların insan ruhuna uymadığını ve aidiyet hissini ihmal ettiğini düşünen Cansever, geleneğe, tarihe ve yer bağlamına önem vermiştir. Yer'e özgü malzeme ve tekniklerle, topoğrafyaya uyumlu, doğaya ve yerin kimliğine saygılı tasarım anlayışı içerisinde olmuştur. Aynı dönemde Cengiz Bektaş'ın hazırladığı "Halkın Elinden Dilinden", "Şirinköy ya da "Köyde Apartman" ve "Tirilye" yazıları yer'e özgü mimarlığın sahip olduğu geçmiş birikimi, malzemeleri, gelenekleri, yapım sistemleri, mimari detayları gibi çeşitli unsurları gündeme getirmede etkili olmuştur (Güloğlu, 2014).

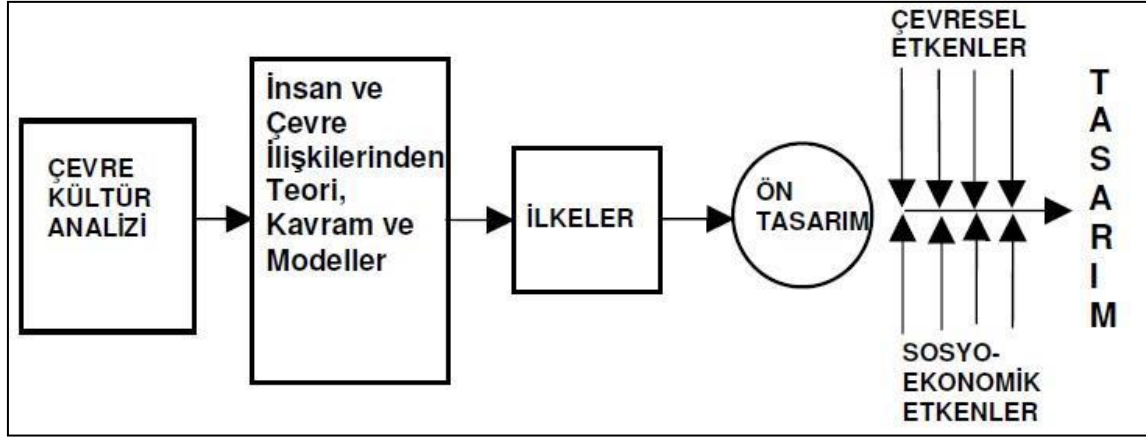
2000 yılı itibariyle Türkiye ekonomik kriz içerisinde olmasına rağmen, arz- talep ve rant sonucu konut üretimi devamlı olarak artmıştır. Değişen demografik ve ekonomik unsurlar sosyal, kültürel ve fiziki açıdan konutları etkilemeye devam etmiştir. Sosyal tesisli bahçeli yüksek katlı ve müstakil sitelerin artması, rezidansların ve akıllı evlerin popüler olmasıyla topraktan kopuş tam anlamıyla yaşanmıştır. Bu nedenle yerel ve modern mimarlık arasında anlaşmazlığın ortadan kaldırılması ve günümüz konut tasarımlarına yeni bir bakış açısı getirmek amacıyla 2000 yılı sonrası yer'e özgü konutlar ele alınmıştır.

3. KONUT TASARIMINDA YER'E ÖZGÜ VERİLER

Konut içinde, insanların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gereken eylemler vardır. Bu eylemler kullanıcıyı özelliklerine, kullanıcıyı ihtiyaçlarına, sosyoekonomik özelliklere, fiziki şartlara vb. birçok etkene göre değişmektedir. Gür'e göre (2000) konut, kullanıcıların sadece ihtiyaçlarını karşılamaktan çok anlamsal bir yapı birimidir. Konut organizması iklim, topoğrafya, malzeme olanaklarını barındıran fiziki etmenler ve mekân organizasyonunun şekillenmesinde etkin rol oynayan alışkanlık, gelenek, yaşam biçimi unsurlarını içeren kültürel etmenlerden oluşmaktadır (Açıkalın, 2016).

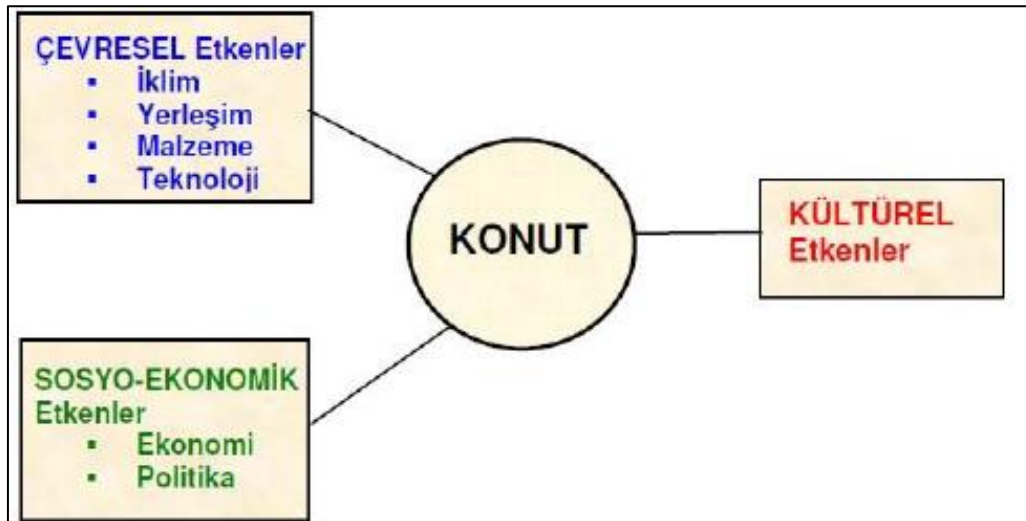
Doğal veriler, yani eğim, manzara yönelimi, jeolojik yapı, sıcaklık, nem ve yağış, rüzgâr, bitki örtüsü gibi coğrafi faktörler konut tasarımında belirleyici unsurlardır. Rüzgârın yönelimi, sıcak ve soğuk hava dalgalarının etkisi, topoğrafyanın düz veya engebeli oluşu, toprak yapısı, yağış ve nem miktarı, o yerde bulunan bitki örtüsü konutların form, cephe, mekân organizasyonu, kullanılan malzeme çeşidine etki etmektedir. Geçmişten günümüze ulaşmış yer'e özgü mimari örneklerle bakıldığında, o yere ait insanlar, gözlem ve deneme yoluyla verilere ulaşırlar. Fiziki veriler kadar gelenek, aile ve toplum yapısı, çevresel imgeler, üretim, teknoloji, sosyal ve kültürel olguları besleyen ve konut tasarımını yönlendiren verilerdir.

Rapoport (1969), sosyokültürel unsurları ele alan, ekonomik, kullanıcıların ihtiyaçlarının sağlıklı bir şekilde karşılandığı, sürdürülebilir ve az bakıma ihtiyaç duyan konut tasarımlarının başarılı olabileceğini belirtmiştir. Konutların faydacı işlevlerin birincil olmadığı kabul edilirse ki bu işlevlerin de birçok alanda yeni konutlardan ziyade yer'e özgü konutların daha iyi karşıladığını düşünmektedir (Rapoport, 1969). Fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik etmenler üzerinde duran Rapoport, bu etmenler arasında en önemlisinin kültürel normlar olduğunu düşünmektedir (Rapoport, 1983). Konutların biçimsel ve mekânsal oluşumunda kültürel etmenler egemen olmakla birlikte, sıcaklık, rüzgâr, nem ve yağış, malzeme, yapım teknikleri gibi fiziksel etmenler ise tasarımda değiştirici rol oynamaktadır (Rapoport, 1969).

Şekil 3.1. Konut tasarımına etki eden faktörler (Rapaport, 1983)

Altman'a göre (1980), konutun tasarım aşamasında, çevresel, sosyal, ekonomik, kültürel etkenler ile form arasında dönüşümsel bir süreç vardır. Altman, konut tasarımını şekillendiren unsurları çevresel, sosyo-ekonomik ve kültürel etkenler olmak üzere 3 ana başlıkta toplamıştır (Karagülle, 2009). İklim, yerleşim, malzeme ve teknoloji unsurlarını çevresel etkenler altında, ekonomi ve politika unsurlarını ise sosyo-ekonomik etkenler altında toplamıştır.

Şekil 3.2. Konut oluşumuna etki eden faktörler (Karagülle, 2009)

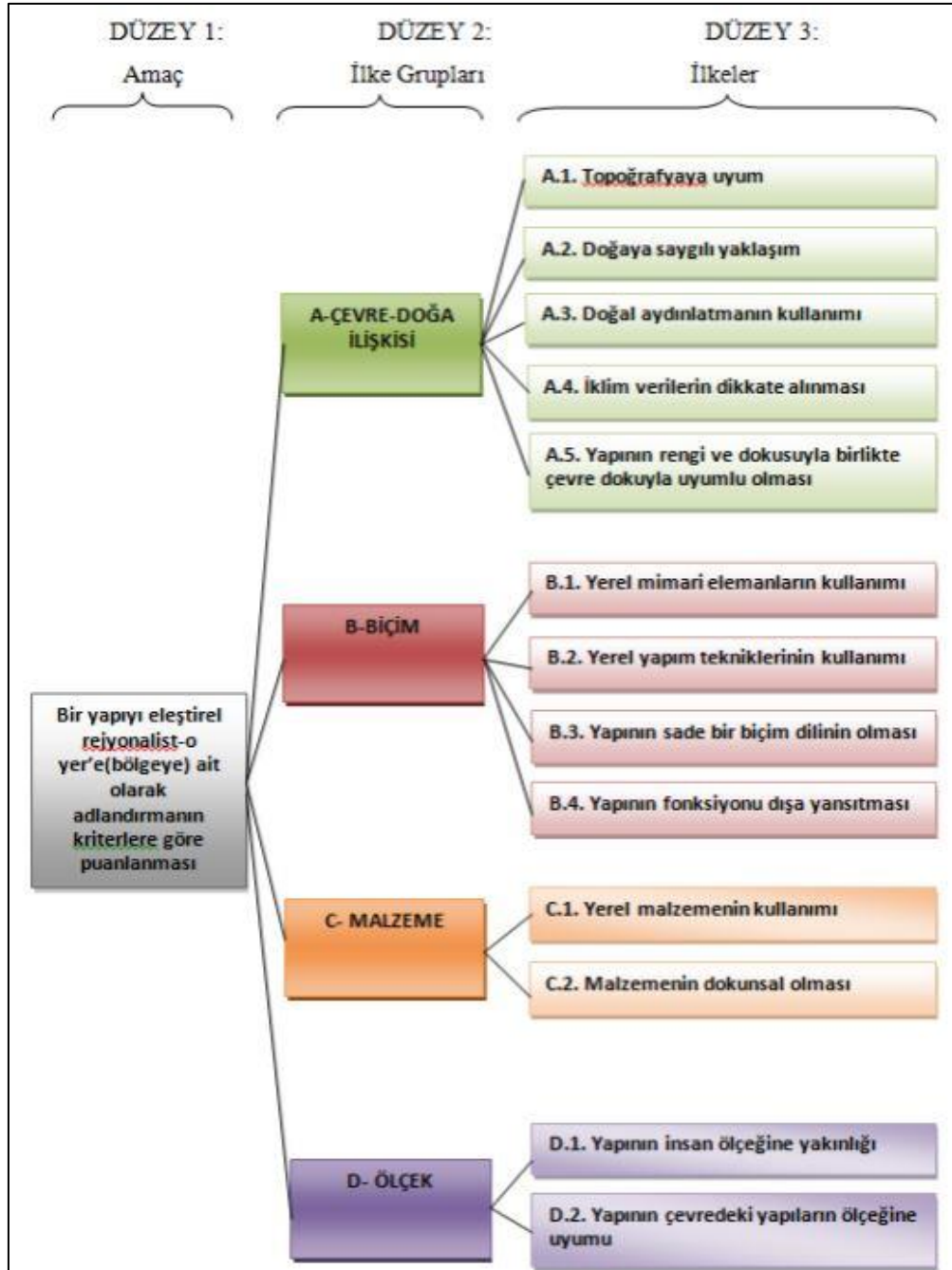
Gür'e göre (2000), Altman ve Rapoport'un görüşlerine dayalı olarak geliştirdiği konut kriterlerini doğal, sosyal ve kültürel etmenler olarak ayrı başlıklar altında sınıflandırmıştır. Coğrafyanın sunduğu malzeme ve doğal kaynaklar konutların doğal belirleyicileridir. Konutun mekan organizasyonunu etkileyen gelenekler, anlamlar kültürel belirleyici olarak

kabul edilir. Aynı kozmik değeri paylaşan toplulukların yapı kültürü, aile ve toplum yapısı, refah düzeyi ise sosyal belirleyiciler olarak konut tasarımına yansımaktadır (Gür, 2000).

Doğal Belirleyiciler	Sosyal Belirleyiciler	Kültürel Belirleyiciler
İklim Topoğrafya Çevresel örüntü ve doku Çevrede var olan malzeme vd.	Toplumun teknik bilgi düzeyi / yasal düzenlemeler Toplumun refah düzeyi Toplumsal yapı Aile-toplum ilişkileri	Dünya görüşü (kültürel değer ve normlar) Yaşam biçimi ve davranışlar Çevre/mezan kullanım normları Konutun kullanım anlamı

Şekil 3.3. Gür’e göre konut tasarım kriterleri (Açıkalın, 2016)

Eleştirel bölgeselcilik savunucusu olan Kenneth Frampton 1983 yılında yer’e özgü tasarım parametrelerini “Six points on an architecture regionalism” adlı yazısında yer vermiştir. 1987 yılında “Ten points on an architecture regionalism: A provisional polemic” adlı yazısında bu parametreleri geliştirerek yer’e özgü konut tasarımıyla ilgili “doğaya saygı”, “topografyaya uyum”, “iklim verilerinin dikkate alma”, “yapının rengi ve dokusuyla birlikte çevre dokusuyla uyumlu olması”, “doğal aydınlatmanın kullanımı”, “yapının rengi ve dokusuyla birlikte çevre dokusuyla uyumlu olması”, “yerel mimari elemanların kullanımı”, “yerel malzemenin kullanımı”, “yerel yapım tekniğinin kullanımı”, “dokunsal olma”, unsurlarına işaret etmiştir (Kuyrukçu, Alkan, 2019). Belirledikleri ilkeler doğrultusunda ilerleyen Kuyrukçu ve Alkan, günümüz yer’e özgü konut tasarımlarını tanımlamakta yetersiz kalan bu maddelere, yapının biçim dili, yapı fonksiyonunun dışa yansıması, insan ölçeği ve yapının çevresindeki yapı ölçeğine uyumu şeklinde maddeler eklenerek güncel parametreler belirlenmiştir.

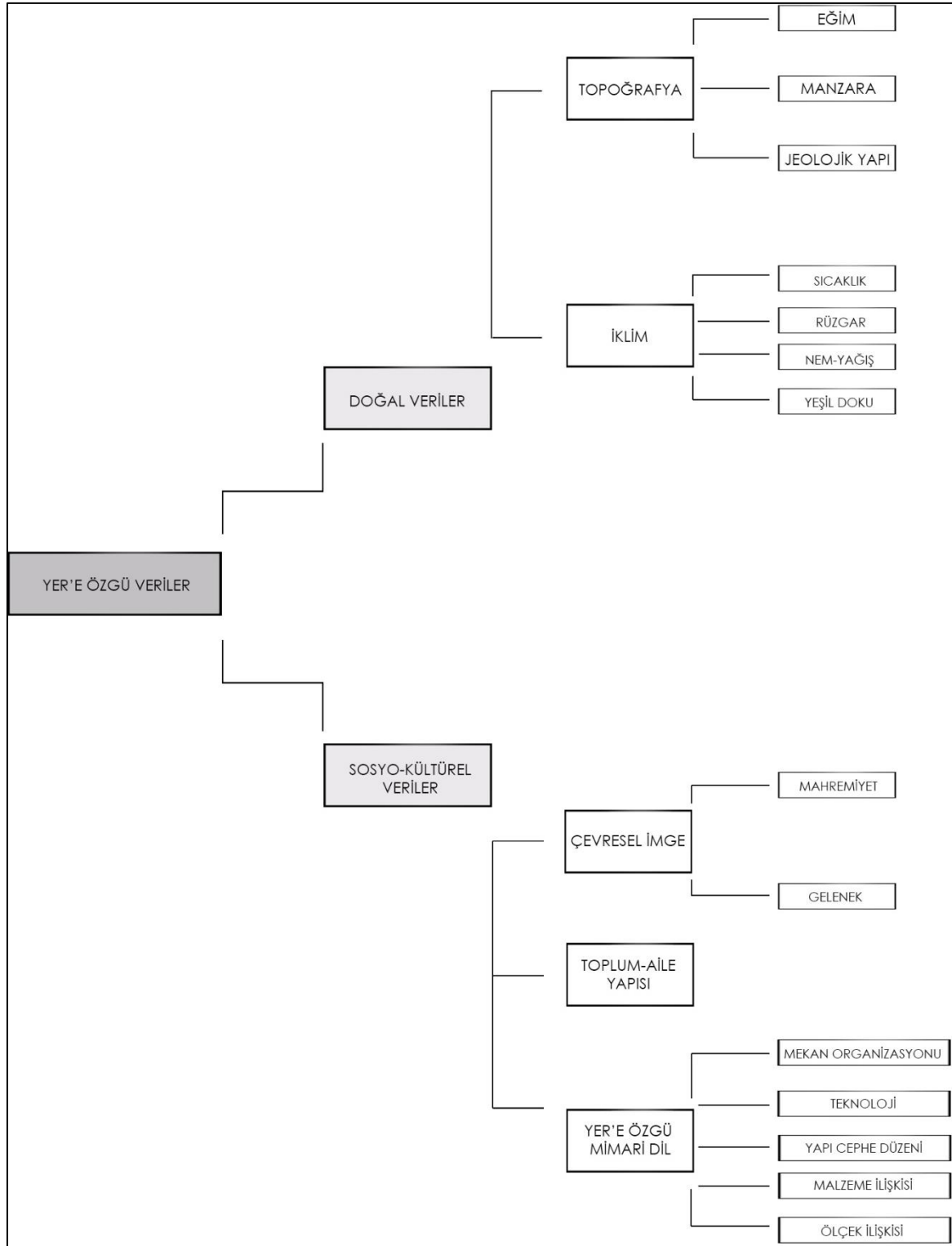
Şekil 3.4. Kuyrukçu ve Alkan'ın değerlendirdiği yer'e özgü veri şeması (Kuyrukçu, Alkan, 2019)

Bu bölümde Yer' özgü mimarileri tasarım kriterleri incelenerek, günümüz mimari tasarımları için bilgi üretmek amaçlanmıştır. Analiz edilen parametreler konut tasarımında yer'e özgü yaklaşım geliştirmek için güncel bir çerçeve oluşturmaktadır. Buna göre; konutların yerleşme yeri, birbirine göre konumlanışını etkileyen topoğrafya, cephe açıklıklarını, bina formunu, bina kabuğunu etkileyen iklim, doğal verilerin ana başlıkları olarak ele alınabilir.

- Eğim,
- Manzara,
- Yeşil Doku,
- Sıcaklık,
- Nem,
- Yağış,
- Rüzgâr gibi fiziksel etmenler yer'e özgü konut tasarımının doğal verileridir.

Yer'e özgü konutların tasarımı ve sosyo-kültürel verilerle ilişkileri incelendiğinde, mahremiyet ve geleneklerin oluşturduğu çevresel imgeler, sosyal ilişkileri barındıran aile ve toplum yapısı, o yerin dokusuyla meydana gelen ve yapıya yansıyan malzeme, cephe, yapım teknikleri, teknoloji, ölçek, mekânsal organizasyonları oluşturan mimari dil sosyo-kültürel verilerin ana başlıklarıdır.

- Mahremiyet
- Gelenekler
- Aile yapısı
- Toplum kuralları
- Ekonomik statü
- Mekansal organizasyonlar
- Teknoloji
- Yapım teknikleri
- Yasal düzenlemeler
- Cephe Düzeni
- Mekansal ölçekler
- Malzeme gibi unsurlar ise yer'e özgü konut tasarımının sosyo-kültürel verileridir.

Şekil 3.5. Yer'e özgü konu tasarımını oluşturan kriterler

3.1. Doğal Veriler

Konut tasarımında etkili olan doğal veriler:

- Topoğrafya (eğim, manzara, jeolojik yapı)

- İklim (sıcaklık, rüzgar, nem-yağış, yeşil doku) olmak üzere 2 ana başlık altında incelenebilir.

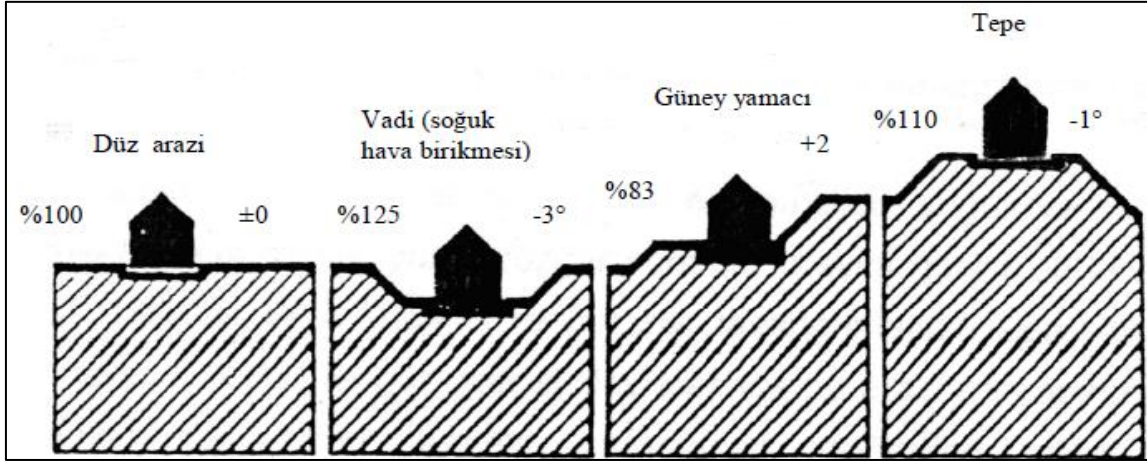
Yer'e özgü konut tasarımının zeminini oluşturan ve ana tasarım kararların alınmasında etkin rol oynayan topoğrafya, eğim, manzara ve jeolojik verilerin bir araya gelmesi ve bu verilerin değerlendirilmesi sonucu tasarıma yansımaktadır.

Yapı ve mekân yerleşimlerini, kullanılan malzemeyi, konut şeklini etkileyen iklim verisi, sıcaklık, rüzgar, nem ve yağış, yeşil doku etkenleriyle birlikte ele alınmaktadır.

3.1.1. Topoğrafya

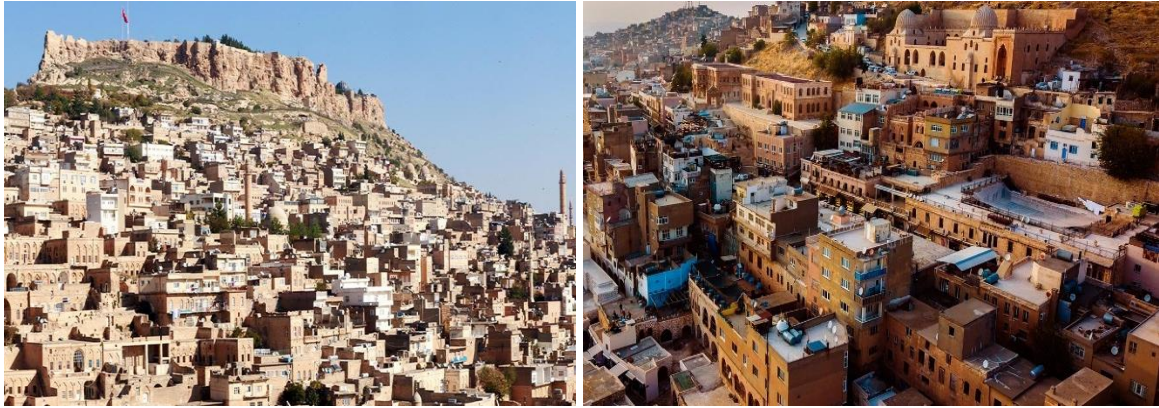
Topoğrafya; eğim, manzara yönü, jeolojik yapısı ile konutun zemin ile buluşması bakımından bina formunu ve mekânsal kurguyu etkileyen unsurdur. Frampton (1987) "Ten points on an architecture regionalism: A provisional polemic" adlı yazısında tipoloji ve topoğrafya kavramlarını ele alırken, topoğrafyanın yer'e özgü bir karakter olduğunu ve bu karakter çerçevesinde tipolojinin geliştiğini açıklamıştır (Canizora, 2007). Bu nedenle yer'e özgü konut tasarımını yönlendiren ve ilk aşamada dikkate alınması gereken verilerden biri olmuştur.

Farklı topoğrafya özelliklere sahip alanlarda farklı mimari tasarımlar yapılarak, enerji korunumunun sağlanması, mevcut yeşil dokuya zarar verilmemesi, çevreye uyum sağlanması gibi o yerin özelliğini koruyacak unsurlara dikkat edilmektedir (Özüer, 2012). Dokunun ve doğanın sürdürülebilirliği, tasarımların ekolojik olması açısından önemli bir veridir. İklim verileri olan sıcaklık ve rüzgar faktörlerinin yönünü, süresini değiştiren topoğrafya özellikleri, yapılar üzerinde bu faktörlerin etkilerinin değişmesine de sebep olmaktadır (Özüer, 2012). Örneğin; yüksek kottaki yapılar güneş ışığını daha dik almasına rağmen daha az ısınmakta ve daha fazla rüzgara maruz kalmaktadır. Güneye bakan yöne ve sırtını topoğrafyaya veren yapılarda ısı kazanımı fazla olup, eğim sayesinde rüzgardan korunmaktadırlar. Vadi gibi çukur bir araziye yerleşen yapılarda ise soğuk havanın çukur alanda birikmesi ile ısı kazanımı az olmaktadır.

Şekil 3.6. Farklı topoğrafyadaki yapıları ısı ve sıcaklık değişimleri (Dörter, 1994)

Özkan (1979), topoğrafya ve konut yerleşimi ilişkisini en iyi kuran Mardin konutları örneğini vermiştir. Yamaçlara ve güneye dönük bir şekilde tasarlanan konutların elde ettiği enerji, aynı genişlikte ve düz bir araziye konumlanan yerleşimden %50 daha fazladır (Özkan, 1979). Eğim, manzara, rüzgâr, sıcaklık gibi parametreler dikkate alınarak yapılan bu tasarımlar sayesinde sürdürülebilir yerler meydana gelmiş ve Mardin'in mevcut dokusu korunmuştur. Bektaş, Mardin konutları için amfi basamağı benzetmesi yaparak, dik bir eğime sahip olan topoğrafyanın yamaçlarına paralel şekilde yapıların yerleştiğini belirtmiştir (Bektaş, 1996).

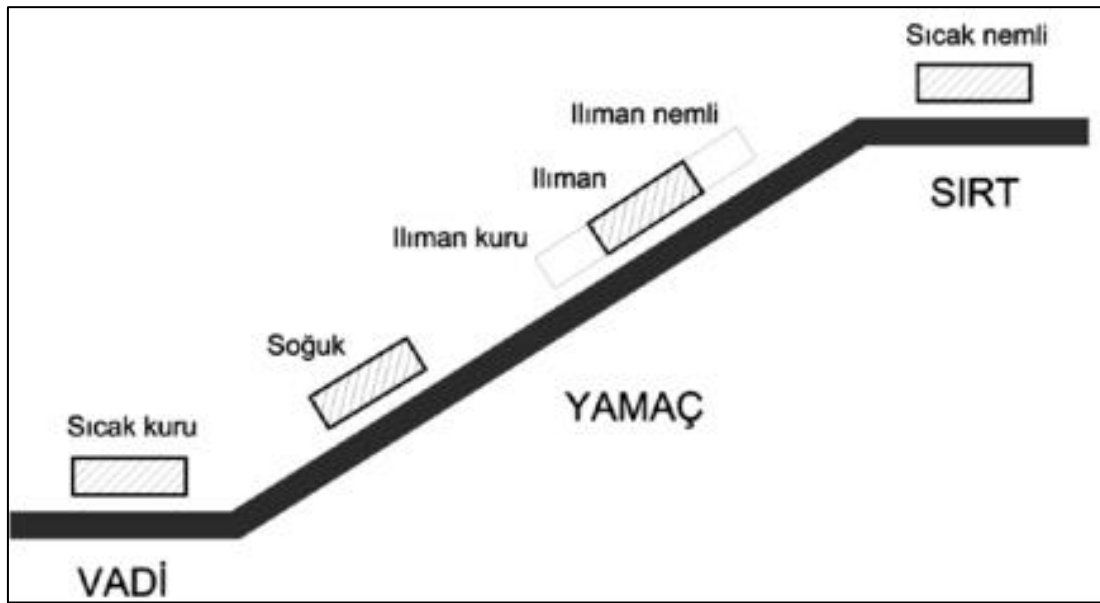

Resim 3.1. Mardin evlerinin topoğrafyaya yerleşimi

Eğim

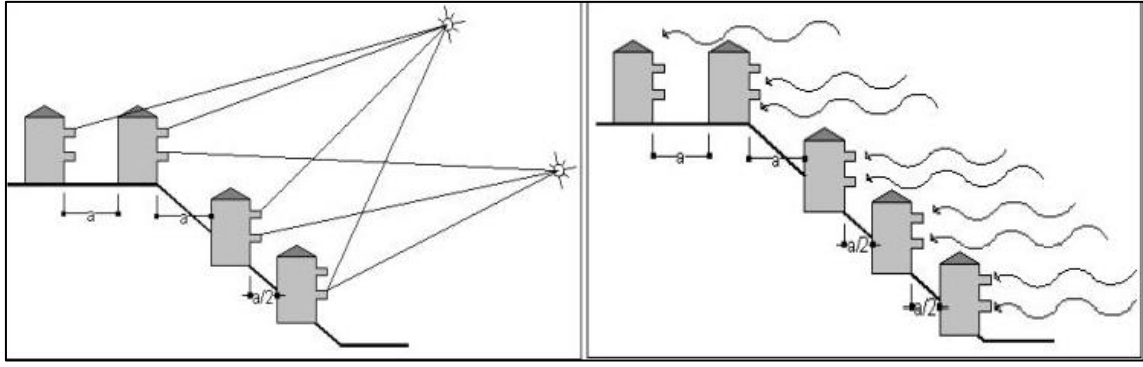
Topoğrafik yapıya ilişkin bir unsur olan eğim; güneş ışığının geliş açısına, yapılara gelen gölge uzunluğuna ve rüzgardan yararlanma biçimine etki ettiğinden dolayı önemli bir

veridir. Yapı tasarımlarında eğime uygun yerleşim sayesinde ısıtma, soğutma ve aydınlatma işlevleri doğal yollarla giderilmektedir. Örneğin; farklı iklim tiplerinde yer alan yapılarda optimum sıcaklık, ısı ve rüzgâr dengesi önemlidir. Sıcak-kuru iklimde yer alan yapılar vadilere yerleştirilerek, vadide biriken soğuk hava akımından yararlanması ve rüzgârın kum taşıma özelliğinden korunması gerekmektedir. Soğuk iklim tipindeki yapılar dağın özellikle güney yamacına yerleştirilerek, gün ışığını içeri alıp ısı kazanımı sağlama, yamacın eğimi sayesinde de rüzgâr etkilerinden korunma sağlanması gerekmektedir. Ilıman-kuru ve ılıman-nemli iklimler sırasıyla yamacın üst kısımlarına, sıcak-nemli iklim ise rüzgârın serinletici etkisinden yararlanmak amacıyla dağın sırtlarına yerleştirilmesi uygundur (Zeren, 1978).

Şekil 3.7. İklim özelliklerine uygun topoğrafya konumları (Zeren, 1978)

Konutlar eğim sayesinde, seyrek ya da kompakt şekilde yerleştirilerek ısı kazanımı sağlama ve güneş ışınımından yararlanma sürelerini artırma özelliklerinden faydalanmaktadırlar. Özellikle yüksek katlı konutların alt katları, eğim kullanılarak, manzaradan faydalanırken, gölge boylarının azalmasından dolayı da gün ışığını içeri alabilmektedirler. Eğim kullanılarak güneşten yararlanma durumu kuzey ve güney yönüne göre değişiklik göstermektedir. Örneğin; % 20 Eğimli bir arazide, 304 cm'lik bir cismin güney yönündeki eğimi 353 cm olurken, aynı cismin kuzey yönündeki eğimi ise 2246 cm'dir. Benzer şekilde kazanılan ısınım olarak da güney yönüne yerleşmiş cisim kuzey yönüne yerleşmiş olana göre yaklaşık 5 kat daha fazladır (Karagülle, 2009).

Şekil 3.8. Eğimli ve düz arazideki yapıların rüzgardan ve güneşten yararlanması
(Karagülle, 2009)

Türkiye'nin güney ve güneybatısında bulunan Alanya, sert kayalıklar üzerine kurulan yerleşimlerden biridir. Eğime oturulan ve doğu tarafına doğru gelişen bu sıcak iklime sahip yerleşim yeri, manzaradan faydalanırken doğu tarafından gelen ılımlı rüzgar sayesinde de serinlemektedir. Konutların üst katlarında şeffaf malzemeler ve teraslar kullanılarak rüzgârın içeri girmesi sağlanmış böylece ışık ve sıcaklık miktarı dengelenmiştir. Öğlen saatlerinde güneş ışığının batı tarafından vurması nedeniyle o bölgelere dut ağaçları dikilmiş ve böylece ekonomi anlamında katkı sağlarken gölgelik alanlar da oluşturulmuştur (Özkan, 1979). Eğim, rüzgâr, güneş ışığı ve yeşil doku verilerinden optimum düzeyde yararlanılmıştır.

Resim 3.7. Alanya'nın eğime göre yerleşimi (URL-5, 2021)

Manzara

Eğim faktörünün kullanılmasıyla etkin rol oynayan manzara verisi konut tasarımlarında önemli bir unsur olmuştur. Mahremiyetin sağlanması, insan psikolojisindeki pozitif etkisi

ve etkin görüş alanlarının genişlemesi açısından geleneksel konutlarda yaşam alanlarının manzaraya dönük olarak yerleştirildiği görülmektedir. Güneşli almak açısından uygun durumlar olmasa da orman, deniz, göl gibi doğal güzelliklere sahip yerlerdeki konutların manzaraya yönelmesi kullanıcılar tarafından tercih edilmektedir. Daha düz topoğrafyaya ve benzer iklimsel verilere sahip olan Urfa ve Diyarbakır konutlarında dışarıya yalıtımlı, içe bakan ve avlulu bir yapılaşma varken, eğimli ve manzaraya sahip Mardin konutlarında teraslı bir yapılaşma ve manzaraya doğru yönelme söz konusudur (Karagülle, 2009). Aynı iklimsel verilere ve kültürel yapıya sahip olmalarına rağmen konutlarda manzara nedeniyle farklı mekânsal organizasyonlar oluşmuştur. Manzaranın tasarımlara yansıdığı Bodrum yerleşkesinde yer alan konutların açık ve yarı açık alanları eğimli topoğrafya ve manzaranın etkisiyle denize doğru yönelim göstermektedir.

Jeolojik yapı

Jeolojik yapı, topoğrafyanın sahip olduğu doğal kaynakları ve toprak yapısının özelliklerini içeren bir veridir. Yerin zemin analizinin yapılması, tasarımın yapı strüktürü, malzemesi ve formu ile ilgili karar verilmesinde etkin rol oynamaktadır. Jeolojik yapının mimari tasarıma yansıdığı Hasankeyf mağara evleri örnek verilebilir. Hasankeyf ilçe merkezi ve çevresinde kayaç türlerinin büyük bölümü kalker grubu kayaçlardır. Bu zeminin özelliği, nehir kıyısına yakın yamaçlarda karstik erime süreçlerinin olmasıdır. Bu sayede yamaç oyuntuları oluşmuş ve insanların da bu oyukları işlemesini kolaylaştırmıştır. O yerin malzemesi mağara ev yapımında kullanılarak yapı malzemesi olarak işlenmiştir (Açıkalın, 2016).

Resim 3.3. Hasankeyf'in jeolojik yapıya göre yerleşimi (URL-6, 2021)

3.1.2. İklim

Bir yerin yükseltisine, topoğrafyasına, enlemine göre değişen iklim, bir yerin sahip olduğu ortalama sıcaklık, rüzgâr, nem, yağış gibi hava olaylarının ortalamasıdır. Türkiye’de sıcak-nemli, sıcak-kuru, ılıman-nemli, ılıman-kuru ve soğuk iklim olmak üzere beş iklim tipi bulunmaktadır. İklim tipleri değiştikçe yer’e özgü konut tasarımları da farklılık göstermektedir. Sıcak ve nemli iklime sahip yerleşimler genelde rüzgârın serinletici etkisinden yararlanmak amacıyla eğimli, dağlık topoğrafyaya yerleştirilmektedir. Yapı düzeni hava akımının sağlanması ve ısı kazanımının azaltılması amacıyla seyrek ve dağınık bir şekildedir. Yapı, güneşlenme süresini azaltmak amacıyla kuzey yönüne yerleştirilirken, yaşam alanları doğu ve batı rüzgarından yararlanmak amacıyla bu yönlere doğru organize edilmektedir. Cephe yüzeyleri güneş ışınlarının yansıtılarak ısı kazanımı azaltmak amacıyla açık renkte kullanılmaktadır (Ovalı, 2009). Zeminden yükseltilmiş ve hava akımını sağlaması amacıyla yüksek katlı olmayan yapılar yapılması ve gölgelik alanlar oluşturulması gerekmektedir (Umaroğulları, Cihangir, 2019). Isı kazanımı azaltmak amacıyla teras çatılar kullanılmaktadır.

Sıcak ve kuru iklim tipine ait yerleşimdeki yapılarda nem oranının artırılması ve ısı kazancının azaltılması gerekmektedir. Yapılar güneş ışığından en az etkilenmesi ve hava akımının sağlanması için yayılım gösteren, avlulu, az katlı, yoğun özellikte tasarlanmaktadır (Ovalı, 2009). Mekân organizasyonu yazın kuzey yönüne, kışın ise güney yönüne doğru yönlendirilmelidir. Gündüz sıcaklık farkının çok olduğu bu iklim tipinde cephe yüzeylerinde güneşi yansıtıcı özelliği olan ve ısı kaybını en aza indirgeyen malzemeler tercih edilmelidir.

Ilıman ve nemli iklim tipi yazları sıcak, kışları ise soğuk karakterlidir. Hem sıcak hem de soğuk hava dağılımı eşit olan bu iklim tipinde sıcaklık ve rüzgardan hem faydalanmak hem de korunmak gerekmektedir. Açık, yarı-açık alanlar ve iç mekanların bütünleşerek mekan organizasyonuna yansılmalıdır. Dış mekanlar güney yönüne, yatak odaları doğu yönüne bakmalıdır. Nemden korunmak ve ısı kazanımı artırmak amacıyla mekanlar serbest şekilli olmalı ve derinleşmemelidir (Ovalı, 2009). Yağıştan korunmak amacıyla eğimli çatılar kullanılmalıdır.

Sıcaklık farkının çok olduğu ılıman ve kuru iklim tipinde rüzgarın hem ılımanlaştırıcı hem de serinletici etkisinden yararlanılmaktadır. En sıcak evrede sıcaklık etkisini azaltmak için rüzgârdan yararlanmaya olanak sağlayan kompakt dokular oluşturulmalı, soğuk evrede ise ısı kazanımını artırmak amacıyla güneşe yönelim sağlanmalıdır. Isı kaybını azaltmak için duvarda, döşemede ve çatıda yalıtım sağlanmalıdır. Çatılar eğimli olmalıdır. yapı dış cephesinin orta koyulukta bir renkte olması ve pürüzsüz bir yüzey oluşturması ısı yutuculuk etkisini dengelemektedir (Ovalı, 2009).

Soğuk iklim tipinde güneşlenme süresinden maksimum derecede yararlanmak, hâkim rüzgârdan korunmak ve yapı içinde ısı dengesini sağlayacak şekil ve unsurların tasarıma işlenmesi gerekmektedir. Gün ışığının en yoğun olduğu güney ve güneydoğuya bakan yönler tercih edilmeli, yoğun ve kompakt tasarımlar oluşturulmalıdır. Isı kaybını azaltacak minimum yüzey alanı oluşturan, sıralı veya bitişik nizamlı konutlar soğuk iklime uygundur. Eğimli çatılar ve koyu renkli cepheler tercih edilmelidir (Ovalı, 2009). Kuzey cephesi soğuk hava dalgasından korunmak amacıyla kör cephe olarak tasarlanabilir. Isı kazanımını artırmak için diğer iklim tiplerine nazaran daha küçük açıklıklar ve pencereler tercih edilmelidir.

İklim verisi, yer'e özgü konut tasarımlarında araziye konumlanma, yapı formu, bina kabuğunun özellikleri ve malzeme çeşidi, duvar kalınlıkları, pencere boyutları, mekân organizasyonun dağılımı, çatı çeşidi ve özelliklerini etkileyen doğal bir veri olduğu görülmektedir. Bu nedenle iklim ögesini oluşturan sıcaklık, rüzgâr, nem ve yağış, yeşil doku verileri detaylı incelenecektir.

Sıcaklık

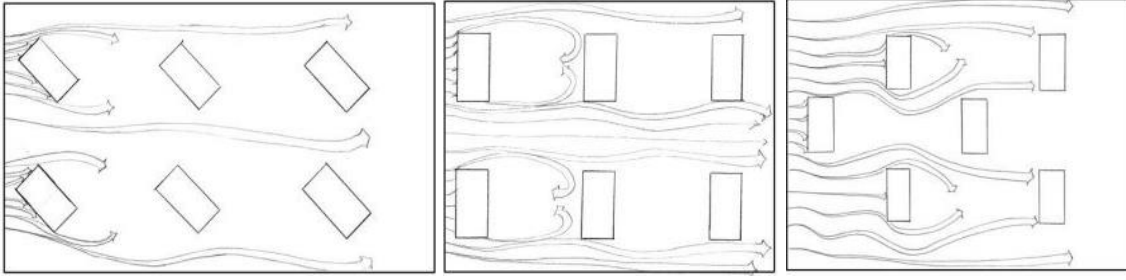
Sıcaklık güneşin geliş açısına bağlı olarak değişen ve 24 saatlik zaman dilimleriyle tekrarlanan bir iklim ögesidir. Sıcaklık, bulunduğu yerin enlem, mevsim, gün, saat, bakı yönü, eğim ve yüksekliğine bağlı olarak değişmektedir. Ekvatora yaklaştıkça ve yaz ayları boyunca sıcaklık artmaktadır. Sıcaklığın değişmesinde rüzgâr ve nem faktörü de etkilidir. Güney yönünden esen rüzgarlar sıcaklığı arttırmakta, kuzeyden esen rüzgarlar ise sıcaklığı azaltmaktadır. Nem de günlük sıcaklık farklarını en aza indirgeyerek aşırı ısınma ya da soğumayı engellemektedir (Özüer, 2012).

Kuzey ve güney yamaçları yerin eğim doğrultusuna göre değişmekle beraber genel bir kanı olarak soğuk iklimlerde güneye dönük, sıcak iklimlerde ise kuzey yamacına dönük tasarımlar yapılması uygundur. Doğu ve batı cepheleri kış mevsiminin açık günlerinde mekânların ısınmasını sağlamasına rağmen yazın en çok ısınan cepheler olduğu için tercih edilmemesi gerekmektedir. Güney cephesi ise kışın dar açı ile gelen güneş ışınlarını mekâna almakta, yazın ise dik açıyla gelen güneşten korunma yöntemleriyle konfor sağlayabilmektedir (Deringöl, 2015). Güney cephesindeki dik ışıklardan korunmak amacıyla da güneybatı ve güneydoğu cepheleri de tercih edilmektedir. Sıcaklık konut tasarımlarının cephe düzeni ve mekân organizasyonu gibi tasarım ölçütlerinde etkilidir. Cephe düzeninde kullanılan duvar kalınlığı, cephenin rengi, pencere boyutları sıcaklık verilerine göre düzenlenmektedir. Konutlarda öncelikli ideal yön yaşam alanları olmalıdır. Rüzgâr ve yeşil doku gibi etkenlerle de konuta gelen sıcaklık değişkenlik göstermektedir.

Rüzgar

Rüzgar, basınç farklılıklarından dolayı yer değiştiren hava akımıdır. İklimsel konfor sağlamak açısından önemli bir unsur olan rüzgarın yapı üzerindeki etkisi, esme yönüne ve süresine, hızına, yapı biçimine, yapının zeminle ilişkisine, çevredeki yapıların, topografyanın özelliğine ve yeşil dokunun niteliğine, etkilediği yüzeyin dokusuna bağlı olarak değişmektedir (Özüer, 2012). Örneğin; rüzgâr hızına bağlı olarak, tepe üzerinde konumlanan bir binanın ısınmak için ihtiyaç duyduğu enerji % 100 artarken, rüzgarı filtreleyen bir yerde konumlanan yapının enerji ihtiyacı % 50 azalmaktadır (Ovalı, 2009).

Yapıların birbirine göre konumlanması, yapı biçimleri ve yapı yükseklikleri rüzgara artırıcı veya azaltıcı etkide bulunmaktadır. Yapıların birbirine konumlanışına göre, rüzgar yönüne dikey konumlanan yapılar 45 derecelik açıyla konumlanan yapıya göre daha fazla rüzgara maruz kalmaktadır. Ayrıca düz sıralı yapılar rüzgardan korunurken, dağınık yerleşimli yapılar rüzgarı eşit şekilde paylaşmaktadır. Yüksek olan yapılar daha fazla rüzgara maruz kalmakta ve bu yapılar arasındaki uzaklık yüksekliklerinin yedi katına eşit olursa her birim için yeterli havalandırma sağlanmış olmaktadır (Deringöl, 2015).

Şekil 3.9. Rüzgarın yapı yerleşim şekilleri ile ilişkisi (Olgyay, 1973)

Rüzgar, yapı içerisine girerek temiz hava akımını sağlamakla beraber, nem oranını azaltarak küflenme gibi sorunların önüne de geçmektedir. Yapıya giren rüzgarın şiddeti de yapı çevresindeki yeşil doku ile kontrol altına alınmaktadır.

Nem-yağış

Hava sıcaklığı ve ortamdaki nem arasında doğrudan ilişki bulunmaktadır. İnsanların fiziksel konforunu etkileyen nem, yeryüzündeki çeşitli kaynaklardan buharlaşarak havaya karışan su miktarının buhar basıncı olarak tanımlanır (Ovalı, 2009). Sıcak ve kuru iklime sahip yerleşimlerde sıcaklık havadaki nemi azalttığından kuru bir hava hakim olmaktadır ve bu insanların yaşam koşullarını olumsuz etkilemektedir. Kuru hava gündüzleri sıcak, geceleri ise soğuk bir güne sebep olmaktadır. Bu yerleşimlerde su elemanları kullanılarak pasif soğutma sağlanmaktadır. Havadaki nemin normalden fazla olması ise sıcaklığın da daha fazla hissedilmesine neden olmaktadır. Nemin fazla olmasıyla bina kabuğunda yoğunlaşma sorunu meydana gelmektedir. Bu nedenle yapı cephesindeki malzeme seçimi ve kalitesi önem kazanmaktadır. Rüzgar faktörü de nemden korunmak için etkilidir. Oluşturulan tasarım stratejileri ile nem dengesi sağlanmaktadır.

Bir bölgeye düşen yağmur, kar, dolu gibi doğa olaylarının ortalaması o bölgenin yağış miktarını oluşturmaktadır. Yağışlar, konut tasarımlarında topoğrafyaya yerleşim, çatı formu, mimari eleman ve malzeme seçimi üzerinde etkilidir. Örneğin, yoğun yağış alan Doğu Karadeniz bölgesinde yağıştan korunmak amacıyla konutların çatıları eğimli ve geniş saçaklı iken, yağış miktarı az olan Güney bölgesinde güneşten korunmak için konutlarda teras çatılar tercih edilmektedir. Yoğun kar yağı alan Doğu Anadolu bölgesinde ise diğer bölgelere nazaran daha dik ve eğimli çatılar kullanılmaktadır.

Yeşil doku

Ekolojik tasarımın gereği olan, mevcut hayvan ve bitkileri koruyan, canlılar için oksijen kaynağı olan, peyzaj tasarımı ile sağlıklı çevreler oluşturan yeşil doku konut tasarımında etkin rol oynamaktadır. Yeşil doku tasarımlarda rüzgar akımına yön vermek veya engellemek, nem oranını dengelemek, ses yalıtımı yapmak, tozlanmayı filtrelemek, fazla güneş ışığını engelleyerek hem sıcaklığı düşürmekte hem de gölge alanlar oluşturmak gibi düzenlemelere yardımcı olmaktadır.

Rüzgârın soğutma etkisinden yararlanmak için doğrultusunun değiştirilmesi gereken durumlarda, yaprak döken bitki ve ağaçların yapıların güney yönlerinde rüzgâr hattı oluşturacak biçimde dikilmesi gerekmektedir. Bu tür ağaçların güney yönlü konumlanması yaz aylarında gölge alanlar yaratırken, kış aylarında veya soğuk iklime sahip bölgelerde güneş ışıınının yapıya ulaşmasına engel olmamasından dolayı, iç mekân sıcaklık değerinin korunumunu sağlamaktadır. Soğuk bölgelerde, tek veya çift sıra oluşturulan yeşil doku sayesinde rüzgarın hızı % 25- 60 oranında azaltılabilmektedir (Ovalı, 2009).

3.2. Sosyo-Kültürel Veriler

Kullanıcı istekleri göz önünde tutulan nitelikli konut tasarımlarında kültür ve sosyal yapıya uygun çözümler getirilerek çağdaş yorumlar çevresinde yer'e özgü, kimlikli yapılar oluşturulduğu görülmüştür. Konut tasarımlarını etkileyen fiziki verilerden sonraki faktör sosyal ve kültürel verilerdir.

Kültür bileşenini etkileyen ve iç içe olan sosyal bileşenler, toplumsal ve bireysel davranışlar üzerine kuruludur. Aile ve toplum yapısının refahını ve ilişkisini temel alan unsurdur. Toplum oluşturduğu kurallar, normlar, yazılmamış kurallar da kültürel değerleri oluşturmaktadır. Bu anlamlar somutlaşarak çevre, mekân ve yapılara yansımaktadır. Canlı bir organizma olan kültür, zaman, tecrübe ve birikimler sayesinde sürekli değişime ve gelişime uğrayarak adaptasyon sağlayabilen bir olgudur.

White (1959) kültürü, en kapsamlı şekilde insanların yaptığı ve yarattığı her şey olarak tanımlamaktadır. Teknoloji, yapım teknikleri gibi maddi ve gelenek, örf, töre, idealler gibi manevi bileşenleri içine alan bir kavram olduğunu belirtmiştir (White, 1959). İnsanların

maddi değerlere ihtiyacı olduğu gibi, ruhunu ve psikolojisini besleyen manevi değerlere de ihtiyacı vardır. Bu nedenle sosyal ve kültür bileşenleri dikkate alınarak tasarlanan mekanlar sağlıklı ve güvenilir olmaktadır.

Rapoport'a göre (1969) konut ilk önce kültürel faktörler çerçevesinde oluşmakta, doğal faktörler o değişime yardımcı olmaktadır. Doğal koşullar konutu şekillendirmez; sadece sınırlandırır. Konut tasarımını asıl değiştiren faktörler, kullanıcıların sahip oldukları dünya görüşleri, farklı yaşam alışkanlıkları, toplumsal ve bireysel ilişki bağı gibi durumların ideal mekân oluşturmak adına tasarımlara farklı şekilde yansımalarıdır.

Kültürü üç bakış açısıyla tanımlayan Rapoport, yaşam şekli, sembolik kodlarla oluşmuş anlamlar düzeni, hayatta kalabilmek için uyum sağlama sistemi olarak açıklamıştır. (Rapoport, 1969). Rapoport'a göre konut tasarımını etkileyen temel kültür bileşenleri;

- Genel olarak değerler ve imgeler
- Dini inançlar
- Aile yapısı
- Sosyal organizasyonlar
- Bireyler arasındaki sosyal ilişkiler
- Yaşam şekli (Turgut, 1990).

Çevrenin biçimlenmesinde etkili olan kültür kavramını Turgut (1990) Rapoport'un görüşlerini değerlendirerek şu şekilde tanımlamıştır;

Kültür, inançlar ve algılamalar, değerler ve normlar; grup veya toplum davranışları ve alışkanlıkları setidir. Belirli bir grup tarafından ortak görüş olarak paylaşılan, biliş, hissediş ve davranış belirlemek için kullanılır. Ortak inanışlar, değerler ve davranış biçimlerinin bir nesilden ötekine aktarılmasıdır. Fiziksel çevrede belirir; konut, yerleşme ve tüm yapay çevreleri kültürel değerleri yansıtmaları olgusudur. (Turgut, 1990).

Turgut (1990), konut yapısını oluşturan etkenleri Altman'ın söylemlerine göre şekillendirerek, bu tasarımların kültür ve yer ile kurulan ilişkinin yansıması olduğunu ifade etmektedir. Altman'a göre kültürel etkenler aşağıdaki gibidir;

- Dünya görüşü
- Çevresel bilişim ve algılamalar
- Mahremiyet düzeni ve diğer değerler
- Sosyal yapılar ve aile yapısı

Turgut, araştırmaları kapsamında din olgusunun geçmişten günümüze gelene kadar yapılarda etkisini yitirdiğini ve özellikle konut yapısına belirgin bir etkisi olmadığını belirtmiştir (Turgut, 1990).

Bulunduğu yere anlam ve kimlik katan sosyal ve kültürel veriler yere özgü konut tasarımını besleyen, özgünleştiren ve farklılaştıran öğelerdir. Birbirini etkileyen ve eş zamanlı dönüşüm geçiren kavramlar olduğu için sosyo-kültürel veriler başlığı altında incelenecektir.

Değerlendirilen görüşler sonucunda sosyo-kültürel verilerin konutlarda yer kavramını ön plana çıkaran verileri şu şekildedir;

- Çevresel imgeler (mahremiyet, gelenek)
- Toplum ve aile yapısı
- Yer'e özgü mimari dil (mekân organizasyonu, teknoloji, yapı ve cephe düzeni, yapı-çevre-malzeme ilişkisi, yapı-çevre-insan ölçek ilişkisi)

3.2.1. Çevresel imge

Kültür bileşenleri kapsamında olan kullanıcıların dünya görüşü, kişisel deneyimi, inanç yapısı, mahremiyet duygusu gibi değer yargıları konut tasarımında oldukça etkilidir. İmgelerin önemsendiği toplumlarda bu değerlerin çevreyi ve yapı tasarımını da etkilediği görülmektedir (Rapoport, 1977). Massey (1994), çevresel imgelerin yapı tasarımına sadece yer ile ilişki kurulmasıyla değil, aynı zamanda o yapıyı kullanacak ve içinde barınacak insanların bağ kurması gerektiği belirtmektedir (Kancıoğlu, 2005). Çevresel imgelere sahip bir çevre okunabilir bir çevredir. Bu çevreler zihinde tanımlayıcı imgeler oluşturmaktadır. Gür'e göre (2000), bir ailenin hayat tarzı, ait olduğu milletin inancı, günlük konuşa dili ve siyasi görüşleri normları ve değerleri oluşturmaktadır. Kısaca

“sosyal ve kültürel bellek” olarak tanımladığı bu durum, kültürel kalıtım ile açıklanmaktadır (Karagülle, 2009).

Bir çevrede uzun süre yaşayanların o çevreye ilişkin anılar ve anlamlar biriktirdiği ve bu birikimlerin mimarlık ürünleri ile imge dönüştüğü görülmektedir. Çevresel imge adı verilen bu zihinsel harita, iki taraflı diyalog ile gözleyen (insan) ve gözlenen (çevre) arasında gerçekleşmektedir. Gözlenen çevrede çeşitlilik söz konusuysa, gözlemci sadece algıladığını seçer ve bu şekilde çevre ile bağ kurar, anlam yüklemektedir. Lynch, çevresel imgenin 3 olgu ile değerlendirmektedir. Bunlar;

- Kimlik
- Strüktür
- Anlam

Kimlik, tek ve özgün olma anlamındadır. Strüktür kavramı, imgenin yerine kullanılmış ve gözlemcilerle gözlenen arasındaki üç boyutlu ilişkiyi açıklamaktadır. Anlam kavramı da, mimarinin gözleyici tarafından değere sahip olmasıdır (Lynch, 1960; aktaran: Karagülle, 2009). Bir yerin kimliğinin oluşması ve kimliğin anlam kazanması için zaman ve birikim gerekmektedir. Günümüzde düşünsel birikimi göz ardı eden konut uygulamaları da çarpık kentleşmeye sebep olduğu gibi kültürel gelişime de engel olmaktadır.

Mahremiyet

Mahremiyet, kişi veya grupların birbiri ile olan ilişkilerini kontrol eden ve farklı örüntülerde oluşan davranış mekanizmalarını ayarlayan davranış biçimidir (Turgut, 1990). Kızıl (1978) ise mahremiyeti, toplum içinde diğer bireylerle iç içe olan insanın, yabancı gözlerden uzak, kendi kendine kalmasının, dinlenmesinin bir koşulu olarak ortaya çıktığını belirtmiştir (Kızıl, 1978). Mahremiyet, bulunduğu coğrafyaya, topluma ve kültüre göre farklılık göstermektedir. Düzeyleri ve sınırları değişmekle beraber, yabancılar arasında gerçekleşen “kamusal mahremiyet”; aile ve arkadaşlar arasında gerçekleşen “toplumsal ve sosyal mahremiyet”; ebeveyn ve çocuklar arasında ortaya çıkan “kişisel mahremiyet” olmak üzere üç farklı şekilde ortaya çıkmaktadır (Turgut, 1990). Konut tasarımlarında ise ilişkileri düzeylerini içeren psikolojik mahremiyet ve mekân formuna etki eden fiziksel mahremiyet şeklinde ele alınmaktadır. Kişinin görünmeyen sınırlarını koruyan ve kişisel

alanına saygı duyan psikolojik mahremiyete, çalışma ve dinlenme alanlarının kullanıcıya göre tasarlanması örnek verilebilir.

Fiziksel boyuttaki mahremiyet, görsel, kokusal ve işitsel boyutta ele alınmaktadır. Görsel mahremiyet, basit anlamı ile ele alındığında dış çevrede bulunan yabancı insanların konutun içi veya bahçeyi görememesi ile sağlanırken, işitsel mahremiyet konut içindeki konuşma ve seslerin başkalarına ulaşmasını engellemekle başarılı olmaktadır (Açıkalın, 2016). Örneğin, Doğu Anadolu'daki konut örneklerinde avlu oluşumu iklimsel dengeyi sağlamakla beraber konutun dışarıyla hem görsel hem de işitsel olarak mahremiyetini sağlayan açık alan oluşumunu desteklemektedir. Türk evlerinde görülen sokağa bakan dış cepheler sağır bırakılırken, pencere açıklıkları mahremiyeti koruyacak şekilde sokak ile en az etkileşim olacak şekilde yerleştirilmektedir. Dışarı ile temas halinde olan açıklıklar ise panjur, kafes gibi sistemlerle kapatılmaktadır. Aynı şekilde sofaya açılan odaların her birinde kapı girişine dolap konularak ince bir koridor oluşturulmuş ve odalar arasında içten bağlantılar sağlanmıştır. Bu sayede ortak kullanım alanı olan sofaya çıkmadan ve görsel temas kurulmadan denetimli bir şekilde mahremiyet korunmuştur (Kızıl, 1978). Geleneksel Mardin konutlarına bakıldığında, konutu çevreleyen kalın taş duvarların, çatıları veya üst örtülerin, kapalı, yarı açık ve açık mekanlardaki yaşayan insanların seslerine karşı işitsel mahremiyet sağladığı görülmüştür (Karagülle, 2009).

Mahremiyetin konuta nasıl yansıdığı ile ilgili olarak Erpi, Türk, Levanten ve Rum konutlarını karşılaştırmıştır. Makalesinde, gerek değişik yörelerde gerekse de aynı yöredeki Türk Evleri incelendiğinde, başlıca iki özelliğin çok belirgin şekilde paylaşıldığını ifade etmektedir. Erpi' ye göre; Müslüman ve Türk evi, iki ve üç boyuta yansıyan içe dönük bir düzende oluşmuştur. Her iki durumda da evin iç yaşamı sokağa açılmamakta ya da sokakla doğrudan bağlantılı değildir. İki boyutlu düzende önce duvarla yoldan izole edilmiş bir avluya girilir, burası bir tampon bölgedir. Üç boyutlu düzen de ise ev yine sokağa kapalıdır. Yaşam bölümü sağır duvarlı bir zemin katın üzerinde yer alır. Mahremiyetin sağlanmasında ve sokağın kirinin, evin içine taşınmamasındaki büyük titizlik açıkça belirgindir. Hristiyan Rum Evleri'nin karakter yapısının Türk Evi'ne yabancı olduğunu ve bu farklı biçimlenmelerin en belirgin örneklerine İzmir'in Buca ilçesinde gördüğünü ifade eden Erpi, Türk Evlerinden ile farklı bir şekilde tasarlanan Rum Evi'ndeki "dışa dönük" planlama konsepti üzerinde durur. Çünkü bu konutlarda, gerek çok pencereli cumba ve gerekse de giriş kapısının sokağa açılması, iç mekanlar ve sokak arasında

kesintisiz bir iletişim sağlamaktadır. Başka deyişle, Rum Evleri'nde, Türk Evleri'ndeki kadar yoğun bir mahremiyet kaygısı yoktur. Türkler ve Rumlar kadar homojen bir topluluk olmayan Levanten konutlarının ise, Türk ve Rum konutlarının ikisinden de farklı bir anlayışla meydana getirildiklerini ifade eder. Bu azınlık topluluğunun heterojen yapısının konutlarına da yansıdığını ve böylece farklı üslupların bir araya geldiği eklektik mimari olduğunu belirtmiştir (Erpi, 1990, Aktaran; Açıkalin, 2016).

Gelenek

Gelenek; tarihsel sürece bakıldığında geçmişten gelen ve günümüze kadar taşınan alışkanlıklar, faaliyetler, davranışların tümüdür. Gelenek, toplumsal deneyimler, öğretiler, görüşler, inançlar gibi öğelerden oluşan ve bu öğelerle toplum üyeleri arasında bir baskı yaratan davranış örüntüleridir. Herhangi bir yazılı kurala sahip olmayan gelenekler, yer ve toplum ilişkilerine göre değişen cenaze, düğün, bayram, yemek alışkanlığı, kıyafet gibi durumlardan oluşmaktadır (Turgut,1990). Özkan'a göre gelenek, kalıtımın sonucu olarak ortaya çıkan, herkes tarafından kabul edilen ortak kurallardır. Elde edilen birikim ve tecrübeler sosyal ve duyarlı fikirlerin ürünüdür. Dolayısıyla bu fikirler çerçevesinde oluşan çevre ve mekanlar da duyarlı olmaktadır (Özkan, 1979). Anlamlar ve kalıtsal değerler ile birlikte o yere ait kültür oluşmaktadır. İnsanların benliğini oluşturduğu soyut değerler olan inanç, hayat tarzı, yaşamlarını sürdürme şekilleri, ideolojileri, toplumsal yapı düzeni konut tasarımlarına yansiyarak somutlaşmaktadır. Bu somutlaşan değerler, kültürün ve geleneklerin aktarımını kolaylaştıran özgün, farklı, karakterli yerler ve yerleri tanımlayan yapı tasarımlarını doğurmaktadır.

3.2.2. Toplum ve aile yapısı

İnsanoğlunun mensubu olduğu ve toplumu oluşturan ilk sosyal bünye ailedir. Aile; insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi zenginlikleri nesilden nesile aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal, vb. yönleri bulunan toplumsal bir birimdir (Davulcu, 2016). Turgut, evlilik ve aile kurumlarının akrabalık sisteminin birer parçası olması nedeniyle “aile yapısı, akrabalık norm ve kurallarının” kültürel bir bileşen olarak incelenmesi gerektiğini belirtmektedir. Çalışmasında;

- Hane halkının demografik strüktürü, ilişkileri, rolleri
- Evlilik biçimi ve akrabalık ilişkileri ile kurallarını kültür-davranış-mekan etkileşim sistemi içindeki yeri ve önemi yönüyle sistem elemanı olarak seçmiştir (Turgut, 1990).

Mekânsal organizasyonların oluşmasında aile içerisindeki saygı, misafirperverlik, bireyler arasındaki iletişim, kişisel mahremiyet gibi unsurlar etkili olmaktadır. Diğer insanlarla etkileşim kurulması amacıyla dış mekan ile iç mekan arasında denge kurulması gerekmektedir. Dış mekan toplumsal ilişkilere göre şekillenirken, iç mekan organizasyonu aile bireylerinin birbirleriyle olan ilişki düzeyine göre şekillenmektedir. Açık mekan olan dışarı ile kapalı alan olan konuta doğru mekanlar özelleşmektedir. Özelleşen mekanlardan oluşan konutlar, toplumun sahip olduğu farklılıkların barındığı yerler olmuştur. Turgut'a (1990) göre toplum ve aile yapısı "toplumlara göre değişebilen, konut mekanlarının zaman içindeki kullanımı ile ilgili alışkanlıklar; farklılıklar; yemek hazırlama ve yeme ile ilgili yiyecek alışkanlıkları konut içi yaşam seklini ve onun görünümleri olan davranış mekanizmalarını etkileyen kültürel değişkenler" olarak tanımlamıştır.

Aile ilişkileri, ebeveyn ve çocuk ilişkileri geçmişten günümüze kadar konutlarda etkisini sürdürmektedir. Geçmişte, komşuluk ve akrabalık ilişkilerin yaygın olmasından dolayı konut mahremiyeti günümüz kadar etkili değildir. Örneğin, evlerde avlu kullanılması iç ve dış mekan arasında etkileşimi artırmakta ve özellikle kadınların sosyalleşme, dışarda olma duygusunu güçlendirmektedir. Günümüzde ise, özerk aile yapısının güçlenmesi ile akraba ve komşuluk ilişkileri zayıflamış, insanların kendileri ile baş başa kalmasını sağlayacak kişisel mekanlar oluşturulmaya başlanmış, dışardaki çevre ile bağlantı kesilerek sığınma duygusu artmış, açık alan ve iç mekan arasında tampon görevi gören yarı açık alan kullanımı azaltılarak özel alan kullanımı yaygınlaşmıştır. Değişen ve dönüşen ilişkiler sonucu daha içe dönük yaşam alanları ortaya çıkmaya başlamıştır. Kişilerin içinde bulundukları yaş evreleri de konut tipi ve büyüklüğünün seçiminde önemlidir. Kişilerin yaşlılık, bekar veya evli olma durumları, çocuk sahibi olmaları konut içindeki mekan organizasyonlarında değişiklik meydana getirmektedir. Bu gereksinimler fiziksel olabileceği gibi açık mekanları veya manzaraya dönük odaları tercih etme gibi psikolojik durumlar da olabilir (Köse, 2005). Bu gibi toplum ve aile özelliklerine bağlı olarak şekillenen konutlar, soyut düzenin mekana yansiyarak somutlaşmış ürünleri olmaktadır.

3.2.3. Yer'e özgü mimari dil

Türkiye'de coğrafi yapıda, sosyal ve kültürel anlamda homojen bir yapı bulunmamaktadır. Melez kültür ve toplum yapısı sonucu geleneksel konutlarda zengin bir çeşitlilik hakimdir. Bu nedenle, konut tipolojisini bir kalıba sokmak ya da sınıflandırma yapmak, bilimsellikten bir ifadedir. Anadolu'nun sahip olduğu köken, çok eski uygarlıklara dayanan bir konut geleneğine sahiptir ancak genel olarak bakıldığında geleneksel konutta odalar bir ailenin barınma, dinlenme, yemek yeme, uyuma ve yıkanma gibi ihtiyaçlarını gerçekleştirecek şekilde düzenlenmiştir (Turgut, 1990). Yerin fiziksel ve sosyo-kültürel özelliklerine göre şekillenen konutlar, aile yapısı, kültür, fiziksel unsurlarla şekillenen mekan organizasyonu, o yerin malzeme ve süregelen tekniklerine göre oluşan yapım tekniği, cephe düzeni, çevreye göre ölçek ilişkisine göre farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma o yerin kendine özgü mimarisini oluşturmaktadır. Topoğrafya, iklim, çevresel imgelerin, toplum ve aile yapısının, mahremiyet ve gelenek olgularının bir yansıması olarak oluşan yer'e özgü mimari dil, süreç içinde gelişen ve değişen bir yapıya sahiptir. Değişken yapısı sayesinde çevreye ve döneme adaptasyon sağlayabilmektedir. Aidiyet, kimlik, sürdürülebilirlik, ekolojik, ekonomik unsurların barındırdığı konutların oluşması açısından önemli bir veridir.

Mekan organizasyonu

Mekan organizasyonu; insanın fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayabileceği, yaşamsal aktivitelerini gerçekleştirebileceği nitelikte ortamlar üretmek için, işlevsel tanımlı yapılmış mekanların ilişkilendirilmesi işidir (Kasapbaşı, 2018). İşlev ve niteliğine göre bir düzen oluşturulması ve belirli geçirgen sınırlar dahilinde yönlendirici ve tanımlayıcı ilişkiler kurularak mekanlar arasında bağlantı sağlanmasıdır. Konut tasarımında etkili olan mekanlar, insanların dinlenme ve uyuma ihtiyacını karşılayacak bölüm olan yatma alanı, ortak aktivitelerin, yeme ve içme faaliyetlerinin yapıldığı yaşama alanı ve banyo, tuvalet, depo gibi ortak hacimlerin bulunduğu ortak alanlardan oluşmaktadır. Temelde aynı işlevlere hizmet eden bu mekanlar, farklı yer ve kültür sebebiyle farklı şekillerde yorumlanmaktadır.

Mekanların organize edilmesinde gün ışığı, rüzgar, topoğrafik özellikler gibi fiziki unsurların yanı sıra kullanıcıların istekleri, günlük yaşamdaki eylemleri, ekonomik

durumu, aile yapısı, gelenekleri, mahremiyeti sağlama duygusu gibi birçok unsur rol oynamaktadır. Konut mekânsal düzeninde en belirleyici etken insan faktörüdür. Bu nedenle insanı etkileyen her durum mekanı da etkilemektedir.

Kullanıcılar ihtiyaçlarını; kültürel çevre, inançlar ve kurallara bağlı olarak belirler ve bu doğrultuda mekanını düzenler. Öte yandan ait olduğumuz sosyal çevre, yaşantının biçimlenmesinde etkili rol oynamaktadır. Bunun bir sonucu olarak da mekanın biçimlendiği söylenebilir (Kızıl, 1978). Kasapbaşı (2018), mekan organizasyonunu etkileyen faktörleri psiko-sosyal ve fizyolojik koşullar altında toplamıştır. Psiko-sosyal belirleyiciler arasında kişisel mekân ihtiyacı, aidiyet hissi, mahremiyet, egemenlik alanı ve toplumsal çevre koşulları bulunmaktadır. Toplumsal çevre koşullarını toplumun ve aile yaşamının kapsadığı değişimler oluşturmaktadır. Toplumdaki bireylerin ekonomik dengesinin değişmesi, nüfusun artışı, iletişim alt yapısının değişmesi, teknoloji gelişimi, kentleşmenin artması, aile yaşantısı, aile büyüklüğü, bireysel istekler gibi belirleyiciler mekânsal düzeni değiştirmektedir. Örneğin; teknolojik gelişmeler nedeniyle minimal ve fonksiyonel mekanların oluşması, nüfus artışı ve göç unsurları ile mekânsal büyüklük ve ihtiyacın değişmesi, eğitim, hobi, sportif aktivitelere göre yeni mekân ihtiyacının oluşması gibi nedenler zincirleme etkisiyle mekânsal organizasyonda rol oynamaktadır (Kasapbaşı, 2018). Aynı şekilde ülkemizde bulunan Denizli Buldan yerleşkesi örnek verilebilir. Buldan'da geleneksel bir sanat olan dokumacılık sayesinde konut ve atölyeler birlikte kurgulanmıştır. Sosyo-ekonomi düzeyinde geçim kaynağı olan dokumacılığın devam ettirilmesi amacıyla bir mekân organizasyona dahil edilmiştir.

Mekânsal organizasyonu etkin olan fiziksel belirleyicilerin, mekânın ihtiyacı doğrultusunda, havalandırma, aydınlatma, iklimlendirme, emniyet koşullarını sağlaması gerekmektedir. Bulunduğu yerin iklim ve topoğrafyasına uygun yönelme, cephe tasarımı, optimum kaynak tüketimine yönelik mekan biçiminin belirlenmesi, ısısal, işitsel, görsel konforun sağlanması ön koşullardır. Isıya daha fazla ihtiyacı olan mekanların güney cepheye, diğer mekanların ise kuzeye cephesine yerleştirilmesi uygundur. Ayrıca ısı dengesini korumak amacıyla daha fazla ısı isteyen mekanları ortada, ısı gereksinimi az olan mekanları ise dış cepheye doğru yerleştirilerek mekanların tampon görevi görmesi sağlanmaktadır. Isıtılmayan bu dış tampon bölge, garaj, bodrum katları, rüzgarlık, koridorlardan oluşmaktadır ve güneye yönlendirilmiş kış bahçeleri de buna dahildir. Yaz aylarında bu mekanların içten dışa doğru açılması doğal havalandırma için önemlidir

(Filik, 2004). Rüzgar ile desteklenen doğal havalandırma özellikle sıcak ve kuru iklim bölgelerindeki mekanların serinletilmesi için önem teşkil etmektedir. Örneğin; yere özgü olarak kurgulanan Mardin evleri incelendiğinde iklimsel gerekliliklerden dolayı plan organizasyonunda farklılıklar söz konusudur. Ilıman iklim tipindeki günlük işlerin yapıldığı mekân olan hol eski deðişle sofa olan kapalı mekanların yerini yarı açık mekan olan eyvan ya da revaklar almıştır (Karagülle, 2009). Bu sayede mekanlar arasında ısı dengesi ve havalandırma sağlanmış olur.

Yapım teknikleri

Bulunduğu yerin üretim biçimi, doğal kaynağı, ekonomisi ve tarihsel geçmişi ile doğrudan bağlantılı olan yapım teknikleri yer'e özgü konutu biçimlendirmektedir. Günümüzde teknoloji ile gelişen yapım teknikleri yer ile kurulan ilişkide aracı görevi görmektedir. Teknoloji ve yer'e özgü yapım tekniğinin birbirini beslemesi gerektiğini belirten Frampton (1987), bilgi ve deneyimin ayrı düşünöldüğü, sadece teknoloji aracılığı ile tasarlanan mimari yapıların, insanların deneyimlerinden uzak, imajların ise teknolojinin gösterebildiği kadarıyla algılandığını belirtmiştir. Yapım teknikleri, gözlem, benzetme, başkasından öğrenme gibi yöntemlerle çeşitlenerek geçmişten günümüze kadar ulaşmıştır. Birikim ve süreç gerektiren bu yöntemler kültürün diğer bileşenlerinin temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle teknolojinin gelişmesi ve yapım tekniklerine yansması diğer kültürel etkenlerin de değışip, çeşitlenmesine sebep olmaktadır (White, 1959).

Kullanıcıların aidiyet duygusunu güçlendiren yapım teknikleri, konutların bulunduğu yerin üretim biçimlerine göre farklılık göstermektedir. Örneğin; Doğu Karadeniz bölgesinde sahip olunan topoğrafya, sıcaklık, yağış ve nem sayesinde bolca bulunan orman alanlarından ahşap malzeme temin edilmektedir. Ahşabın, rahat ulaşılan mesafede bulunması ve ekonomik olması sonucu duvar, döşeme, yapı iskeleti gibi mimari unsurlarda ahşap yığma ve ahşap çatkı sistemi kullanılmaktadır. Ahşap yığma sistemde yapının tümü taşıyıcı niteliktedir. Ahşap çatkı sistemde ise dikme ve kirişlerden oluşan ahşap iskelet çerçeve ana taşıyıcıdır. Ahşap yığma sistemde kullanılan her bir ahşabın boyu yapının büyüklüğü ve ağacın boyutuna bağılı olarak değışmekte ve dikmeler yatay kirişlerle birbirine bağlanmaktadır. Ahşap çatkı sistemde ise, belli oranlardaki yatay ve dikey ahşaplar birbirine geçme tekniğı ile yığılarak yapılmaktadır (Akbaş, Özcan, 2018).

Resim 3.4. Yığma ahşap ve ahşap çatkı sistemi ile yapılan konut örnekleri (Akbaş, Özcan, 2018)

Farklı bir yapım sistemi olarak Diyarbakır konutlarına bakıldığında ise, yer'e ait malzeme olan bazalt taşın yontularak, horasan harcıyla gerekli kalınlıklarda örülmesiyle ve oluşturulan ana taşıyıcı duvarların yatayda ahşap kirişlerle birleştirilmesi örnek verilebilir. Ana taşıyıcılar, odalarda taş duvarlar, eyvanda ise taş sütunlardır. Dış yüzeyleri kesme taş, araları moloz taş ile doldurularak oluşturulan ana taşıyıcı duvarların kalınlıkları konutun üst katlarında 40-90 cm arasındadır. Taşıyıcı olmayan ara bölme duvarlar ise 15-20 cm kalınlığında bazalt taş veya ahşap karkas- kerpiç dolgu sistemde yapılmıştır. Üst katlarda odaları büyütmek için ahşap karkas sisteminden yararlanılır. Taşıyıcı ana duvarın içine en az 2/3 ü kadar yerleştirilen iki sıralı taş bingiler ve bunun üzerindeki tek sıra ahşap bingiyi yatayda birbirine bağlayan ahşap kirişler ana taşıyıcı sistemin alt yapısını oluşturmaktadır (Oğuz, Halifeoğlu, 2017).

Resim 3.5. Diyarbakır konutlarında bazalt taşların taşıyıcı sistem olarak kullanımı (Oğuz, Halifeoğlu, 2007)

Yapı cephe düzeni

Cephe, mimari yapının kimliğini yansıtan öğelerden biridir. Dışarıdan bakıldığında konut yapısı ilk önce cephe tarafından tanımlanmaktadır. Toplumun anlam ve değerlerini, yerin fiziki verilerini yansıtan, kentin silüetini oluşturan bir ara yüzdür. Bu deneyim ve kimlik aktarımı yapıya, sınırları belirleyen dış yüzey, kemer, kolon, saçak, pencere, kapı sövesi gibi mimari elemanlar ve detaylar, çatı şeklinde yansımaktadır. Cephe, çevresindeki değişimleri özümseyerek sürece bağlı olarak değişim geçirmektedir. Bu nedenle cephe düzeni herhangi bir tipolojiye indirgmeden bulunduğu yerin hikayesine göre şekillenmektedir.

Cephenin dış kabuğunu oluşturan duvarlar, iklim koşullarına uymak ve ısısal, işitsel konforu sağlamak amacıyla farklı kalınlıkta, renkte ve dokuda tasarıma dahil olmaktadır. İç mekânı, dış mekândan ayıran duvarların geçirgenliğini sağlayan pencere ve kapı mimari elemanlar da güneşe yönelim, rüzgar, manzara gibi unsurlara göre konumlandırılmaktadır. Cephenin hikayesini ve yere olan aidiyetliğini belirleyenler ise daha çok cephede kullanılan mimari detaylardır. Örneğin, Safranbolu konutlarının cephesine bakıldığında, mahremiyeti muhafaza etmek amacıyla zemin katlar sağır ve penceresizdir. Orta katta ise üst kata göre az sayıda daha küçük pencereler bulunmaktadır. Orta katın ve üst katın cephesinde manzarayla ve sokakla ilişki kurabilmek için çıkmalar bulunmaktadır (Azezli, 2009). Payandalar ile desteklenen çıkmalar sokak ile konut arasında yumuşak bir sınır oluşturmayı hedeflemiş, sokağa dahil olmuşlardır. Engebeli topoğrafyadaki konutların eğim sebebiyle farklı seviyelerde ve yerlerde giriş kapıları bulunmaktadır. Evin dış yüzü; koyu desenli ahşap doğrama ve panjurlar dışında beyaz sıvalıdır. Cephede kullanılan bu zıtlık, yapıya estetik bir görünüm kazandırırken, çevreden kolaylıkla algılanmasını da sağlamaktadır. Pencerelerin kafesli olması mahremiyetin korunması amaçlıdır. Ilıman ve nemli iklime sahip Safranbolu yerleşkesinde beyaz sıva ile yaz sıcaklarından korunmaktadır. Ahşap malzemenin kullanılması yere özgü malzemenin cepheye yansıtılması, ekonomik olması ve kış aylarında ısı tutmasından kaynaklıdır. Safranbolu’ da bulunan konutların cephesi bulunduğu çevreye, kullanıcı ihtiyaçlarına ve kültürüne saygılı bir şekilde oluşturulmuştur.

Resim 3.6. Safranbolu evlerinin cephe görünüşleri (Url-7, 2021)

Yapı kabuğu, mimari elemanlar ve detayların yanı sıra çatı da cephe öğelerinden biridir. Konutların çatı örtüsünün formu ve malzemesi de bulundukları yerin fiziki koşullarına uyumlu olacak şekilde yapılmıştır. Soğuk ve ılıman iklim tiplerinde bol yağış alması ve topoğrafyada bol miktarda bulunması sebebiyle belirli oranlarda oluşturulan eğimli ahşap çatı sistemi kullanılmaktadır. Sıcak-nemli ya da sıcak-kuru iklim tiplerinde ise yapının yüzey alanının azaltılması ve bu sayede ısı kazanımına engel olmak amacıyla düz çatı formu kullanılmaktadır. Düz çatı formu diğer yandan ısı depolama yeteneğine sahip olabilecek bir kalınlık elde etmek için de uygundur (Karagülle, 2009). İklimsel özelliklerin yanında kültürel değerlere göre de çatı biçimleri değişmektedir. Eyüce' ye göre; farklı yere göre şekillen çatılar, saçakları ile ön plana çıkmaktadır. Rize Evleri'nde "kara saçak" olarak bilinen saçak tipi yağmur sularının yapı yüzeyinden olabildiğince uzaklaştırmak amacı ile 2.50 m'ye kadar ulaşabilmektedir. Buna karşın, Karadeniz Bölgesi kadar olmasa da, kış aylarında bol yağış alan birçok yörede, örneğin; Urla Evleri'nde saçak genişliği 30 cm'yi geçmemekte, yapı yüzeyleri yoğun yağmurlarda yeterince korunamamaktadır. Teras çatılı Bodrum Evleri'nde ise saçak yoktur, yağmur suları çörtenler aracılığıyla yapı yüzeylerini yalayarak zemine indirilmektedir. Bu farklılığın nedeni saçağın biçimi ve boyutları ile uygulandığı yere göre değişmesidir (Eyüce, 2005).

Resim 3.7. a) Rize evlerinin saçak görünümü, b) Urla evlerinin saçak görünümü (URL-8)

Yapı-çevre-malzeme ilişkisi

Yapı malzemesi olarak konutlarda kullanılan başlıca yere özgü malzemeler; doğadan temin edilen taş, tuğla, ahşap, kerpiç ve kiremit malzemeleridir. Bunlar bulunduğu çevrenin fiziksel koşullarına uyum sağladığı için sürdürülebilir ve sağlıklı malzemelerdir. Bu malzemeler, metal alaşımlı malzemeler (demir, çelik, alüminyum), saydam malzemeler (cam), beton malzemeler (agregalı, lifli, çimentolu) ile desteklenerek çevreye duyarlı, uzun yıllara dayanan yaşam ve mimari tecrübeleriyle farklı yapım sistemleri içinde, yer aldıkları bölgelerin kültür ve iklimiyle uyumlu olarak kullanılmışlardır (Ovalı, 2009). Yer'e özgü konutlarda, soğuk iklim bölgelerinde ısı depolama kapasitesi yüksek, dolayısıyla yutuculuk katsayısı yüksek opak malzemelere ağırlık verilmekte, sıcak-nemli iklim bölgesinde güney yönlü konumlarda ise ısı depolama kapasitesi düşük ya da olmayan malzemeler tercih edilmektedir. Malzemelerin yüksek neme dayanıklı olması önemlidir. Sıcak-kuru iklim bölgesinde ısı depolama kapasitesi yüksek opak malzemeler birincil öneme sahiptir. Ilıman-nemli ve ılıman-kuru iklime sahip bölgelerde ısı depolama kapasitesi orta değerde olmasına dikkat edilmektedir (Ovalı, 2009). Bu sayede enerji korunumu sağlanmakta ve yapı o yere adaptasyon göstermektedir.

Ahşap, konut tasarımlarında kullanılan en önemli yapı malzemesidir. Ahşap malzemesi yapının strüktürünü oluştururken, aynı zamanda cephede, döşemede, çatı örtüsünde ve çatı iskeletinde, yatay ve dikey hatılarda, kapı ve pencere pervazlarında kullanılmaktadır (Davulcu, 2009). Orman yönünden zengin Marmara, Ege, Akdeniz, ve Karadeniz kıyı bölgeleriyle, İç Anadolu'nun kuzey kesiminde sıklıkla kullanılmaktadır (Azezli, 2009).

Taş malzemesi, maliyetinin yüksekliği, yapı taşı olarak kullanabilecek taş cinslerinin bölgede yaygın olmaması ve taş işçiliğinin gelişmemesinden dolayı ahşaba göre daha az tercih edilmektedir (Davulcu, 2009). Taş malzemesi eskiden süregelen şekli ile yığma yapı sistemi ile uygulanmaktadır. Bu yığma tekniğinin sağlamlaştırılması için ahşap, demir hatıllar da atılmaktadır. Taş duvarlarının kalın olması ve kütlenin statiklerinin bozulmaması amacıyla pencere açıklıkları küçük tutulmaktadır. Taşı bol olan Güney Doğu Anadolu bölgesinde, Doğu Anadolu'nun kuzey kesiminde, İç Anadolu'da ve Ege Bölgesinde yapı malzemesi olarak geniş bir alanda kullanılmaktadır (Azezli, 2009). İklim şartlarına kolay uyum sağlaması, iç mekânı yazın serin kışın ise sıcak tutması nedeniyle kolay genleşme veya büzüşme yaşamaması sebebiyle tercih edilmektedir.

Günümüzde yerine ahşaba ve tuğlaya bırakmasına rağmen toprak kökenli olan kerpiç malzemesi de doğal malzemeler arasındadır. Saman, toprak ve su ile karıştırılarak oluşturulan bu malzeme, tuğla malzemesinin çiğ halidir. Kullanımı yerleşime göre farklılık gösteren bu yapı malzemesi genellikle iki türde kullanılmaktadır. Dolgu malzemelerinde kullanılan küçük kerpiç birinci grubu, yığma yapılarda kullanılan büyük boyutlu kerpiçler ise ikinci grubu oluşturmaktadır (Davulcu, 2009). Killi toprağın bol bulunduğu Doğu Anadolu ortaları ile İç Anadolu bölgelerinde malzeme olarak kullanılmaktadır (Azezli, 2009).

Yere özgü malzemelerin konut tasarımlarında kullanılması çevrenin kimliğinin kaybolmaması ve yaşatılması açısından önemlidir. Günümüzde yer'e özgü malzemeler, güncel teknoloji ve geleneksel yapı teknikleri ile yorumlanarak tasarımda yer aldığı, kimlikli ve özgün, ekonomik ve sürdürülebilir yapılar ortaya çıkmaktadır. Yerinden kopuk ve yapay malzemelerin kullanılması fiziksel konforları tam sağlayamadığı gibi kullanıcının yapı ile kurduğu ilişkiyi de zayıflatmaktadır.

Çevre-yapı-insan ölçek ilişkisi

Yapıların birbirlerine göre mesafelerinin, yerleşimlerinin, yüksekliklerinin belirlenmesi ve güneş ışığının yapıya geliş açısının belirlenmesi, rüzgar ile hava akımının sağlanması gibi kriterler yapının çevre ile kurduğu ölçek ilişkisi ile sağlanmaktadır. Çevre silüetinin korunması, insancıl tavırla oluşturulması, yapının bulunduğu yere uyum sağlaması çevre-yapı-insan ölçek ilişkisi ile mümkündür.

Ölçek ilişkisi, günümüzde özellikle kentlerdeki yüksek katlı binaların yerleşiminde, birbirilerine göre konumlanmasında önem teşkil etmektedir. Gün ışığından faydalanma, rüzgardan korunma ya da rüzgar sayesinde hava akımının sağlanması, ısı kazanımlarının dengelenmesi açısından binaların birbirlerine göre konumları, bina aralıkları, bina yükseklikleri, bina genişliği gibi unsurlar doğru şekilde düzenlenmesi ve çevre ile uyumlu olması gerekmektedir. Yapıların yerleşim dokusu, ölçekleri ve birbirleriyle ilişkileri, caddeler, park gibi yeşil alanlar mikro klimayı doğrudan etkilediği göz önünde bulundurulmalıdır (Ovalı, 2009).

Tarihsel sürece bakıldığında genellikle insan ölçeğine saygılı konut yapılarının insan psikolojisini daha olumlu etkilediği ve insanların çevre ile olan etkileşimini artırdığı için aidiyet duygusunu güçlendirdiği görülmektedir.

4. KONUT TASARIMINDA YER'E ÖZGÜ VERİ KULLANIMININ 2000 YILI SONRASI YAHŞİBEY'DE YAPILAN KONUTLAR ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Yere özgü verilerin detaylı incelenmesi ve yere ait konut tasarımlarına örnek teşkil etmesiyle amacıyla Yahşibey köyünde alan çalışması yapılmıştır. Araştırma alanı olarak Yahşibey köyünün tercih edilmesinin sebebi 1999 yılından sonra mimar Nevzat Sayın tarafından yapılan konut tasarımlarının yere özgü verilere göre şekillenmesidir. Yer'e özgü yapı tasarımını destekleyen Ağahan ödülleri dört kez aday gösterilen bu konutlar, eski dokusunu koruyan ve yapıldığı tarihten günümüze yerin doğal ve sosyo-kültürel verilerine göre şekillenerek, yerdeki mevcut konut yapılarını referans alarak tasarlanmıştır. Yahşibey'in geleneksel konut yapılarının özellikleri incelenerek, elde edilen veriler 2000 yılı sonrası yeni yapılan konutlar üzerinden yere özgü parametreler üzerinden değerlendirilecektir.

4.1. İzmir Yahşibey Köyünün Yer'e Özgü Verileri

Harita 4.1. Yahşibey köyünün İzmir ili Dikili ilçesindeki konumu (Sayın, 2021)

Yahşibey, 1940 yılında kurulan İzmir'in kuzeyinde, Dikili ve Çandarlı arasında bulunan 116 haneli, 260 nüfuslu bir köydür (Korkmaz, Sayın, 2021). Dikili ilçesine 8 Km, İzmir iline ise 128 km uzaklıktadır. Denize uzaklığı 1 km olan doğu yönündeki alçak bir dağın

yamacına sırtını yaslayıp, batıya doğru yani deniz ve Midilli adası manzarasına yönelim sağlayan bir yerleşim hakimdir (Resim 4.1.). Kıyıdan uzaklaştıkça köyün yeşil dokusu azalmaktadır. Temiz koylara ve denize ev sahipliği yapan Yahşibey’ de geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Özellikle zeytinciliğin hakim olduğu köyde, 1973 yılında zeytinyağı fabrikası kurulmuştur ve birçok insan geçimini bu kaynaktan sağlamaktadır. Okul imkanlarının kısıtlı olması nedeniyle köydeki gençler eğitim ve iş amacıyla buradan ayrılmış bu nedenle nüfusun çoğunluğu yaşlı kesimden oluşmaktadır. Bu nüfus dağılımı insan iş gücüyle yapılan işlere ve küçük girişimlere engel teşkil etmektedir.

Resim 4.1. Yahşibey köyünün İzmir ili Dikili ilçesindeki görünümü (URL-9)

Sürdürülebilirlik ve ekolojiye önem veren köy halkı, atıklarını ayrıştırıp, çöpleri geri dönüştürmekte ve suyu tasarruflu kullanmaktadır. Köy, tarihi birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Bergama, Aigai, Troya, Adramytteion ve Alliano gibi antik kentlerine yakın bir konumda bulunmaktadır. Ölüm, doğum, sünnet ve düğün gibi törenlerin yapılması ve bu organizasyonlarda yemek dağıtılması önemli geleneksel olguları oluşturmaktadır (Sayın, 2021). Gezmek ve görmek amacıyla, özellikle yaz aylarında, köyde yaşayan insanların yakınları gelmektedir. Turist gezintisinden ve yazın tatil amaçlı yazlık kullanımında uzaktır. Köyde yaşayan insanlar sosyal, kültürel, ekonomik anlamda kendilerine ait bir yaşam kurmuşlardır (Resim 4.2.).

Resim 4.2. Yahşibey köyü (URL-10)

Taş dokusunun hakim olduğu köyün genel sokak yapısı geçirimli taş zemininden oluşmaktadır. Konutların avlu ve bahçelerinin zemini ise topraktan ve toprak aralarından çıkan seyrek çim dokusundan oluşmaktadır.

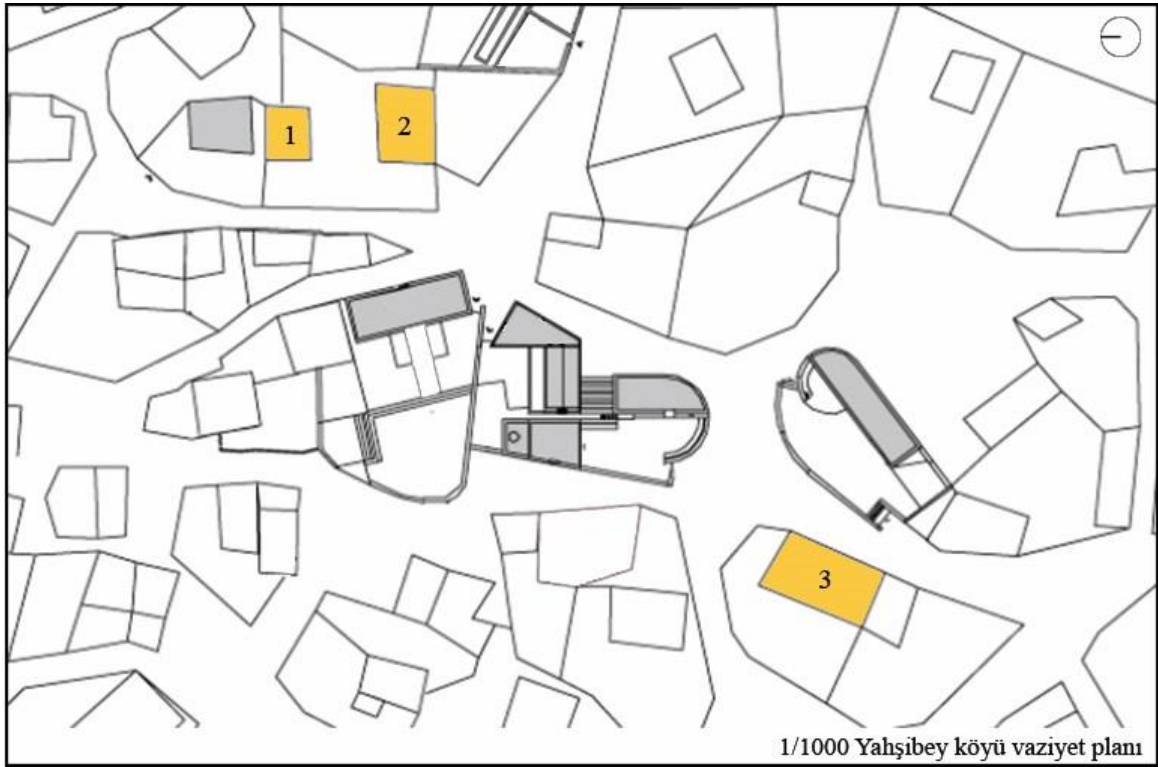

Resim 4.3. Yahşibey köyünün bahçe ve sokak zemin dokusu (URL-11)

4.2. Yahşibey'e Özgü Geleneksel Konut Özellikleri

Yahşibey köyünün sahip olduğu topoğrafya, iklim, sosyal ve kültürel unsurlar konut tasarımlarında esas yönlendiriciler olmuştur. İncelenen üç adet geleneksel konut örneğine

bakıldığında yere tutunan, topoğrafya içinde kaybolan, doğanın parçası olduğunun farkında olan yapılar olduğu görülmektedir. Yeni konut tasarımlarına komşu olan bu geleneksel konutlar, geçim kaynaklarından dolayı tarım arazilerine yakın ve köyün batı yönüne yerleşmektedir. Batıya doğru inen yamaca yerleşen konutların doğu yönüne mevcut eğimi kullanarak toprağa gömülü olmaları, hem doğudan gelen sert rüzgarlara karşı bir korunma hem de batıya bakan sofa ve bahçeye mahremiyet sağlamaktadır (Sayın, 2021: 100). Sert doğu rüzgarından korunmak için bu yöne hemen hemen hiç pencere açılmamakta; pencereler, kapılar olabildiğince deniz manzarasının olduğu batı yönüne açılmaktadır (Sayın, 2021: 152). Sıcak ve nemli iklim tipine sahip olan yerleşimde konutlar batıya yönelerek yaz aylarındaki aşırı sıcaklardan da korunmak amaçlanmıştır. Yerdeki mevcut yeşil doku korunarak rüzgar kontrolünü sağlama, gölge alanlar oluşturma ve mahremiyeti sağlama açısından faydalanılmış, mekan organizasyonları yeşil dokuya göre düzenlenmiştir.

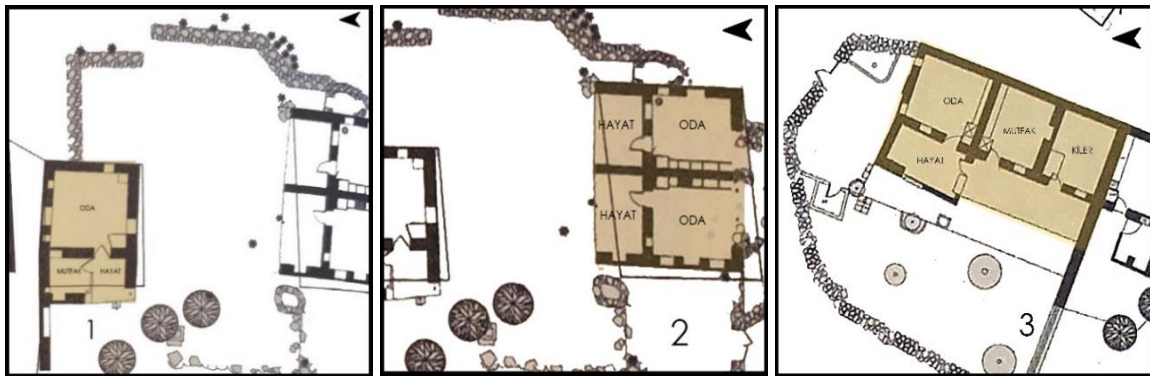

Harita 4.2. Yahşibey eski konutlarının (1, 2, 3) yeni konutlara göre konumları

Araziler, köyün dokusunu ve karakterini oluşturan taş duvarlarla çevrelenmektedir. Duvarlar; mahremiyet, rüzgardan korunma, sosyal diyalog sağlama gibi farklı işlevlerde ve

farklı yüksekliklerde tasarlanmıştır. Taş duvarların arasında sosyal yaşamı destekleyecek şekilde kimi yerlerde fırın, kimi yerlerde oturma amaçlı açıklıklar bulunmaktadır.

Taş duvarlar şişip yapılaşarak konut, ahır ve depo yapılarını oluşturmaktadır. Geçim kaynaklarının hayvancılık ve tarım olmasından dolayı konutlara bitişik ya da yakın mesafede ahır ve depolama mekanları oluşturulmuştur. Konutlara erişim, sokak-duvar, duvar-bahçe, bahçe-hayat, hayat-yapı şeklinde hiyerarşik bir düzende sağlanmıştır (Sayın, 2021: 212). Ekonomik etkilerin ön planda olduğu görülen geleneksel Yahşibey konutlarında, yeniden kazanma, sürdürülebilir, doğayla uyumlu, esnek kararlar yerleşim ilkelerine, mekan organizasyonlarına, yapım tekniklerine, kullanılan malzemeye, yapı ölçeğine yansımıştır. Geleneksel orta sofa plan şemasından ilham alan konutlar, megaron tipli (dikdörtgen şemalı), ihtiyaçlar doğrultusunda eklemenebilen bir plan anlayışı ile oluşturulmuştur (Şekil 4.1.). Ortak avluyu paylaşan 1 ve 2 numaralı geleneksel konutlar sadece hayat ve odalardan oluşurken, 3 numaralı geleneksel konut hayat, oda, mutfak ve kiler (ahır) olmak üzere sonradan eklemelenen bir plan temasına sahiptir. Hayat bölümü, giriş kısımlara konumlandırılarak odalara bu bölümden geçilmektedir. 1 ve 2 numaralı konutlarda hayat kısmı veranda şeklinde, 3 numaralı konutta ise kapalı oda şeklinde oluşturulmuştur. Islak hacimler (mutfak, banyo) aynı mekan içerisinde bulunmaktadır.

Şekil 4.1. 1, 2 ,3 numaralı geleneksel konutların plan şemaları (Sayın, 2021: 229)

Konut duvarlarında malzeme olarak temel hafriyatlarından ve mevcut araziden elde edilen yer'e özgü taş malzemesi kullanılmıştır. Bölgenin ustalarınca geleneksel yığma yöntemiyle yapılan taş duvarlar genellikle dış cephede kullanılmıştır.

Resim 4.4. 1, 2 ,3 numaralı geleneksel konutların ön görünüşü (Sayın, 2021: 229)

İç duvarlarda taş malzemesinin kalınlığından ve yer kaybını önlemek amacıyla ahşap dikmelerin iki yüzü kargılarla (kamış) kapatılmış ve iç kısımları kerpiçle doldurulmuştur. İç duvarların yüzeyi sıvandıktan sonra boyanmıştır (Sayın, 2021: 220). Konutların dış cephelerinde taş malzemesinin ağırlığından dolayı pencereler ve kapılar dar açıklıklıdır. Pencereler, mavi renkli ahşap doğramalar, demir parmaklıklar ya da panjurlarla kapatılmıştır. Oturtma çatı sistemi kullanılan 2 ve 3 numaralı geleneksel konutların çatıları, say adı verilen taşlara oturtulan ahşap mertekler, ahşap kaplama ve kiremit örtü sisteminden oluşmaktadır. 1 numaralı geleneksel konutta ise eskiye dayanan geleneksel bir yöntem kullanılmıştır. Bu çatı sisteminde, yığma taş duvarların üzerine mertekler oturtulmuştur. Mertekler aracılığıyla oluşturulan çatı kiriş sistemi, kargı (kamış) adı verilen örtü ile örtülmüştür. Bu kargıyı korumak amacıyla da deniz yosunu ve kireç bileşenlerinden oluşan erişte (sıvı losyon) örtülmüştür. En son ise eriştenin üzerine geren toprağı serilerek çatı örtüsü tamamlanmıştır (Sayın, 2021; 218). Konutlar, insan ölçeğine uygun olarak tek katlı tasarlanmıştır. Konutların parsel büyüklükleri birbirine yakın ölçektir.

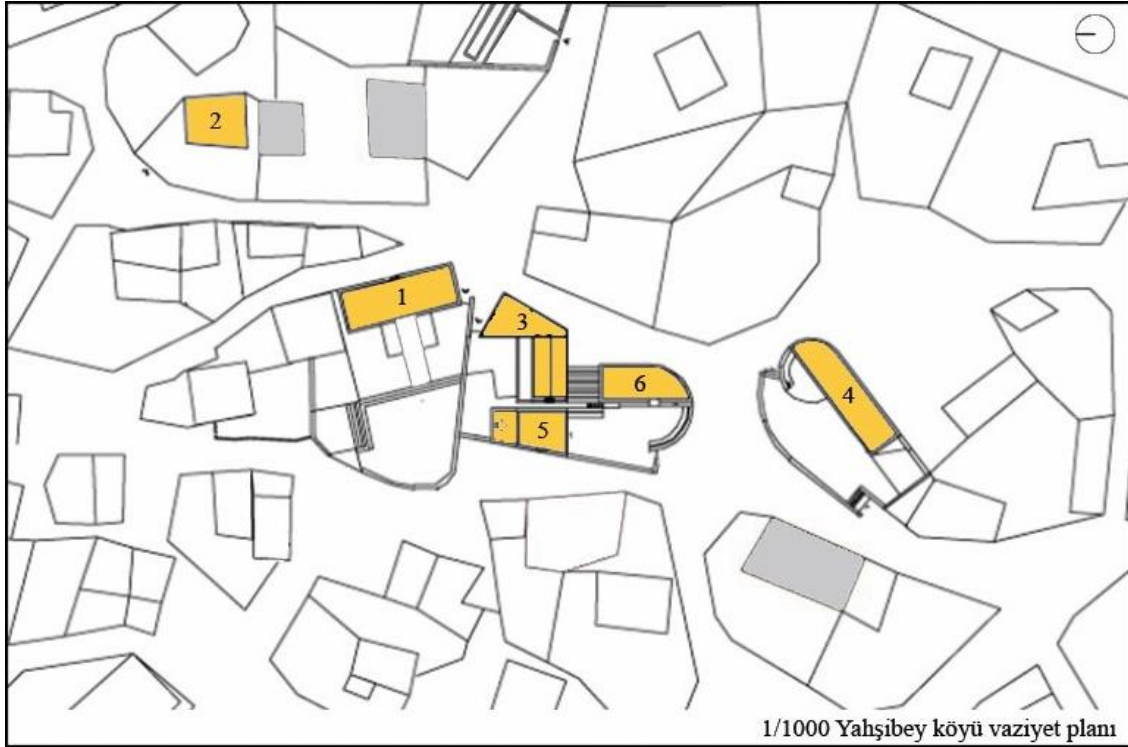
Çizelge 4.1. Geleneksel konutlarda yere özgü veri kullanımının değerlendirilmesi

Geleneksel konutlarda yer'e özgü veri kullanımı			
Doğal veriler	Topoğrafya - Eğim - Manzara - Jeolojik yapı	Konutlar, arazideki mevcut eğimi kullanarak topoğrafyaya uygun yerleştirilmiştir. Doğu yönüne sırtını veren konutlar, manzaranın olduğu batı yönüne doğru bakmaktadır. Köyün jeolojik yapısından kaynaklanan ve araziden çıkarılan yere özgü taşlar konut ve bahçe duvarlarında kullanılmıştır. Manzara yönündeki cepheler geçirgen, bahçe duvarlarının yükseklikleri ise daha alçaktır.	
	İklim -Sıcaklık -Rüzgar -Nem ve yağış -Yeşil doku	Sıcak ve nemli iklimden dolayı, konutlar batı yönüne dönerek gün ışığını kontrollü bir şekilde almaktadır. Doğu yönündeki soğuk hakim rüzgarı engellemek amacıyla bahçe duvarları yüksek tutulmuş, konut cepheleri sağır bırakılmıştır. Yere ait olan taş, ahşap, kamyş gibi malzemeler kullanılarak konut içerisinde nem ve ısı dengesi sağlanmıştır. Yağışlardan korunmak amacıyla konutlarda kırma çatı kullanılmıştır. Mevcut yeşil doku korunarak bahçe içine alınmış ve bu sayede sıcaklık ve rüzgar kontrolüne yardımcı olmuştur.	
Sosyal ve kültürel veriler	Çevresel imge -Mahremiyet -Gelenek	Mahremiyeti sağlamak amacıyla sokak ve komşu konutlara bakan bahçe duvarları daha yüksektir. Pencere ve kapı açıklıkları dar tutulmuş ve demir parmaklık, panjur gibi elemanlarla kapatılmıştır. Köylülerin karşılaşma, bir arada bulunma halini destekleyecek büyük sofra kurma geleneğinin gerçekleştirilmesi amacıyla bahçe ve avluda ortak fırınlar tasarlanmıştır.	
	Toplum ve aile Yapısı	Komşuluk ilişkilerinin güçlü olmasından dolayı ortak avlu kullanımı görülmektedir. Bahçe duvarları kimi yerlerde kısa tutularak ortak alanlarda oturma amaçlı kullanılmıştır. Konutlarda değişen aile yapısına uygun olarak mekanlar çoğaltılmış ve genişletilmiştir.	
	Mimari dil -Mekansal organizasyon -Teknoloji -Cephe düzeni -Malzeme -Ölçek	Konut planları yer'e özgü olan diğer konutlardaki gibi ihtiyaca göre şekillenen dikdörtgen ve kare tabanlıdır. Planlarda ortak yaşamın hakim olduğu hayat bölümü ön plandadır. Malzeme olarak arazi hafriyatından çıkan taş ve yer'e ait ahşap, kamyş, erişte, kerpiç gibi malzemeler; yapım tekniği olarak ise yığma duvar tekniği, ahşap kontrüksiyon, oturtma çatı sistemi kullanılarak yerel işçilikten faydalanılmıştır. Bu sayede ekolojik, sürdürülebilir ve ekonomik tasarımlar meydana gelmiştir. Cepheelerde yazın serin, kışın sıcak tutması amacıyla taş kullanılırken, sıvalı duvarlarda gün ışığını yansıtması amacıyla beyaz renk tercih edilmiştir. Panjurlar, demir parmaklıklar deniz temasını yansıtmak amacıyla mavi renge boyanmıştır. İnsan ölçeğine uygun olan konutlar, doğayla bütünleşmiş, topoğrafyaya uyum sağlamıştır.	

4.3. Yahşibey’de 2000 Yılı Sonrası İnşa Edilen Yeni Konutlar

Bir yer’e ait olma, yerleşme, o yere kendi izini bırakmanın yanı sıra, yer tarafından şekillenen konut yapılarını tasarlayan Nevzat Sayın, Yahşibey köyünde 2000 ve 2008 yılları arasında inşası tamamlanan 6 konut örneği sunmuştur. Yerin niteliklerine, kullanıcı isteklerine, köy halkının görüşlerine, yerel ustaların becerilerine ve tasarımcı Sayın’ın fikirlerine göre şekillenen konut örnekleri sırasıyla Emre Senan evi, Ekin Senan evi, Nevzat Sayın evi, Kerime Arsan evi, Bihrat Mavitan evi ve Alev Mavitan evidir. Sayın (2021) konut tasarımlarının ana fikrini şu şekilde açıklamıştır: “Düşünsel olarak; uzakta ve geçmişte olanla, deneysel olarak; gelecekte olacak olanla, pratik olarak; hemen burnumuzun dibindekiyle uğraşmakta olduğumuzu biliyoruz. Tek yol, kuşkusuz bu değil ama bildiğimiz bu... Yaptığımızda...”

İncelenen geleneksel konutlarla komşu olan yeni konutlar, birbirleriyle komşu ya da aynı avluyu ve bahçeyi paylaşan yerler üzerine inşa edilmiştir (Resim 4.3.). Konutlar, yer’e özgü doğal, sosyal ve kültürel veri kullanımını oluşturulan diyagramlar aracılığıyla çizelge oluşturularak değerlendirilecektir.

Harita 4.3. Yahşibey yeni konutlarının konumları

4.3.1. Emre Senan evi

Proje Künyesi

- Proje yeri: Yahşibey, Dikili, İzmir
- Proje tipi: Konut
- Proje başlangıç yılı: 1998
- Proje bitiş yılı: 2000
- İnşaat alanı: 142 m²
- Arazi alanı: 536 m²
- Statik projesi: Celal Erdem
- Mekanik projesi: Yer'e özgü çözüm
- Elektrik projesi: Yer'e özgü çözüm
- Mimar: Nevzat Sayın / Elvan Uluutku

Resim 4.5. Emre Senan evi (Sayın, 2021: 105)

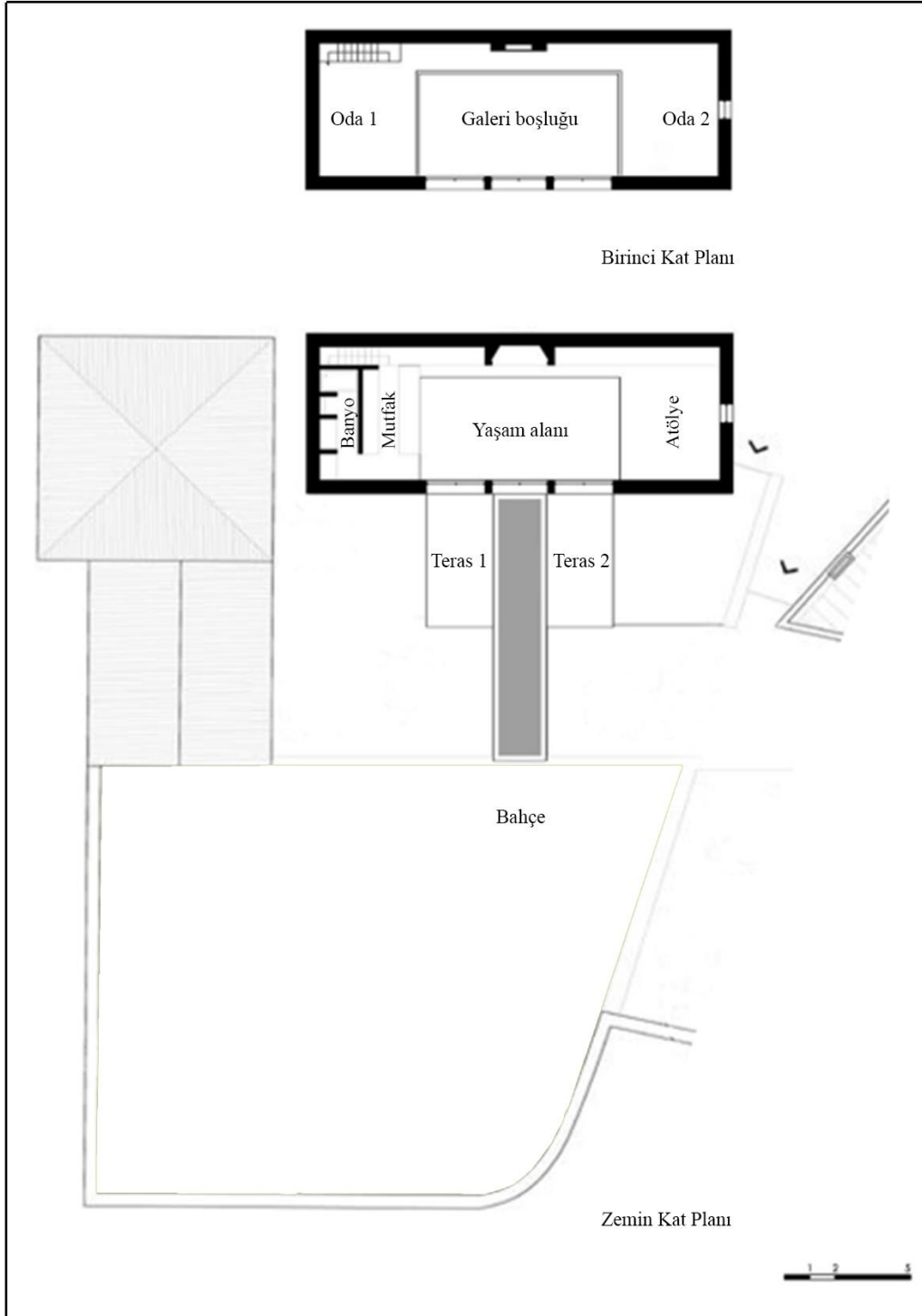
Proje açıklaması

Emre Senan Evi, İzmir Dikili'ye bağlı Yahşibey köyünde inşa edilen, proje yapım aşaması 2000 yılında tamamlanan, Nevzat Sayın'ın tasarladığı ilk yeni konut örneğidir. Grafiker Emre Senan için tasarlanan konut, yerel halk tarafından önceden inşa edilmiş daha sonra kullanıcı istekleri doğrultusunda iyileştirme ve yenileme çalışmaları ile son halini almıştır. Geleneksel köy evleri arasında kaybolan ve evlere yakın mesafede konumlanan yapının sağır kuzey cephesi sokağın sınırını oluşturmaktadır. Büyük bir bahçesi olan konut, komşu bir konut ve günümüzde depo olarak kullanılan eski bir ahır yapısı ile aynı avluyu paylaşmaktadır. İki katlı olarak tasarlanan Emre Senan Evi, eğime oturtularak sokak aksında tek katlı konut gibi davranmaktadır. Konuta, geçirgen bir sınır oluşturan taş duvarın yanından geçilerek rampa bir zeminle ulaşılmaktadır. Manzaraya bakan girişe, tek kulvarlı havuz ve havuzun iki yanındaki sert zemin simetrik olarak hizalanmıştır. Pencere ve kapıların bulunduğu 3 büyük açıklık uzun cephenin sürekliliğinin sağlanması amacıyla su basman kotu bahçe içerisinde sağlanmıştır.

Resim 4.6. Konutun pencere açıklıkları ve avlu kullanımı (URL-12)

Simetrik ve dikdörtgen plan tipindeki konutun cepheyle bütünleşmiş mekan organizasyonu kapalı-açık-kapalı mekan dizisi şeklindedir. Galerî boşluğu ve şeffaf cephesiyle açık mekan olan yaşam alanı konutun merkezinde yer almakta ve girişi karşılamaktadır. Dolu cephenin yer aldığı yaşam alanının sol ve sağ bölmelerinde banyo, mutfak ve atölye hacimleri bulunmaktadır. Asma kat ile çıkılan üst katta ise 2 ayrı oda bulunmaktadır.

Şekil 4.2. Emre Senan evinin kat planları (Sayın, 2021: 104)

Konutun ışık kaynağı ve temiz hava sirkülasyonu önemli ölçüde giriş kapılarından sağlanmaktadır. İç mekân yüksekliği maksimum 9 metreyi bulan konutun 2 cephesine çatı ışıklığı konularak gün ışığı içeriye alınmıştır.

Resim 4.7. Emre Senan evinin çatı ışıklığı (URL-13)

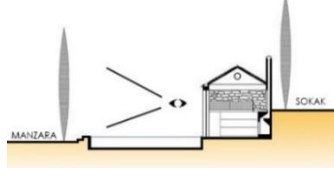
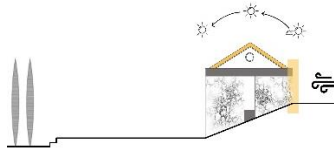
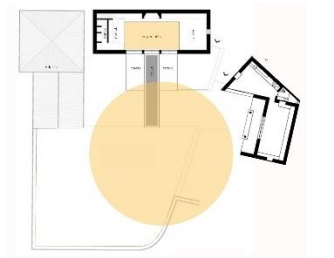
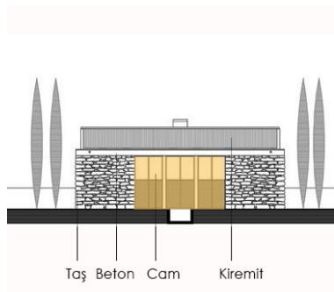
Eski konuttan kalan ve hafriyattan çıkan taş malzemesi, demir donatılarla desteklenen yığma taş tekniği ile duvarlarda ve bahçede sert zeminlerde kullanılmıştır. Beton malzemesi, büyük açıklıkları geçmek amacıyla yatay ve dikey hatılarda, çatı tavanında, şöminede, oturma alanlarında ve teras zemininde kullanılmıştır. Konutun zemin kat döşemesinde mermer kullanırken, üst kat döşemesinde ahşap kullanılmış ve galeri kat ahşap dikmelerle desteklenmiştir. Doğrama ve korkuluklarda demir malzemesi kullanılmıştır.

Resim 4.8. Emre Senan evinde malzeme kullanımı (URL-14)

Çatı, çağdaş yapım teknikleri uygulanarak beşik çatı şeklinde tasarlanmıştır. Çatı iskeletini oluşturan mertekler demir, çatı örtüsü ise kiremit malzemesinden oluşmaktadır. Kirişlere oturtulan mertekler sayesinde çatı hem dış hem de iç mekânda hissedilmektedir.

Çizelge 4.2. Emre Senan evinde yere özgü veri kullanımı

Emre Senan evinde yer'e özgü veri kullanımı			
Doğal veriler	Topoğrafya - Eğim - Manzara - Jeolojik yapı	Topoğrafyanın eğiminden maksimum derecede faydalanan konut, sokak cephesinden tek katlı gibi davranarak diğer konutların manzarasını kesmemektedir. Mekanlar, bahçe ve havuz manzaraya göre konumlanmıştır. Bölgenin yere özgü taşı, duvar ve döşemelerde kullanılmıştır.	
	İklim - Sıcaklık - Rüzgar - Nem ve yağış - Yeşil doku	Sıcak ve nemli iklim sebebiyle yazları serin, kışları ise sıcak tutan taş kullanılmış, yağışlardan korunmak amacıyla da beşik çatı uygulaması yapılmıştır. Hakim rüzgar yönü olan doğu cephesi sağır bırakılmış ve sokaktan konuta giriş yönüne rüzgardan korunmak amacıyla taş duvar örülmüştür. Yeşil doku açık alanda mevcuttur ancak mekanlarda gölge ve serin alan yaratma gibi faydalarından yararlanılmamıştır.	
Sosyal ve kültürel veriler	Çevresel imge - Mahremiyet - Gelenek	Konutun çevresi geleneksel konutlardan farklı olarak herhangi bir bahçe duvarı ile sınırlandırılmamıştır. Mahremiyeti sağlamak amacıyla konutun kendisi ve girişte yer alan taş duvar sokak ve bahçe arasında bir sınır oluşturmıştır. Aynı avluda bulunan eski ahır yapısı ile konut arasında taş duvar örülerek geleneksel ve modern kaynaştırılmış, sokak ile görsel temas kesilmiştir. Konutun girişindeki simetrik açıklık ve girişin yüksek bir mekana açılması geleneksel evlerdeki eyvanı çağrıştırmaktadır. Konut, geleneksel konutlara göre daha şeffaftır.	
	Toplum ve aile yapısı	Kullanıcının isteği ve yaşam tarzına uygun olarak yaşam alanında atölye oluşturulmuştur. Mekanların açık plan ile kurgulanması, sınırların olmaması ile modern bir yorum getirilmiş, geleneksel aile yapısından ayrılmıştır. Her mekanın yaşam alanına açılması ise geleneksel evlerdeki sofayı çağrıştırmaktadır. Aynı bahçe 3 yapının yer alması avlu oluşumunu desteklerken, komşuluk ilişkilerini de dikkate alınmıştır.	
	Mimari dil - Mekansal organizasyon - Teknoloji - Cephe düzeni - Malzeme - Ölçek	Kullanıcı isteği ve rüzgar, gün ışığı, manzara etkenlerine uygun olarak mekânsal organizasyon oluşturulmuştur. Yığma taş duvar tekniği ve oturma çatı uygulaması gibi geleneksel teknikler, beton hatıllarla büyük açıklıkları geçmek, beşik çatı modelinin iç mekana da yansması, demir donatıların kullanılması gibi modern tekniklerle desteklenmiştir. Simetrik plan ve cepheye sahip konutta pencere açıklıkları geleneksel konutlara göre büyüktür. Kapılar pencere görünümünde olup, geleneksel evlerdeki bahçe ve yaşam alanı arasında ara mekan olan yarı açık alan kullanılmamış, iç mekandan direkt olarak açık alana geçilmektedir. Yer'e özgü taş, ahşap, kiremit, cam, beton, demir gibi modern malzemelerle desteklenmiştir. Konut ölçeği sokak cephesinde insan, yapı ve çevre ölçeğine göre uygun ancak bahçe cephesinde yekpare ve büyüktür.	

4.3.2. Ekin Senan evi

Proje Künyesi

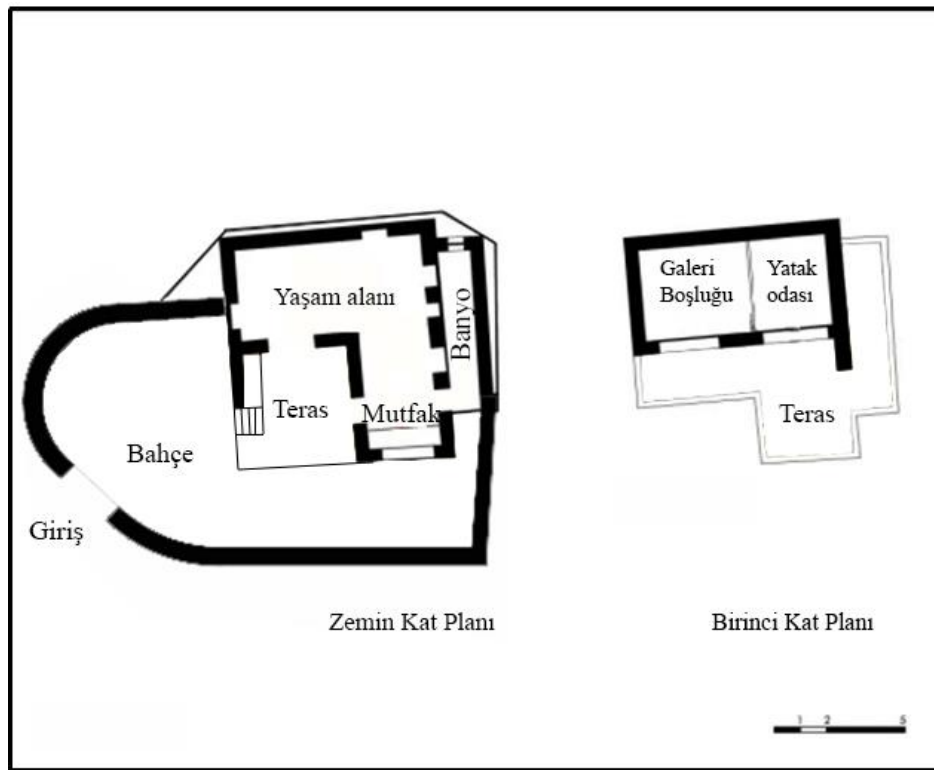
- Proje yeri: Yahşibey, Dikili, İzmir
- Proje tipi: Konut
- Proje başlangıç yılı: 2000
- Proje bitiş yılı: 2004
- İnşaat alanı: 125 m²
- Arazi alanı: 162 m²
- Statik projesi: Celal Erdem
- Mekanik projesi: Yer'e özgü çözüm
- Elektrik projesi: Yer'e özgü çözüm
- Mimar: Nevzat Sayın / Elvan Uluutku

Resim 4.9. Ekin Senan evi (URL-15)

Proje açıklaması

Ekin Senan Evi, Emre Senan Evi'nden hemen sonra yapılan, eski bir konutun neredeyse sadece onarılarak oluşturulan ikinci yeni konut örneğidir (Sayın, 2021: 104). Kademeli olarak yükselen topoğrafyaya uygun olarak yerleştirilen konut batı yönüne bakmaktadır. Farklı yükseklikte ve sokak sınırlarına göre şekillenen taş duvarlarla çevrili bahçeye mavi ahşap kapıdan giriş yapılmaktadır. Bahçede mevcut yeşil doku korunarak, ağaçların altına oturma alanı, fırın gibi unsurların bulunduğu yarı açık alan tasarlanmıştır. Demir pergolalar ile tanımlanan yarı açık alanın üstü yeşil doku ile örtülmüştür. Konuta, bahçeden 1 metre merdiven kotuyla yarı açık terastan ulaşılmaktadır. Yarı açık teras, giriş kattaki yaşam alanı ve mutfaka açılmaktadır. Yaşam alanı, kullanıcı isteği doğrultusunda oturma alanı ve yemek yeme alanı olarak kullanılmaktadır. Kedi merdiveniyle ulaşılan ve ahşap kirişlerle desteklenen asma katta ise oda ve teras bulunmaktadır. Bahçe sınırlarından etkilenecek kare plana eklenen ıslak hacim, açık plana sahip olan konutun arka cephesinde gizlenmiştir.

Şekil 4.3. Ekin Senan evinin kat planları (Sayın, 2021: 107)

Konutun iç mekan yüksekliği asma kattan dolayı oluşan galeri boşluğu sayesinde 6-7 metreyi aşmaktadır. Doğu, kuzey ve güneye bakan cephelere kapalı alanlar yerleştirilerek sağır bırakılmış, manzaraya dönük olan batı cephesinde ise mekanların kapı ve pencere açıklıkları bulunmaktadır.

Resim 4.10. Ekin Senan evinin iç mekan kurgusu (URL-16)

Mevcutta bulunan ve hafriyattan çıkan taşlar ile beton, ahşap, demir ve kiremit gibi malzemeler kullanılmıştır. Kullanışlı büyüklükte olan taşlar yığma duvar tekniği ile duvarlarda, küçük olanlar ise dolgu ve zemin döşemesinde kullanılmıştır (Sayın, 2021: 102). Taş duvarlar, planlanmadan, yerel ustalar tarafından denetlenmesi ve kolayca sökülüp takılmasını kolaylaştırmak amacıyla köşe, başlangıç ve bitiş noktaları belirlendikten sonra rastlantısal şekilde örülmüştür (Sayın, 2021: 156). Yatay, düşey hatıllar ve döşemelerde beton; doğramalar, pergolalar ve kapılarda demir; döşeme kirişlerinde ahşap, çatı da ise kiremit malzemesi kullanılmıştır. Çatıda, iç mekanda da hissedilen tek eğimli sundurma çatı yapı tekniği uygulanmıştır.

Çizelge 4.3. Ekin Senan evinde yere özgü veri kullanımı

Ekin Senan evinde yer'e özgü veri kullanımı			
Doğal Veriler	Topoğrafya -Eğim -Manzara -Jeolojik yapı	Konut, eğimli topoğrafyaya uygun olarak yerleşmektedir. 2 katlı olan konut eğim sayesinde doğu cephesinden tek kat görünerek mevcut diğer konutların manzarasını kesmemektedir. Yaşam alanı, teras, bahçe manzaraya bakmaktadır. Manzara yönündeki cephede büyük açıklıklı pencereler kullanılmıştır. Yer'in jeolojik yapısından kaynaklı bol miktarda bulunan yere özgü taş duvar, döşemede ve dolgu malzemesi olarak kullanılmıştır.	
	İklim -Sıcaklık -Rüzgar -Nem ve yağış -Yeşil doku	Gün ışığını kontrollü bir şekilde konut içerisine almak ve sert doğu rüzgarlarından korunmak amacıyla konutun doğu cephesi sağır bırakılırken, batı cephesi şeffaf bırakılmıştır. Doğu yönündeki bahçe duvarları yükseltilerek, siper oluşturulmuş, açık ve yarı açık alanlar rüzgardan korunmuştur. Korunan mevcut yeşil dokunun altına açık ve yarı açık alanlar yerleştirilerek gölgeli ve serin mekanlar oluşturulmuştur. Yağışlardan korunmak amacıyla geleneksel konutlardan farklı olarak modern sundurma çatı kullanılmıştır.	
Sosyal ve kültürel veriler	Çevresel imge -Mahremiyet -Gelenek	Sokak ve komşu konutlara bakan bahçe duvarları yüksek tutulmuş, cepheler ise sağır bırakılarak mahremiyet sağlanmıştır. Yer'e özgü geleneksel konutlarda olduğu gibi o yeri temsil eden mavi renk dış kapıda vurgulanmıştır. Sosyal yaşamı destekleyen toplu yemek yeme geleneğine temsilen bahçede fırın ve oturma alanları oluşturulmuştur.	
	Toplum ve aile yapısı	Geleneksel konutlardan farklı, özerk aile yapısına uygun olarak mekanlar düzenlenmiştir. Sokak sınırlarında mahremiyet korunurken, manzaraya ve bahçeye bakan cephelerde şeffaflık söz konusudur. Hem komşularla kaynaşmak hem de misafir ağırlamak amacıyla açık ve yarı açık alan kullanımına ağırlık verilmiştir.	
	Mimari dil -Mekansal organizasyon -Teknoloji -Cephe düzeni -Malzeme -Ölçek	Mekânsal organizasyon, rüzgar, gün ışığı, mahremiyet, manzara verilerine göre şekillenmiştir. Geleneksel konutlardaki gibi kare planlı çözüme sokak sınırının aksına göre ıslak hacim eklenilerek eski plan şemasına gönderme yapılmıştır. Duvarlarda geleneksel yığma taş duvar tekniği kullanılırken, çatıda sundurma çatı tekniği kullanılması, büyük pencere açıklıkları ve yatay pencere detayı ile modern bir yorum getirilmiştir. Konutta, yer'e özgü taş malzemesinin kullanılması, yerel ustalar tarafından yapılan demir doğrama uygulaması ile sürdürülebilir ve ekonomik faktörler göz önünde tutulmuştur. Dikey ve yatay hatlarda, döşemede beton kullanılarak günümüze uyarlanmıştır. Geleneksel konutlardan farklı olarak iç mekanda asma kat ile yükseklik artırılarak yeni bir yorum getirilmiş, konutun genel ölçeği insan, çevre ve yapı ölçeğine uygundur.	

4.3.3. Nevzat Sayın evi

Proje Künyesi

- Proje yeri: Yahşibey, Dikili, İzmir
- Proje tipi: Konut
- Proje başlangıç yılı: 2000
- Proje bitiş yılı: 2004
- İnşaat alanı: 155 m²
- Arazi alanı: 200 m²
- Statik projesi: Celal Erdem
- Mekanik projesi: Yer'e özgü çözüm
- Elektrik projesi: Yer'e özgü çözüm
- Mimar: Nevzat Sayın / Elvan Uluutku

Resim 4.11. Nevzat Sayın evi (Sayın, 2021: 112)

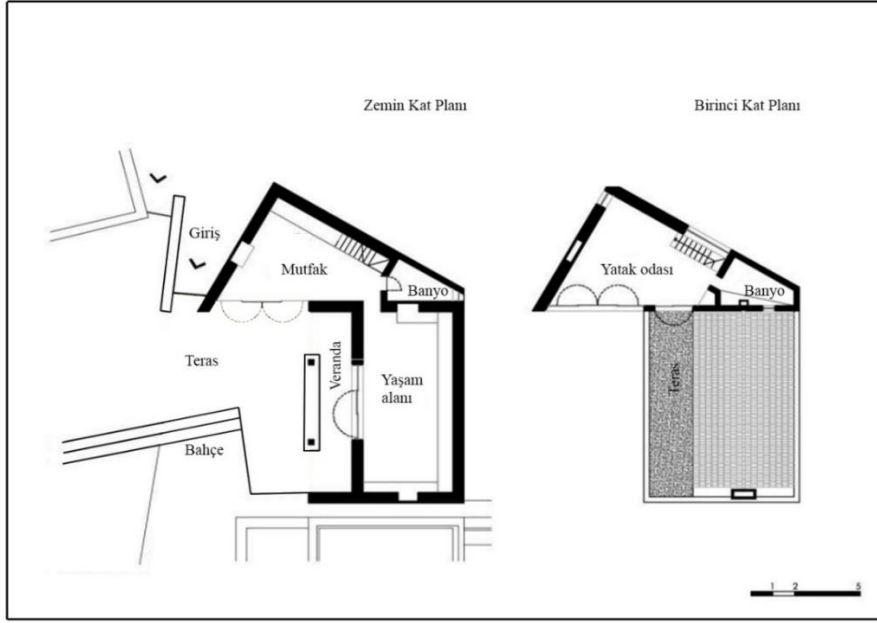
Proje açıklaması

Nevzat Sayın'ın kendisi için tasarladığı 3. yeni konut örneği Emre Senan Evi ile aynı avluyu paylaşmaktadır. Konutun kısmen sağır doğu cephesi ve ona eklenen taş duvar, sokak ile sınır oluşturan bahçe duvarı görevi görmektedir. Demir ızgaralı bahçe kapısından geçilerek eğimli taş zeminle konutun açık terasına ulaşılmaktadır. Açık teras ve konut, eğim kullanılarak, 2 basamaklı merdiven kotu ile bahçe seviyesinden yükseltilmiştir. Konut girişi, terasa açılan pencereler vasıtasıyla sağlanmaktadır. 2 katlı olan konut, dikdörtgen planlı eski konuta sokak ve parsel sınırlarıyla şekillenen üçgen kütlenin eklenmesiyle oluşmaktadır. Dikdörtgen yapının dış duvarları korunarak eklemeler yapılmış, iç bölücü duvarları ise yıkılarak mekân genişletilmiştir.

Resim 4.12. Eski konut yapısı ve konuta sokaktan giriş (URL-17)

Açık plan şeklinde tasarlanan zemin kattaki veranda, yaşam alanı, atölye ve ıslak hacimler (mutfak, banyo) terasa açılmaktadır. Veranda, açık alan ve iç mekân arasında hem ara bağlayıcı mekân hem de giriş için saçak görevi görmektedir. Tek katlı dikdörtgen kütledeki yaşam alanından komşu konutlarla ortak kullanılan ara bahçeye çıkılmaktadır. 2 katlı olan üçgen kütledeki ıslak hacimlerin arasında dar bir merdiven ile üst kata çıkılmaktadır. Oda ve ıslak hacim (banyo) bulunan üst katta yaşam alanının çatısı teras olarak kullanılmaktadır. Yaşam alanı şömine ile ısıtılırken, uyuma alanı mutfaktaki ocak bacası ile ısınmaktadır.

Şekil 4.4. Nevzat Sayın evinin kat planları (Cankara, 2006)

Avluya ve manzaraya bakan şeffaf cephede geniş açıklıklı, yerel ustalar tarafından yapılan demir kutu profilli pencereler bulunmaktadır. Kapı görevi gören ve terasa açılan pencereler dışa açılımlı, gün ışığını ve temiz hava almayı yarayan pencereler ise içe açılımlı olarak tasarlanmıştır. Zemin kattaki banyoda taş duvarların arasında gizlenen ince, uzun pencere detayı kullanılırken, üst kattaki banyoda Emre Senan evinde olduğu gibi dairesel pencere kullanılmıştır. Nevzat Sayın'ın kendi tercihi doğrultusunda, doğu cephesinde yer alan uyuma alanına ve merdiven boşluğuna gün doğumu ışığının içeri alınması amacıyla pencere açılmıştır (Sayın, 2021; 172). Yaşam alanında da karanlık alan kalmaması amacıyla üçgen şeklinde çatı ışıklığı eklenmiştir.

Resim 4.13. Nevzat Sayın evinde pencere detayları (URL-18)

Eski konut yapısından kalan ve hafriyattan çıkan taşlar dış duvarlarda ve teras zemininde kullanılmıştır. Yeni yapılan üçgen kütlede taşın yeterli olmadığı kısımlar, beton malzeme ile tamamlanmıştır. Mutfakta yer alan ocak ve bacası ateşe dayanıklı tuğla ile örülmüş ve bu malzeme hem iç duvara hem de dış cepheye yansımıştır. Büyük açıklıkları geçmek amacıyla yatay ve dikey beton hatıllar atılmıştır. Beton hatılların, cephede taş ve beton duvarla karşılaştığı kısımlar fuga detayı ile ayrılmıştır. Doğramalarda, mutfak dolaplarında demir kutu profiller kullanılmıştır. Konutun iç mekân tavan ve döşemeleri, veranda döşemesi, merdiven yüzeyi brüt beton olarak bırakılmıştır.

Resim 4.14. Malzemelerin iç mekânda ve dış cephede kullanımı (URL-19)

Eski ve yeni kütlede oluşan konutun çatıları da beşik çatı ve teras çatı olarak farklı tasarlanmıştır. Yaşam alanı ve atölyenin yer aldığı dikdörtgen kütlede çatı iskeleti ızgara şeklinde 5x10 demir kutu profilli mertek ve aşıklardan oluşmaktadır. İskeletin üzerine sırayla çinko panel, keçe yalıtım malzemesi, kiremit altı çitası ve kiremit çatı örtüsü yerleştirilmiş, baskı çitasıyla da çatı sabitlenmiştir. Üçgen kütlede ıslak hacmin üstü betonarme teras çatı yapılırken, uyuma alanının çatısı ise 5x10 demir profillerin ızgara şeklinde aynı aksta dizilip üzerine sırayla obs panel, membran, baskı çitası, tyvek ısı nem dengeleyici, keçe ve çakıl malzemelerinin uygulanmasıyla oluşmuştur. Demir profillerle oluşturulan çatılar iç mekânda çıplak şekilde bırakılmıştır. Teras çatı ve uyuma alanının açıldığı teras döşemesi çakıl malzemesi ile döşenmiştir.

Resim 4.15. Nevzat Sayın evinin çatı detayları (URL-20)

Birçok detayın yer aldığı konutun iç mekanında taş duvarların arasında betonarme nişler yer almaktadır. Bahçeye bakan cephenin taş duvarında ise Ahmet Doğu İpek'in 2011 yılında yaptığı hayvan figürlü rölyefleri yer almaktadır (Sayın, 2021; 113).

Resim 4.16. Ahmet Doğu İpek'in rölyefleri (Sayın, 2021:113)

Çizelge 4.4. Nevzat Sayın evinde yere özgü veri kullanımı

Nevzat Sayın evinde yer'e özgü veri kullanımı			
Doğal veriler	Topoğrafya - Eğim - Manzara - Jeolojik yapı	Konutun bulunduğu yerin eğiminin az olması sebebiyle, eğim sadece su basman kotu olarak kullanılmıştır. Kat yüksekliği sırtını eğime veren konutlara göre düşük tutularak diğer konutlarla aynı seviyeye getirilmiştir. Bahçe, şeffaf ve geçirgen cepheler batı yönündeki manzaraya bakmaktadır. Topoğrafyada bulunan ve hafriyattan çıkan taşlar duvar ve döşemelerde kullanılmıştır.	
	İklim -Sıcaklık -Rüzgar -Nem ve yağış -Yeşil doku	Geleneksel evlerden, Emre ve Ekin Senan evinden farklı olarak gün ışığını gün boyunca içeri almak amacıyla rüzgâr verisi dikkate alınmamış, hâkim rüzgâr yönü olan doğu cephesine pencere açılmıştır. Bu nedenle soğuk ve yağmurlu havalarda iç mekân konforu olumsuz etkilenmiştir. Beşik çatı uygulaması ile nem-yagış dikkate alınmış, geleneksel evlerden farklı olarak teras çatı da uygulanmıştır. Yeşil doku verisinden aktif olarak yararlanılmamıştır.	
Sosyal ve kültürel veriler	Çevresel imge -Mahremiyet -Gelenek	Girişteki mahremiyeti sağlamak amacıyla Emre Senan Eviyle aynı yönde olan girişe taş duvar örülmüş ve bahçe kapısı konulmuştur. Sokaktan görsel teması azaltmak amacıyla doğu cephesinin devamına taş duvar örülmüştür. Avlu kullanımı ve komşularla ortak bahçe kullanılması ile yerin gelenekleri ve komşuluk ilişkileri devam ettirilmiştir. Avluya bakan cephelerin tamamen şeffaf olmasıyla mahremiyet sağlanmamıştır.	
	Toplum ve aile Yapısı	Uyuma alanı ve ıslak hacim geleneksel bir anlayışla döşeme ile yaşam alanından ayrılmış, diğer yeni konutlara oranla kişiselleştirilmiştir. Toplanmayı ve kaynaşmayı sağlayan bahçe, veranda, teras gibi ara mekanlar oluşturulmuştur.	
	Mimari dil -Mekânsal organizasyon -Teknoloji -Cephe düzeni -Malzeme -Ölçek	Eski konut yapısının şekli ve sokak-parcel sınırına göre şekillen mekanlar, fiziki ve sosyal verilere göre düzenlenmiştir. Geleneksel yığma taş duvar tekniğine beton hatıl, tuğla duvar, metal konstrüksiyon gibi çağdaş teknikler eşlik etmiştir. Cephe de yer'e özgü taş, tuğla, beton, cam, kiremit, demir doğrama gibi birçok malzeme birbirini örtmeden bir arada kullanılmıştır. Malzemeler ham hali ile bırakılmış, brüt beton, aşınmış demir gibi detaylar kullanılmıştır. Cephede fuga, rölyef, kiremit baskı çıkması gibi farklı detaylar mevcuttur. Büyük açıklıklı, terasa açılan pencereler geleneksel konutlardan farklı olarak geçirgen kapı görevi görmektedir. Teras ve beşik çatı dış cephede mevcut konutlarla benzer niteliklerde, iç mekânda ise modern malzeme ve tekniklerle uygulanmıştır. Eğimi az olan yerde tasarlanan konutun ölçeği, kat yüksekliği düşük tutularak çevre, yapı ve insan ölçeğine uygun tasarlanmıştır.	

4.3.4. Kerime Arsan evi

Proje Künyesi

- Proje yeri: Yahşibey, Dikili, İzmir
- Proje tipi: Konut
- Proje başlangıç yılı: 2003
- Proje bitiş yılı: 2004
- İnşaat alanı: 141 m²
- Arazi alanı: 392 m²
- Statik projesi: Celal Erdem
- Mekanik projesi: Yer'e özgü çözüm
- Elektrik projesi: Yer'e özgü çözüm
- Mimar: Nevzat Sayın / İbrahim Eyüp / Mert Eyiler

Resim 4.17. Kerime Arsan evi (Sayın, 2019: 94)

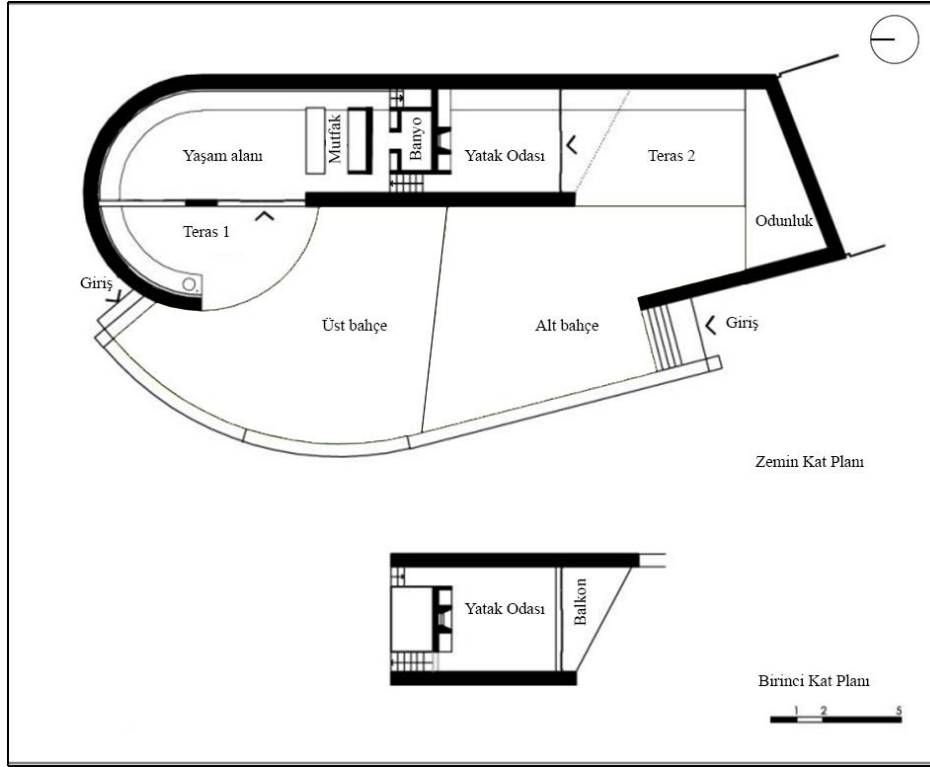
Proje açıklaması

Yahşibey köyünün yeni konut örneklerinden olan Kerime Arsan Evi 2004 yılında inşası tamamlanan 4. konuttur. Arazideki eski geleneksel yapının izlerine ve sokak sınırlarına göre şekillenmiştir. Sokakların birleştiği köşede bulunması sebebiyle, bahçe duvarlarının köşeleri dairesel dönüşlerle yumuşatılmış, konut şekli de bu dönüşlere eşlik etmiştir. Farklı seviyelerdeki taş duvarlar ve konutun sağır doğu cephesi bahçe duvarlarını oluşturmaktadır. Bulunduğu yer ve eğim nedeniyle göz önünde olan konutun yaşam alanı ve odaları 2 çeperli yüksek bahçe duvarları ile gizlenmiştir. Manzaraya bakan bahçe alanının duvarları ise konut cephesinin sağır olması sebebiyle tek çeperli ve alçak duvarlardır.

Resim 4.18. Kerime Arsan evinin bahçe duvarları (Sayın, 2021: 115)

Konuta kuzey ve güney yönünde bulunan 2 farklı kottaki bahçe kapısından ulaşılmaktadır. Her iki girişin yanında taş duvarlarla tanımlanmış yarı açık alanlar bulunmaktadır. Yeşil doku ile örtülen teras, yaşam alanına; çardak şeklinde tasarlanan yarı açık alan ise odalarla giriş arasında ara mekan oluşturmaktadır. 3 farklı kota yerleşen konutun yaşam alanı ara katta bulunmaktadır. Konutun çekirdeğini oluşturan ıslak hacimler (mutfak, banyo) ve merdiven dış duvarlara değmeden planın merkezinde yer almaktadır. Çekirdeğin yanındaki sirkülasyon alanları mekanları birbirine bağlamaktadır. Yapının uzun kenarı boyunca güneye doğru eğilen arazi yapısından faydalanarak yaşam alanından yarım kat inerek bahçe katındaki odaya, yarım kat çıkarak da balkonlu odaya ulaşılmaktadır (Sayın, 2004). Yaşam alanı manzaranın olduğu batı yönüne, odalar ise güney yönüne bakmaktadır.

Şekil 4.5. Kerime Arsan evinin kat planları (Sayın, 2019: 90)

Kapı görevi gören, yaşam alanı ve odalara açılan pencereler hariç konut cephesi sağır taş duvarlardan oluşmaktadır. Eski konut yapısından kalan ve hafriyattan çıkan yer'e özgü taşlar, dış duvarlarda, teras döşemesinde, bahçe duvarlarında ve dolgu malzemesi olarak kullanılmıştır. Geleneksel yığma taş duvar tekniği ile yerel ustalar tarafından yapılan dış duvarların orta aksına demir donatılar yerleştirilerek sağlamlaştırılmıştır.

Resim 4.19. Yığma taş duvarların demir donatılarla desteklenmesi (Sayın, 2019: 92-93)

Geniş açıklıkları geçmek ve duvarların iskeleti oluşturmak amacıyla taş duvarların arasına yatay ve beton hatıllar geçilmiştir. Taş duvarlar ve beton hatıllar fugalarla birbirinden ayrılmıştır. Beton, iç mekânda döşemede, tavanda, oturma alanında, merdivenlerde ve bölücü iç duvarlarda kullanılmıştır. Döşemede, dayanıklılığı artırmak için beton üzeri boyama uygulanırken diğer mimari elemanlarda brüt beton olarak uygulanmıştır. Pencere doğramalarında, korkuluklarda, aydınlatma raylarında, mutfak dolaplarında yerel ustalar tarafından yapılan demir kutu profiller kullanılmıştır. Isınmak amacıyla yaşam alanında bulunan demir döküm şömine grafik desenli panellerle kaplanmıştır.

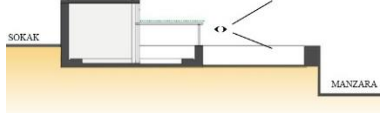
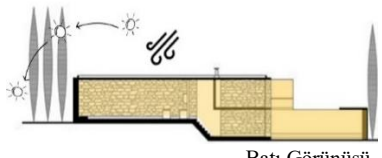
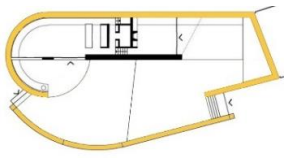
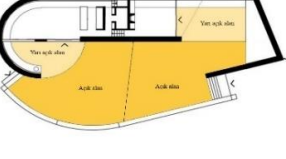
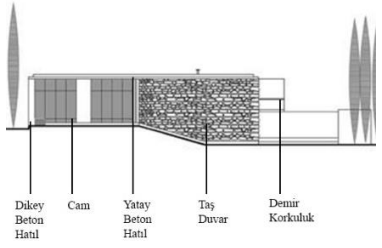
Resim 4.20. Konutun iç mekanında malzeme kullanımı (Sayın, 2021: 114)

Konutun çatısına beton malzemesi kullanılarak yekpare bir biçimde teras çatı uygulaması yapılmıştır. Odunluk olarak kullanılan güney cephesinde yer alan yapının çatısı ise beşik çatı uygulamasıdır. Yaşam alanında ve üst kattaki odada kalın betonarme tavanın boşaltılmasıyla oluşan kare şeklinde çatı ışıklıkları bulunmaktadır.

Resim 4.21. Konutun güney cephe görünümü (URL-21)

Çizelge 4.5. Kerime Arsan evinde yere özgü veri kullanımı

Kerime Arsan evinde yer'e özgü veri kullanımı			
Doğal veriler	Topoğrafya - Eğim - Manzara - Jeolojik yapı	Köşe parselde yer alan konutun diğer konutlara göre daha görünür olması sebebiyle, topoğrafyadaki eğim kullanılarak ara kat oluşturulmuştur. Oluşturulan ara kat ile konutun eğime gömülmesi sağlanmış, böylece diğer konutların manzarası kesilmemiştir. Teras, yaşam alanı, üst bahçe batı yönündeki manzaraya göre konumlanmıştır. Güneye bakan üst kattaki odanın balkonu manzaraya yönelmiştir. Konutun bulunduğu yerin jeolojik yapısından kaynaklı olarak dış duvarların hepsi ve döşemelerin bir kısmında yere özgü taş kullanılmıştır.	 Kuzey Görünüşü
	İklim -Sıcaklık -Rüzgâr -Nem ve yağış -Yeşil doku	Doğu yönünden gelen hâkim rüzgâra karşı konutun doğu cephesi sağır bırakılmış, cephenin bittiği yerde taş bahçe duvarları devam etmiştir. Üst katta bulunan odanın balkonuna da rüzgârdan korunmak amaçlı duvar örülmüştür. Teras üstü ve şeffaf cepheler yeşil doku ile örtülmüş, bu sayede serin ve gölge alanlar sağlanmıştır. Gün ışığı güney ve batı cephelerinden kontrollü bir şekilde iç mekâna alınmıştır. Sağır doğu cephesinin iç mekânda karanlık alan oluşturmaması amacıyla çatıya farklı noktalarda çatı ışıklıkları yerleştirilmiştir.	 Batı Görünüşü
Sosyal ve kültürel veriler	Çevresel imge -Mahremiyet -Gelenek	Sağır cephe duvarı ve ona eklenen taş bahçe duvarları ile konut, diğer yeni konutlara göre dışa kapalıdır. Yarı açık alanlarda çift çeperli bahçe duvarı kullanılmıştır. Sokakların kesiştiği tarafa yaşam alanı, daha sakin olan ve odunluk arkasında gizlenen tarafa odaların konumlanması ile kısmi mahremiyet sağlanmıştır.	
	Toplum ve aile yapısı	Yaşam alanı ve odaların farklı yöne bakması ve farklı bahçelere açılmasıyla konutta yaşayanlar arasında mahremiyet sağlanarak mekanlar kişiselleştirilmiştir. İç mekanlar özerk aile yapısına göre tasarlanmıştır. Açık ve yarı açık alanlar ile sokak ve komşularla etkileşim sağlanmıştır.	
	Mimari dil -Mekânsal organizasyon -Teknoloji -Cephe düzeni -Malzeme -Ölçek	Köşe parselde bulunan konutun her yönü görmesi amacıyla diğer konutlardan farklı olarak dairesel form kullanılmış, bu şekle dikdörtgen form ve sokak sınırına göre şekillen üçgen form eklenerek geleneksel konutlardan farklılaşmıştır. İlk defa çıkma balkon tasarımı yapılmıştır. Diğer yeni konutlara göre daha fazla geleneksel teknik ve malzemeler kullanılmıştır. Eski kuru duvar yöntemi olan yığma taş duvar tekniği, demir donatılarla ve beton hatıllarla sağlamlaştırılarak modern teknikle birleştirilmiştir. Taş malzemesinin yetmediği kısımlarda beton kullanılmıştır. Beton zemin döşemesi epoksi boya ile korunmuştur. Geçirgen ve şeffaf cephelerinde demir doğramalı büyük pencere açıklıkları kullanılmış fakat bu cepheler de yeşil doku ve bahçe duvarlarıyla kısmen kamufle edilmiştir. Diğer konutlara göre görünür, yüksek bir yerde bulunmasına rağmen, çevre-yapı-insan ölçeğine uygundur.	

4.3.5. Bihrat Mavitan evi

Proje Künyesi

- Proje yeri: Yahşibey, Dikili, İzmir
- Proje tipi: Konut
- Proje başlangıç yılı: 2006
- Proje bitiş yılı: 2007
- İnşaat alanı: 155 m²
- Arazi alanı: 488 m²
- Statik projesi: Celal Erdem
- Mekanik projesi: Yer'e özgü çözüm
- Elektrik projesi: Yer'e özgü çözüm
- Mimar: Nevzat Sayın / İbrahim Eyüp / Mert Eyiler

Resim 4.22. Bihrat Mavitan evi (URL-22)

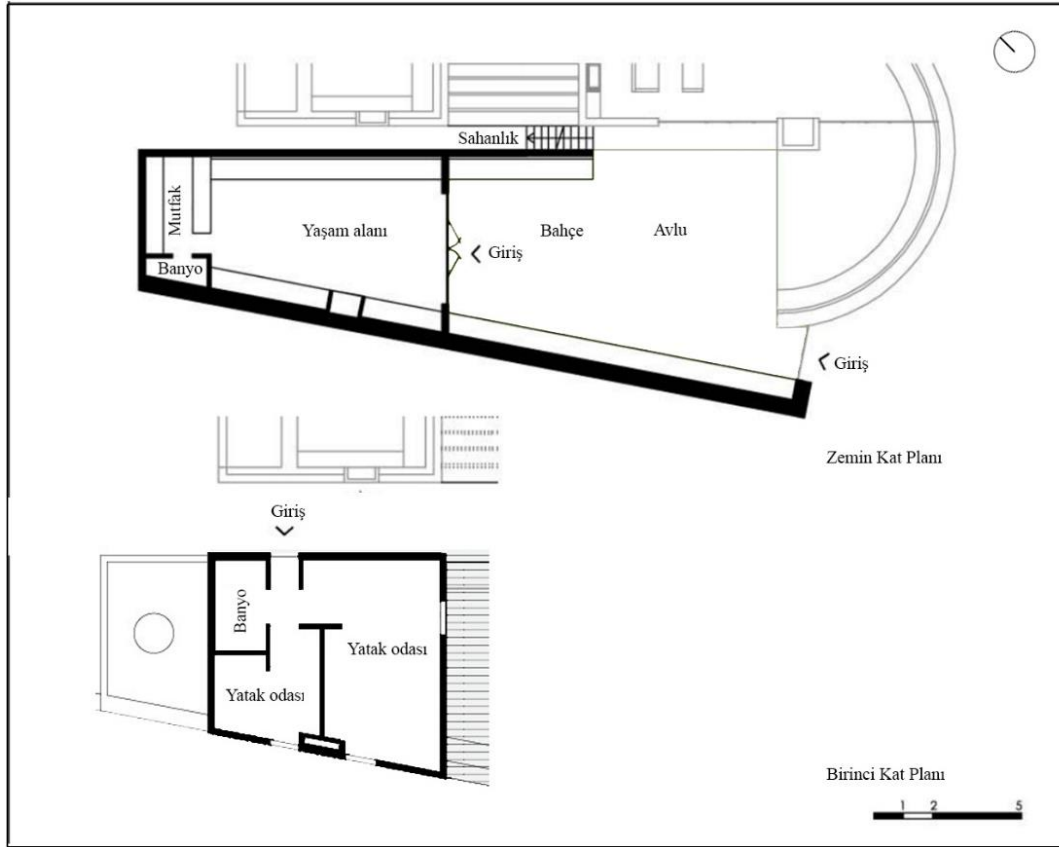
Proje açıklaması

Emre Senan evi ve Nevzat Sayın evinin paylaştığı avlu ile bağlantısı olan Bihrat Mavitan evi köyün 5. yeni konut örneğidir. Bihrat Mavitan evinden sonra inşa edilen Alev Mavitan evi ile aynı avluyu paylaşmaktadır. Diğer konutlarda olduğu gibi konutun bir duvarı bahçe duvarı gibi davranarak sokak ile bahçe arasında geçirimsiz yüzey oluşturmaktadır. Avlu, topoğrafyanın eğimi ile şekillenen farklı yükseklikteki taş duvarlarla çevrilmektedir. Bahçe kapısının sokaktan avluya doğru geri çekilmesiyle konut girişine yönelim sağlanmaktadır. Bahçede oturma amaçlı beton basamaklar oluşturulmuştur. 2 farklı girişi olan konuta, zemin kattaki yaşam alanından ve üst kattaki Nevzat Sayın Evi'nin sağır duvarına paralel odadan ulaşılmaktadır. Bu konutu diğer konutlardan ayıran en önemli özellik, katlar arasındaki sirkülasyonun alt ve üst avluyu birbirine bağlayan bahçedeki merdivenden sağlanmasıdır.

Resim 4.23. Konutun katlar arasındaki sirkülasyonu sağlayan bahçe merdiveni (Sayın, 2019: 122-125)

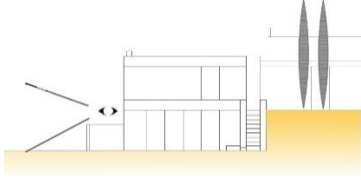
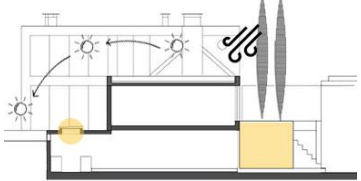
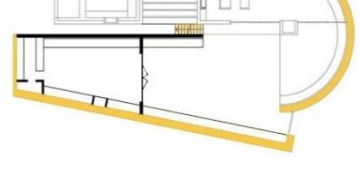
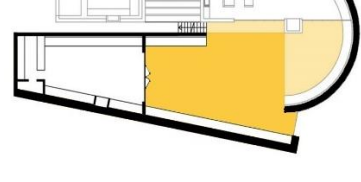
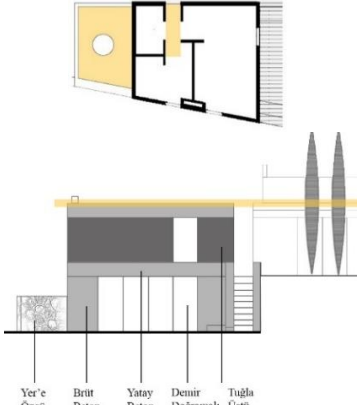
Eski yıkılan konut yapısının plan şekline sadık kalan konutun alt katı sokağın kenarlarına göre hizalanması ile asimetrik dikdörtgen, üst katı ise daha küçük olup asimetrik kare şeklindedir. Bahçe kotundan girilen zemin katında kesintisiz bir yaşam alanı ve ıslak hacimler (mutfak, banyo) yer almaktadır. Islak hacimler eğime oturan duvar arkasında gizlenmiştir. Üst katında ise odalar ve ıslak hacim (banyo) bulunmakta ve odalar arasında sirkülasyonu sağlayan ve girişe açılan koridor kullanılmaktadır.

Şekil 4.6. Bihrat Mavitan evinin kat planları (Sayın, 2019: 128)

Yerli insanların “taş yapmak şart mı, temiz temiz tuğladan yapıp sıvasak olmaz mı?” demesi üzerine, geleneksel ve yeni konutlardan farklı olarak konutun alt cephesi brüt betondan, üst cephesi ise tuğla üzeri sıvadan oluşmaktadır (Sayın, 2004: 119). Yatay ve dikey hatılar, iç mekan döşemesi, merdiven de beton malzemesindendir. Yer’e özgü taş malzemesi sokağa bakan cephede ve bahçe duvarlarında kullanılmıştır. Taş, beton ve tuğla duvarın birleştiği noktalar fugalarla ayrılmaktadır. Büyük açıklıklı demir doğramalı zemin kat pencereleri bahçeye, üst kat pencereleri ise hem bahçeye hem de manzaraya bakmaktadır. İç mekanda da beton, demir doğrama, sıvalı tuğla malzemeleri kullanılmıştır. Yaşam alanı şömine ile, üst kattaki odalar ise şöminenin bacası ile ısınmaktadır. Konutun mutfak çatısı üst avluda sert zemin olarak kullanılarak taş döşeme ile kapatılmıştır. Konutun üst kat çatısı çakılla kaplı, beton teras çatı uygulamasıdır. Kör cephede kalan mutfağın gün ışığı alması amacıyla dairesel şeklinde çatı ışıklığı konulmuştur.

Çizelge 4.6. Bihrat Mavitan evinde yere özgü veri kullanımı

Bihrat Mavitan evinde yere özgü veri kullanımı			
Doğal veriler	Topoğrafya - Eğim - Manzara - Jeolojik Yapı	Yerin topoğrafya özellikleri nedeniyle konut eğime gömülmüştür. Doğu ve batı cephesinden tek katlı görünen konut, üst avludaki konutların manzarasını kesmemektedir. Konutun üst kat pencereleri manzaraya dönükken, yaşam alanındakiler ve bahçe manzaraya dönük değildir. Eski konut kalıntılarında ve hafriyattan çıkan taşlar bahçe duvarlarında değerlendirilmiştir.	
	İklim -Sıcaklık -Rüzgâr -Nem ve Yağış -Yeşil Doku	Eğime gömülen konut, doğu yönündeki rüzgârdan korunmuştur. Üst katta bulunan doğu yönündeki giriş kapısına Nevzat Sayın Evinin sağır duvarı siper olmuştur. Yaşam alanına açılan girişin doğu tarafına beton duvar örülmüştür. Gün ışığı batı ve güney cephesindeki pencerelerden alınmıştır. Kör cephede kalan ıslak hacim alanının gün ışığı alması ve ısı dengesini sağlaması amacıyla çatı ışıklığı konulmuştur. Diğer konutlardan farklı olarak üst avludan bakıldığında mekânın eğime gömülmesinden dolayı camla kapatılmış kuyu görünümündedir. Şeffaf cephenin üstü yeşil doku ile kapatılarak yarı geçirgen saçak oluşturulmuştur.	
Sosyal ve kültürel veriler	Çevresel imge -Mahremiyet -Gelenek	Zemin kattaki sağır duvarlar ve bahçe duvarları mahremiyet açısından sokaktan bahçeye görsel teması kısmi şekilde kesmiş olsa da köydeki diğer konutlardan farklı olarak sokak sınırına cephede pencereler büyük açıklıklı tasarlanmıştır. Merdivenin konut dışarısında kullanılması ile eskiye gönderme yapılmıştır. Eski konutların bahçesindeki oturma alanları modern bir yorumla bahçede ve yaşam alanında devam ettirilmiştir.	
	Toplum ve aile yapısı	Alt ve üst katların farklı girişlerinin olması ile aile içindeki bireyler arasında da özel ve yarı-özel alan kullanımı ayrılmıştır. Konut ortak bahçe ve avlu kullanmasına rağmen bahçe ve yaşam alanı arasında tampon görevi gören, komşularla etkileşimi sağlayan yarı açık alan kullanımı yoktur.	
	Mimari dil -Mekânsal organizasyon -Teknoloji -Cephe düzeni -Malzeme -Ölçek	Sokağın sınırlarına göre şekillenen plan şeması, bahçe ile bağlantılı yaşam alanını alt katta, odaların ise üst katta olması üzerine şekillenmiştir. Alt kattaki açık plandan farklı olarak üst katta kapalı odalar ve koridor kullanımı mevcuttur. Islak hacimler geleneksel evlerde olduğu gibi en kör noktalara yerleştirilmiştir. Yığma taş bahçe duvarları harici duvar, çatı, döşeme detaylarında modern teknikler kullanılmıştır. Zemin kat duvarları brüt betondan, üst kat ise tuğla üstü sıvadan oluşarak geleneksel ve yeni inşa edilen konutlardan ayrılmaktadır. Taş duvarlara göre konutun duvarları incedir. Islak hacimlerin çatısının aynı zamanda üst avlu ile bütünleşen taş zemin görevi görmesiyle döşeme kullanımı çok amaçlıdır. Nevzat Sayın Evi'nin yatay hatlarının hizasında biten modern teras çatı ve üst kat planını yine 3. Evle aynı hizada olması ile ölçek dengesi korunmuştur.	 Yer'e Özgü Taş Brüt Beton Yatay Beton Hatıl Denir Doğramalı Cam Tuğla Üstü Sıva

4.3.6. Alev Mavitan evi

Proje Künyesi

- Proje yeri: Yahşibey, Dikili, İzmir
- Proje tipi: Konut
- Proje başlangıç yılı: 2006
- Proje bitiş yılı: 2007
- İnşaat alanı: 140 m²
- Arazi alanı: 488 m²
- Statik projesi: Celal Erdem
- Mekanik projesi: Yer'e özgü çözüm
- Elektrik projesi: Yer'e özgü çözüm
- Mimar: Nevzat Sayın / İbrahim Eyüp / Mert Eyiler

Resim 4.24. Alev Mavitan evi (URL-23)

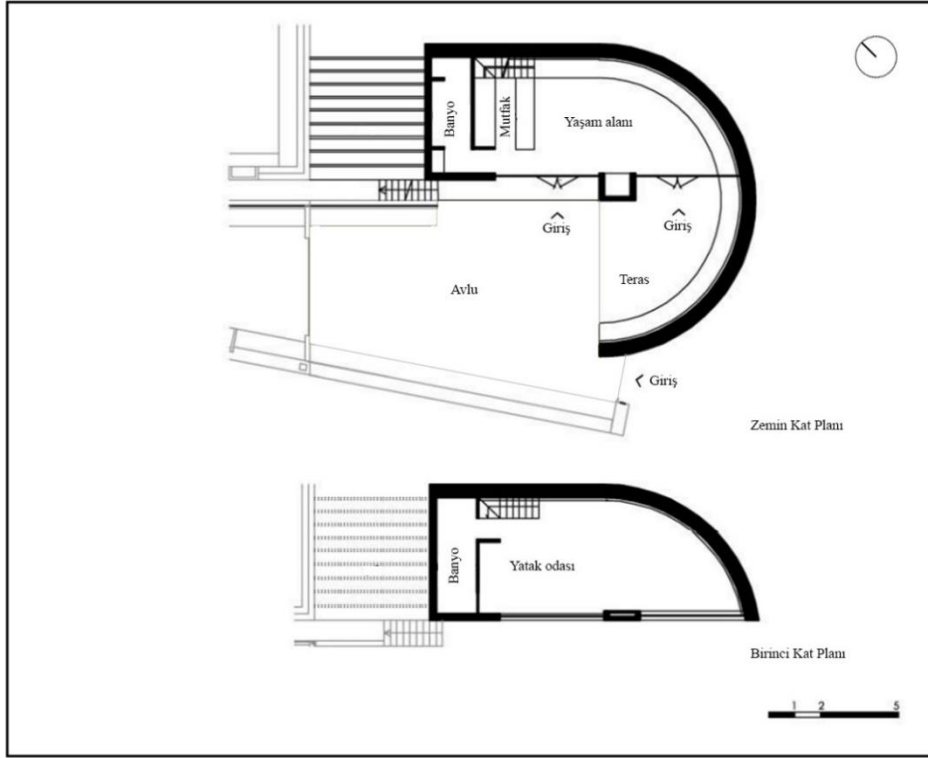
Proje açıklaması

Bihrat Mavitan Evi ile aynı avluyu paylaşan, Nevzat Sayın ve Emre Sayın Evi ile komşu olan Alev Mavitan Evi inşa edilmiş son konut örneğidir. Köşe parselde yer alan konut, dışa kapalı, sokakların kenarlarının yumuşatılmasıyla şekillenmiştir. Yer'e özgü taş malzemesi ile oluşturulan sağır doğu cephesi ve onu takip eden, farklı yüksekliklerdeki bahçe duvarları dışarıya ile olan etkileşime set çekmektedir. Davet edici bahçe duvarlarının yönelimi ile bahçe kapısından girilen konutun sadece ön cephesinde giriş bulunmaktadır.

Resim 4.25. Sağır cephe ile birleşen bahçe duvarları (Sayın, 2019: 126)

Dikdörtgen şeklin, yarım daire ile iç içe geçmesiyle oluşan plan biçimi, yaşam alanının ve ıslak hacmin (mutfak, banyo) zemin katta, oda ve ıslak hacmin (banyo) üst katta konumlanmasıyla son halini almıştır. Yarım dairenin bir ucunda, bahçe içerisinde, beton oturma alanları bulunan teras yer almaktadır. Geniş, dışa açılımlı pencerelerden yekpare yaşam alanına girilmektedir. Eğimle gizlenen ıslak hacmin yanında, üst kat ile bağlantıyı sağlayan merdiven bulunmaktadır. Alt katta hâkim olan açık plan, üst katta da devam etmektedir. İç mekân şömine ve onun bacası ile ısınmaktadır. Şöminenin haznesi yaşam alanında bölücü etki yaratmaması amacıyla dış cepheye verilmiş ve baca kısmına doğru incelererek ilerlemiştir.

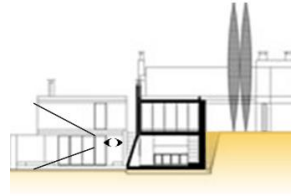
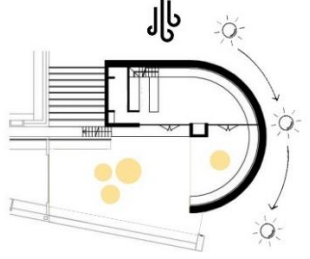
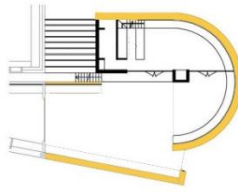
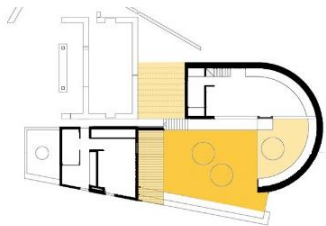
Şekil 4.7. Alev Mavitan evinin kat planları (Sayın, 2019: 128)

Sokağa bakan cepheleri yığma taş tekniği kullanılarak taş malzemesi ile örülmüş, avluya ve avludaki konutlara bakan cephelerde brüt beton kullanılmıştır. Yığma taş duvar tekniği, ahşap dikmelere duvar hizalarının belirlenmesi amacıyla iplerin gerilmesiyle uygulanmıştır. Fugalarla ayrılan beton hatıllar, gri renkli sıvayla kaplanarak brüt beton cepheden ayrılmıştır. Büyük açıklıklı, demir doğramalı pencereler yalnızca batı cephesinde bulunmaktadır. Konutun çatısında ise çakılla kaplı beton teras çatı uygulanmıştır. Sayın Evi'nin bahçesi ile birleştiği kısım taş malzemesi ile doldurularak geçirimli yüzey oluşturulmuştur.

Resim 4.26. Konutun yığma taş duvar tekniğinin uygulanışı (URL-24)

Çizelge 4.7. Bihrat Mavitan evinde yere özgü veri kullanımı

Alev Mavitan evinde yer'e özgü veri kullanımı			
Doğal veriler	Topoğrafya - Eğim - Manzara - Jeolojik yapı	Eğime sırtını veren konut yerin topoğrafya özelliklerine göre konumlanmıştır. Konutun şeffaf cephesi manzaradan faydalanmak amacıyla batı yönünde tasarlanmıştır. Aynı şekilde bahçe duvarlarının yükseklikleri de manzara yönüne doğru azalmıştır. Hafriyattan çıkan taşlar ile konut cephesi ve bahçe duvarları örülerek malzeme yeniden kullanılmıştır.	
	İklim -Sıcaklık -Rüzgâr -Nem ve yağış -Yeşil doku	Doğu cephesinin eğime gömülüp, sağır bırakılmasıyla rüzgârın olumsuz etkilerinden korunmuştur. Yağışlara karşı geleneksel konutlardan farklı olarak teras çatı uygulaması yapılmış, üzerine ise geçirimli yüzey oluşturmak amacıyla çakıl döşenmiştir. Avlu içerisinde herhangi bir gölge ya da serin alan oluşturacak şekilde yeşil doku oluşturulmamıştır. Sıcak nemli iklime sahip yerde olmasına rağmen yarı açık alan tasarlanmamıştır. Daha sonra ihtiyaç doğrultusunda Sayın evi ile ortak kullanılan bahçeye pergola yapılmış, üstü yeşil doku ile örtülmüştür.	
Sosyal ve kültürel veriler	Çevresel imge -Mahremiyet -Gelenek	Şeffaf cephelerin avluya bakması, sokağa bakan cephelerin sağır bırakılması ile mahremiyet sağlanmıştır. Geleneksel konutların bahçelerinde taş malzemesinden olan sedir şeklinde oturma alanları, beton malzeme ile bahçe duvarlarının kenarında ve yaşam alanında tasarlanmıştır.	
	Toplum ve aile yapısı	Konut merdivenin iç mekânda olmasına rağmen hem alt hem de üst katta ıslak hacim bulunmasıyla aile üyeleri arasında mahremiyet korunmuştur. Dışarıya ile bağlantıyı kurmak amacıyla avluya kıvrılan duvarın arkasında tanımlı sert zeminli açık alan kullanımı mevcuttur. Bahçede bulunan merdiven ile üst avludaki konutlara erişim sağlanarak, komşuluk ilişkileri devam ettirilmiştir.	
	Mimari dil -Mekânsal organizasyon -Teknoloji -Cephe düzeni -Malzeme -Ölçek	Sokak kenarlarının hizasına göre rastlantısal bir biçimde şekillen plan yapısı dikdörtgen kısmına yarım dairenin eklenmesiyle yerden maksimum derecede faydalanılmıştır. Dışarıya karşı muhafazalı olan konut iç mekânda açık plan şeklindedir. Yerel ustalar tarafından yapılan eski yığma taş duvar tekniğine modern malzemeler eşlik etmiştir. Cephede brüt beton ve geleneksel evlerden farklı olarak sıva kullanılmıştır. Konut dışarıdan eski konutlara uyum sağlarken, bahçe içerisinde ve iç mekânda modern bir mimari dile sahiptir. İç mekân döşeme ve duvarlarında da beton kullanımı mevcuttur. Doğramalarda, mutfak dolaplarında, şöminede Yahşibey ustalarınca üretilen demir malzemesinden yapılmıştır. Konut kat yüksekliğinin Sayın ve Mavitan Evi ile aynı tutulmasıyla yapının çevre ile ölçek ilişkisi korunmuştur.	 Brüt Beton Demir Doğramalı Cam Beton Üstü Sıva Yatay Beton Hatlı Yer'e Özgü Taş

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Mimari tasarımları özel ve özgün kılan bulunduğu “yer” ile kurduğu ilişkidir. Yerin, kimliğini oluşturan, tarihini anımsatan, deneyim ve tecrübelerini yansıtan konut yapılarının günümüzde bu bağlamlardan kopuk olduğu görülmektedir. Yeni konut tasarımları insanların bir takım fiziksel ihtiyaçlarına yanıt verse de bulunduğu yerden bağımsız tasarlanmasıyla sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamamaktadır. Bu durum, yerin değerlerini sürdürülebilir kılan, geçmişe saygılı, kimlikli, bulunduğu çağın nitelikleri yansıtan, kullanıcıların fiziksel ve anlamsal ilişki kurduğu yeni konutlar nasıl tasarlanmalıdır sorusunu gündeme getirmektedir.

Türkiye’de yaklaşık bir asırdır farklı mimarlık anlayışlarıyla yerin özünden bağımsız konut tasarımları üretilmektedir. Sürekli gelişen ve değişen teknolojiye, zamana ayak uydurmak amacıyla rasyonel, standart, küreselleşmiş ve özgün bir kimliğe bürünmeyen yapılar oluşturulmaktadır. Bu anlayışla üretilen kooperatif ve toplu konut yapıları farklı yer gözetmeksizin birbirine benzemekte ve kullanıcılar için sadece barınma amacı taşımaktadır. Bir yer’e ait olmayan ve anlamsal değerlerden yoksun bu uluslararası mimarlık anlayışlarına karşı ise geleneksel ve yereli yansıtan malzeme, yapım teknikleri, cephe detaylarının çağdaş tasarımlara eklenmesi ile özgün bir dil yakalanmaya çalışılmaktadır. Ancak bu anlayış da yeniyi eskiye benzetme yolundan öteye geçmemekte ve taklitçi bir üslup oluşturmaktadır. Eski ve yeni arasında kurulması gereken hassas denge derinlemesine sentezlenmeyip, yüzeysel sonuçlar doğurmaktadır. Ayrıca yerin özüne dönme çabası tarihselcilik ile bağdaştırılarak Selçuklu ve Osmanlı dönemindeki biçimselliğe öykünen yapılar da oluşturulmaktadır. Sürdürülebilir deneyimlerden oluşan yer’e özgü anlayış, çağ dışı ve geçmişe özlem anlayışı ile karıştırılarak eski mimari elemanlar kitsch bir tavırla yapılar üzerine yerleştirilmektedir.

Yeni kurulan mimari çevrelerde, yerin ihmal edilmesi, gelenek ve tecrübelerin terkedilmesi, anlamsal algının yitirilmesine karşı eleştirel bir tutum gelişmeye başlamıştır. Frampton’ın geliştirdiği bu tutum, eski ve yeniyi uzlaştırmayı, anlamlı çevreler oluşturmayı amaçlamaktadır. Yer, yapı ve insan arasında fiziki, sosyal, kültürel, bağ kuran bu tutum “yere özgü konut tasarımı” olarak tanımlanmıştır. Yerin karakterini konutlara yansıtan, fiziki, kültürel, sosyal ve yapısal dokuyu okuyan, deneyim, gelenek ve eskinin

hafızasını derinlemesine inceleyen, elde ettiği anlam ile konutları incelikle işleyen, bugünün anlayışı ile geleneksel referans alan Nevzat Sayın, özgün dokusunu korumuş Yahşibey’de gerçekleştirdiği yeni konut tasarımları ile yer’e özgü tasarım açısından önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Tez kapsamında incelenen Yahşibey konutları, fiziki çevre ile kurduğu uyumlu ilişki, kültürel ve sosyal bağlamda yeni kullanıcıların beklentilerini karşılama, bulunduğu yeri benimseme açısından Ağahan Ödülleri’ne aday gösterilerek yer’e özgü konut tasarımında yol gösteren seçkin projelerde yerini almaktadır. Yeni konutların kendi içlerinde ve geleneksel konutlarla karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde;

Emre Senan Evi; dışarıdan bakıldığında köydeki konutlardan ayıksanmayan fakat avlu ve iç mekânda çağdaş bir yorumla tasarlanan, köyün genel parçalı yapısına karşın yekpare olan bir kütledir. Topoğrafyanın özelliği olan eğim kullanılarak sokak tarafından kütle büyüklüğü ve kat yüksekliği kamufle edilmiş ancak avlu tarafında bu ölçek korunmamıştır. Doğu yönündeki hâkim rüzgâr kesilmiştir. Yer’e özgü taş, beton ve demir gibi modern malzemelerle sentezlenmiştir. Yığma taş duvar tekniği beton hatıl ve demir donatılarla destelenerek çağdaş yapım teknikleriyle birleştirilmiştir. Köyün ikliminden ve sosyal yapısından kaynaklı yarı açık alan kullanımı mevcut değildir. Yeşil doku peyzaj elemanı olarak kullanılmamıştır. İç ve dış mekân arasında etkileşim sadece sert zeminle oluşturularak sağlanmıştır. İç mekânda galeri kat oluşumu, döşemede mermer, bahçede havuz oluşumu ile köyün genel yaşam biçiminden farklı olarak yazlık ev biçiminde tasarlanmıştır. Bahçe duvarları ve bahçe kapısı ile mahremiyet korunmuştur. Büyük bir boşluğa açılan yüksek ve geniş pencereler geleneksel evlerdeki eyvanı anımsatmaktadır. Geleneksel pencerelerden farklı olarak dairesel şekilde pencere açıklığı kullanılmıştır.

Ekin Senan Evi; eğime oturan, sade ve mütevazı bir şekilde eski konutun yenilenmesiyle oluşturulan konut, mekân organizasyonu, açık ve yarı açık alan tasarımı, taş ve ahşap malzemelerinin kullanımıyla geleneksel evlere uyumludur. Sundurma çatı, galeri kat, brüt beton ile çağdaş yorum getirilmiştir. Taş duvarlar rüzgârın etkilerinden korunurken, mahremiyet de sağlamıştır. Açık alan, yarı açık alan ve yeşil doku kullanımı aktiftir. Terastaki taş fırın ile köy halkını ağırlama ve toplama geleneği simgesel olarak devam ettirilmiştir. Yer in değerleri geliştirilerek ve ihtiyaçlara göre şekillenerek yeniden yorumlanmıştır.

Nevzat Sayın Evi; köydeki geleneksel evlere ve yeni yapılan konutlara oranla en modern konuttur. Hâkim rüzgar yönü olan doğu yönüne gün doğumunu görmek amacıyla açılan pencere ile yerleşik akla karşı konulmuştur. Eski dikdörtgen yapıya eklenen üçgen yapı, geleneksel çatı yöntemlerine modern malzeme ve yapım tekniklerinin eklenmesi, taş ve betonun buluşması gibi her detayıyla eski ve yeni birbiriyle harmanlanmıştır. Açık, yarı açık alan kullanımı, avlu oluşumu ile komşuların etkileşimi sağlanmıştır. Emre senan evinde alışıldık bir biçimde kullanılan dairesel pencere bu konutta da kullanılmış, eski ve yeni dengesi bozulmadan cephede farklı biçimler kullanma yoluna gidilmiştir.

Kerime Arsan Evi; dışarda yer'e özgü taş malzemeli cephesiyle uyum sağlayan konut, iç mekanda sokakların kesişimlerini yumuşatmak amacıyla dikdörtgen temalı planın dairesele evrilmesi ve konut yüksekliğini kamufle etmek için ara kat oluşturulmasıyla yerin topoğrafyasına göre şekil almıştır. Yaşam alanına açılan teras ve odaların bulunduğu şeffaf cepheler çift çeperli bahçe duvarlarıyla çevrilerek mahremiyet sağlanmıştır. Günümüz özerk aile yapısına uyum sağlamak mekanlar daha fazla kişiselleştirilmiştir. Modern malzeme ve teknikler, yerin malzemesine ve tekniklerine eşlik etmiştir. Yeşil doku, gölge alan yaratma, serinlik sağlama, görsel teması engelleme, gün ışığını kontrollü şekilde içeriye alma gibi birçok farklı amaca hizmet etmiştir.

Bihrat Mavitan Evi; yerin topoğrafyasına sadık kalıp, taş bahçe duvarları ile kamufle olan konut, avluya girildiğinde cephesindeki sıva ve geniş pencere açıklıkları ile günümüz temasını yansıtmaktadır. Modern cepheye sahip olan konutun, geleneksele atıf yapmak amacıyla katlar arası bağlantı sağlayan merdiveni dışarıda konumlanmıştır. Eskiye gönderme yaparken, aynı zamanda mekanlar arası girişler farklılaştırılarak kullanıcı isteği ile aynı hane içindeki bireyler arasında da mahremiyet sağlanmıştır. Doğu rüzgarına açılan giriş, Sayın Evi'nin arkasına saklanarak ustalıkla gizlenmiştir. Diğer konutlarla aynı avluda bulunup, ortak bahçe kullanan konutta yarı açık alan oluşturulmamıştır. Geleneksel konutların bahçelerinde bulunan taş oturaklar açık alanda ve iç mekânda kesintisiz olarak beton malzeme ile karşımıza çıkmıştır.

Alev Mavitan Evi; Köşe parselde yer almasıyla dışarı ile bağlantısını kesip, eğime oturarak sadece taş duvarmış hissi veren konut yalnızca manzaraya açılmıştır. Taş duvarlar manzaraya doğru alçalırken, şeffaf cephe de bu boşluklardan sıyrılmıştır. Ön cephesindeki brüt beton, sıva, demir doğramalı büyük açıklıklı pencereler avluda muhafaza edilerek

yerin dokusu zedelenmeden modern yorum katılmıştır. İçe doğru kıvrılan taş duvarın arkasındaki teras, konutun mahremiyetini sağlamıştır. Kat yüksekliği, mekan organizasyonu, konut ölçeği köyün genel yapısı ile uyumlu tasarlanmıştır. Komşuların oturup, etkileşime girdiği taş oturaklar, terasta beton oturak şeklini almış ve oturaklar aynı aksta evin içinde de sedir olarak devam etmiştir.

Yer'e özgü konut tasarımlarına referans olması amacıyla incelenen tüm konut örnekleri, doğal ve sosyo-kültürel verileri farklı anlayışlarla işleyerek yer'e özgü konut olma özelliği taşımaktadır. Eski ve yeni konutlar veriler üzerinden incelendiğinde, yeni konutlarda değişen toplum ve aile yapısı ile kullanım alanı, mekân çeşitliliği artmış, mekânsal organizasyonlar değişmiştir. Galeri kat, ara kat, açık plan, balkon, koridor gibi detaylarla iç mekânda çağa uygun tasarımlar oluşturulmuştur. Konutların planlarında yekpare düzen hakimken, geleneksel konutlardaki mekanların birbirine eklenmesinden yola çıkarak yere referans veren taş bahçe duvarlar oluşturulmuştur. Köyün sahip olduğu jeolojik yapı avantaja çevrilerek konutlarda yer'e özgü taş kullanılmış, böylece köyün dokusu korunmuş, sürdürülebilirlik sağlanmıştır. Malzeme ihtiyacının mümkün olduğunca köy içerisinde çözülmesi, demir doğramaların ve konut yapım sürecinin yerel ustalar tarafından yapılması ile şartlar zorlanmamış, geleneksel konutlarda olduğu gibi ekonomik tasarımlar ortaya çıkmıştır. Yerel malzemelerin yetersiz kaldığı durumlarda brüt beton, tuğla, sıva gibi yeni malzemeler kullanılması ile çağa ayak uydurulmuş, hiçbir malzeme birbirini örtmemiş ya da üst üste binmemiş, minimum gereklilik ilkesi hem dış cephede hem de iç mekânda yalın bir dille korunmuştur. Rüzgârdan korunmak amacıyla doğu cephelerin sağır bırakılmış, mahremiyeti sağlamak amacıyla avlu ve bahçelerin taş duvarlarla çevrilerek yerleşik akıl devam ettirilmiş ancak manzaraya dönen büyük şeffaf cephelerin alçak bahçe duvarlarından sızmasıyla yeni bir yorum getirilmiştir. Açık ve yarı açık alan kullanımı, taş fırın ve sedir şeklindeki oturak detaylarının olması ile köylülerin alışkanlıkları simgesel şekilde devam ettirilmiş, gelenekler kişiselleştirilmiştir. Eski yapım teknikleri olan taş yığma duvar tekniği, oturtma çatı teknikleri yeni yapım teknikleri olan demir strüktür, beton hatıllar, demir donatılar ile harmanlanmış, dışarıda tanıdık içeride ise yabancı malzemeler bir arada titiz bir şekilde mevcut dokuyu bozmadan yerleştirilmiştir. Köyün genel parsel, yapı ve insan ölçeğine saygılı tasarımlar oluşturulmuştur.

Çizelge 5.1. Eski ve yeni konutların karşılaştırmalı yer'e özgü veri kullanımı

Eski ve yeni konutların karşılaştırmalı yer'e özgü veri kullanımı					
Yahşibey'de eski ve yeni konutlar	Doğal veriler		Sosyal ve kültürel veriler		
	Topoğrafya - Eğim - Manzara - Jeolojik yapı	İklim -Sıcaklık -Rüzgâr -Nem ve yağış -Yeşil doku	Çevresel imge -Mahremiyet -Gelenek	Toplum ve aile yapısı	Mimari dil -Mekânsal org. -Teknoloji -Cephe düzeni -Malzeme -Ölçek
Eski (geleneksel) Konutlar	Topoğrafyaki eğime oturmuş, hayat bölümü ve bahçeleri manzaraya dönük, jeolojik yapının sahip olduğu taş malzemesini kullanılmıştır.	İklimden dolayı açık ve yarı açık alan kullanımı mevcut, gün ışığı ve sıcaklıktan dolayı güne ve batıya yönelim sağlanmış, hakim doğu rüzgarı yönündeki cephenin sağır bırakılmış, nem ve yağışa uygun malzeme ve çatı tekniği uygulanmış, mevzut yeşil doku kullanılarak serin ve gölgelik alanlar oluşturulmuştur.	Sokağa sınır cepheler sağır bırakılmış, bahçe, avlu ve şeffaf cepheler mahremiyeti sağlamak amacıyla bahçe duvarlarıyla çevrelenmiş, toplu yeme-içme geleneğinden dolayı ortak fırın, oturma alanları oluşturulmuştur.	Komşuluk ilişkilerinin kuvvetli olması nedeniyle avlu kullanımı, açık ve yarı açık alan kullanımı mevcuttur. Aile içerisinde kişisel alanlar sınırlı, ortak iç mekan kullanımı mevcuttur.	Mekanlar doğal ve sosyo-kültürel verilere göre yerleştirilmiştir. Oturtma çatı, yığma taş duvar tekniği, iç mekanda basit sıra tekniği uygulanmış, kapı ve pencere açıklıkları dar bırakılmış, yer'e özgü taş, kiremit, demir malzemeleri kullanılmış, cephede mavi ve beyaz renk detayları mevcuttur. Konut ölçeği, tek katlıdır.
Emre Senan Evi	Eğim, manzara ve jeolojik yapı verilerine uygun tasarlanmıştır.	Sıcaklık, rüzgar ve nem-yagış verilerine uygun tasarlanmıştır. Yeşil doku verisi dikkate alınmamıştır.	Mahremiyet ve gelenek verilerine kısmi uygundur. Eski konutlardan farklı olarak yarı açık alan kullanımı yoktur.	Toplum yapısına uygundur. İç mekan organizasyonu açık plan şeklinde tasarlanmasıyla eski konutlardan farklıdır.	Mimari dil verileri eski ve yeni tekniklerle birlikte tasarıma yansımıştır. Ölçek kısmi olarak yere uygundur.
Ekin Senan Evi	Eğim, manzara ve jeolojik yapı verilerine uygun tasarlanmıştır.	Sıcaklık, rüzgâr, nem-yagış ve yeşil doku verilerine uygun tasarlanmıştır.	Mahremiyet ve gelenek verilerine göre tasarlanmıştır.	Toplum ve aile yapısına uygun tasarlanmıştır.	Mimari dil verileri eski ve yeni tekniklerle birlikte tasarıma yansımıştır. Ölçek yere uygundur.
Nevzat Sayın Evi	Eğim, manzara ve jeolojik yapı verilerine uygun tasarlanmıştır.	Sıcaklık, nem-yagış verileri dikkate alınırken, rüzgâr ve yeşil doku verileri dikkate alınmamıştır.	Mahremiyet ve gelenek verilerine göre tasarlanmıştır.	Toplum ve aile yapısına uygun tasarlanmıştır.	Mimari dil verilerine göre tasarlanmış ancak yeni teknikler tasarımda daha fazla hakimdir. Ölçek yere uygundur.
Kerime Arsan Evi	Eğim, manzara ve jeolojik yapı verilerine uygun tasarlanmıştır.	Sıcaklık, rüzgâr, nem-yagış ve yeşil doku verilerine uygun tasarlanmıştır.	Mahremiyet ve gelenek verilerine göre tasarlanmıştır.	Toplum yapısına uygun, aile yapısına göre düzenlenen iç mekan eski konutlardan farklıdır.	Mimari dil verileri eski ve yeni tekniklerle birlikte tasarıma yansımıştır. Ölçek yere uygundur.
Bihrat Mavitan Evi	Eğime uygun yerleşen konutun yaşam alanı ve bahçesi manzaraya dönük değildir. Yer'e özgü taş kullanılmamıştır.	Sıcaklık, nem-yagış, rüzgâr verileri dikkate alınırken, yeşil doku verisi dikkate alınmamıştır.	Mahremiyet ve gelenek verilerine uygundur. Eski konutlardan farklı olarak yarı açık alan kullanımı yoktur.	Aile yapısına uygundur ancak toplum ilişkileri zayıf tasarlanmıştır.	Mimari dil verilerine göre tasarlanmış ancak yeni teknikler tasarımda daha fazla hakimdir. Ölçek yere uygundur.
Alev Mavitan Evi	Eğim, manzara ve jeolojik yapı verilerine uygun tasarlanmıştır.	Sıcaklık, rüzgâr, nem-yagış ve yeşil doku verilerine uygun tasarlanmıştır.	Mahremiyet ve gelenek verilerine göre tasarlanmıştır.	Toplum ve aile yapısına uygun tasarlanmıştır.	Mimari dil verileri eski ve yeni tekniklerle birlikte tasarıma yansımıştır. Ölçek yere uygundur.

Konutlar farklı olma abası içerisinde olmadan, ne geleneksele ne de moderne yakın olmuş, her iki tarafa da eşit mesafede durmuştur. Yerin izleri okunarak, bugünün anlayışı ile o yere karışmaya çalışılmıştır.

Yerel ve güncel anlayışın birbirine direnç göstermeden, uzlaşarak, derin okuma ile birbirine karışması ile yer'e özgü anlayış mümkün olmaktadır. Tasarımların, biçimsel bir referanstan veya geçici çözümlerden ziyade, yerden beslenmesi gerekmektedir. En doğru olan, eski ve yeninin saygılı bir şekilde birbirine sızması, esnek bir diyalog oluşturması, yerin soyut ve somut faktörlerinin tasarıma işlenmesidir.

KAYNAKLAR

- Akbaş, G., Özcan, Z. (2018). Yapım tekniği farklılıklarının mekâna yansımaları: Uzungöl ve Taşkiran örneği. *Ata Planlama ve Tasarım Dergisi*, 2(2), 47-58.
- Aksu, Ö. (2007). *Yerel Kültür ve Mimarlık İlişkisi: Cengiz Bektaş Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 17-37.
- Aras, L. (2014). Bir mimarlık bilinmeyen: Postmodern gündelik yaşamda “konut” tükendi mi?. *Megaron Dergisi*, 9(2), 103-112.
- Aras, L. (2015). 21. Yüzyılda postmodern mimarlığa naif bir bakış: Bitiş mi, dönüşüm mü?. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi*, 20(2), 11-21.
- Aras, L. (2015). Günümüz mimarlık ortamına geçmişten katkılar: Pessac, CIAM ve Pruitt Igoe. *Tasarım+Kuram Dergisi*, 11(20), 19-34.
- Aslanoğlu, İ. (1988). Modernizmin tanımı, sınırları, erken yirminci yüzyıl mimarlığında farklı tavırlar. *Odtü Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 8(1), 59-66.
- Aycı, H. (2008). *Yerelin İçerisinde Evrensel Aramak: Eleştirel Bölgeselcilik'in Öne Çıkan Kavramları Aracılığıyla Han Tümertekin'in B2 ve SM Evlerine Bir Bakış*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 27-49.
- Azezli, G. (2009). *19 yüzyılda Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekân Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 10-20.
- Bektaş, C. (2007). *Türk evi*. İstanbul: Bileşim Yayınevi, 31-74.
- Berber, Ö. (2011). Yok-yer, yersizleşme ve yersiz yurtsuzluk kavramları üzerine bir sorgulama. *İdeal Kent Dergisi*, 2(3), 142-157.
- Bilgin, İ. (1995), “Modernizmin şehirdeki izleri”. *Defter Dergisi*, (23), 86-101.
- Bilgin, İ. (1996). *Anadolu'da modernleşme sürecinde konut ve yerleşme, tarihten günümüze Anadolu'da konut ve yerleşme içinde*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 472-490.
- Bilgin, İ. (2002). Serbest plan, serbest cephe, serbest ev. *Cogito Dergisi*, 1(18), 144-157.
- Bozdoğan, S. (2002). *Modernizm ve ulusun inşası*. İstanbul: Metis Yayınları, 31-315.
- Budak, C. (1985). Modern mimarlığın kavramları üstüne. *Mimarlık Dergisi*, 5(23), 17-20.
- Bristol, K. (1984). The Pruitt-Igoe myth. *Journal of Architectural Education*, 44 (3), 163-171.

- Cankara, M. (2006). *Dikili-Yahşibey Köyü Konutları Örneğinde Mekânsal Sürekliliğin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 35-58.
- Canizaro, V. B. (2007). *Architectural regionalism: collected writings on place, identity, modernity and tradition*. New York: Princeton Architectural Press, 17-33.
- Cresswell, T. (2004). *Place: A short introduction*, USA: Blackwell Pub, 1-14.
- Civelek, Y. (2017). (Post)modern bir mit olarak ızgara: Eisenman'ın kavramsal mimarlığının başı ve sonu. *Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Yazıları*, (37), 209-228.
- Comerio, M. (1981). Pruitt-Igoe and other stories. *JAE*, 34(4), 26-31. (Aktaran: Aras, 2015)
- Corbusier, L. (1952). *Towards a new architecture*. London: The Architectural Press, 7-126.
- Davulcu, M. (2016). Bartın yöresi kırsal yerleşmelerinde aile yapısı ve yaşam kültürünün halk mimarisine etkisi. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halk bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(8), 93-144.
- Demirgüç, U. (2006). *Mimarlıkta Eleştirel Bölgeselcilik ve Turgut Cansever*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 3-48.
- Deringöl, T. (2015). *Sürdürülebilir Çağdaş Konut Tasarımında Gaziantep'in Yerel Mimarisinden Öğrenilenler*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, 11-17.
- Dostoğlu, N. (1995). Modern sonrası mimarlık anlayışları. *Mimarlık Dergisi*, (263), 46-50.
- Dörter, H. (1994). *Konutlarda Isıtma Enerjisi Korunumu Amaçlı Mimari Tasarıma Yön Verici İlkelerin ve Çözümlerin Belirlenmesinde Bir Yaklaşım Araştırması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 31-38. (Aktaran: Ovalı, P. 2009)
- Eggner, K. L. (2002). Placing resistance: A critique of critical regionalism. *Journal of Architectural Education*, 55(4), 228-237.
- Eroğlu, S. (2017). *Romaika Konuşan Halkta Göç Olgusu Üzerinden Konut Tasarımında Yerel Veri Kullanımı: Uzungöl-Dönerdere Göçü Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 7-33.
- Erpi, F. (1990, 5-7 Mart). *Sosyo-kültürel yapının yerel konut mimarisindeki yansıması üzerine kıyaslamalı üç örnek: Anadolu'daki Türk, Rum ve Levanten konut mimarileri*. *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu*, Konya, 51-56.
- Eyüce, A. (2005). *Geleneksel yapılar ve mekânlar*. İstanbul: Birsan Yayınevi, 10-49.

- Frampton, K. (1983). "Towards a critical regionalism: six points for an architecture of resistance". *The anti-aesthetic: essays on postmodern culture*. Washington: Bay Press, Post Townsend, 16-30.
- Frampton, K. (1987). *Ten points on an architecture regionalism: a provisional polemic. Architectural regionalism: collected writings on place, identity, modernity and Tradition.*, New York: Princeton Architectural Press, 374-385.
- Germen, A. (1974). Yöre mimarisi. *Mimarlık Dergisi*, 5(127), 5-9.
- Giamarelos, S. (2014). The art of building reception: Aris Konstantinidis behind the global published life of his weekend house in Anavyssos (1962–2014). *Architectural Histories*, 2(1), 1-19.
- Güloğlu, S. (2014). Mimarlık kuramı: Mimarlıkta postmodern kuram ve uygulama. *Mimarlık Dergisi*, (376), 37-41.
- Harvey, D. (2003). *Postmodernliğin durumu*. (Çev: S. Savran). İstanbul: Metis Yayınları. (Eserin orijinali 1991’de yayımlandı), 15-101.
- Heidegger, M. (1971). *Poetry, language, thought*. New York: Harper and Row, 145-161.
- Özsevgeç, Y. (2017). On postmodernism. *The Journal of International Social Research*, 10(54), 135-141.
- Kancıoğlu, M. (2005). Çevresel imaj, kimlik ve anlam kapsamında turizm binalarına ilişkin kullanıcı değerlendirmeleri. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 10(2), 49-60.
- Kasapbaşı, E. (2018). *Gaziantep 1960-1980 Dönemi Kent Konutu Mekân Kurgusunun Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana, 32-86.
- Karagülle, C. (2009). *Yerel Verilerin Konut Tasarımı Sürecinde Değerlendirilmesi: Mardin Örneği*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 9-44.
- Kayın, E. (2009). Modernin eleştirel döngüsünde kaçınılmaz karşılaşma: Fütürist koruma ve korumacı fütürizm. *Mimarlık Dergisi*, (348), 34-37.
- Kızıl, F. (1978). *Toplumsal Geleneklerin Konut İç Mekân Tasarımına Etkisi ve Toplumsal Geleneklerimizi Daha İyi Karşılacak Konut İç Fiziksel Çevre Koşullarının Belirlenmesi*. Doktora Tezi, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 11-107.
- Köse, A. (2007). Balıkesir çevresinde geleneksel kırsal avlu peyzajı ve değişimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 12(18), 7-38.

Kuyrukçu Y., Alkan A. (2019). AHP metoduyla yer'e özgü mimari tasarım kriterlerinin öncelik sırasının belirlenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 23(özel sayı), 164-175.

İnternet: URL-1. (2021). Farnsworth Evi. Web: <https://divisare.com/projects/376075-ludwig-mies-van-der-rohe-cemal-emden-farnsworth-house> , Son Erişim Tarihi: 10.05.2021.

İnternet: URL-2. (2021). Web: Dessau-Törten Yerleşimi. <https://www.archinform.net/index.html>, Son Erişim Tarihi: 11.05.2021.

İnternet: URL-3. (2021). Peter Eisenman House IV. Web: <https://archilio.fr/projet/house-vi/>, Son Erişim Tarihi: 11.05.2021.

İnternet: URL-4. (2021). FAT Manchester sosyal konutları. Web: http://www.fashionarchitecturetaste.com/2006/11/islington_square_1.html, Son Erişim Tarihi: 12.05.2021.

İnternet: URL-5. (2021). Alanya'nın eğime göre yerleşimi. Web: <https://www.alanya.bel.tr/S/403/Tarihi-Yerler> , Son Erişim Tarihi: 10.07.2021.

İnternet: URL-6. (2021). Hasankeyf'in jeolojik yapıya göre yerleşimi. Web: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/batman/genelbilgiler>, Son Erişim Tarihi: 10.07.2021.

İnternet: URL-7. (2021). Safranbolu evlerinin cephe görünüşleri. Web: <https://kulturveyasam.com/8-maddede-safranbolu-unlu-safranbolu-evlerinin-mimari-ozellikleri> , Son Erişim Tarihi: 15.07.2021.

İnternet: URL-8. (2021). a) Rize evlerinin saçak görünümü. Web: <http://www.guneyusu.gov.tr/tarihi-evler>, Son Erişim Tarihi: 15.07.2021. b) Urla evlerinin saçak görünümü. Web: <https://www.izmirdergisi.com/tr/dergi-arsivi/57-33uncu-sayi/1444-doga-ve-tarihin-kucaginda-bir-izmir-incisi-urula>, Son Erişim Tarihi: 15.07.2021.

İnternet: URL-9. (2021). Yahşibey köyünün İzmir ili Dikili ilçesindeki görünümü. Web: <http://yahsiworkshops.com/yahsibey-hakkinda>, Son Erişim Tarihi: 20.08.2021.

İnternet: URL-10. (2021). Yahşibey köyü. Web: <http://yahsiworkshops.com/yahsibey-hakkinda>, Son Erişim Tarihi: 20.08.2021.

İnternet: URL-11. (2021). Yahşibey köyünün bahçe ve sokak zemin dokusu. Web: <http://yahsiworkshops.com/yahsibey-hakkinda>, Son Erişim Tarihi: 20.08.2021.

İnternet: URL-12. (2021). Konutun pencere açıklıkları ve avlu kullanımı. Web: <https://www.mimarlikakademisi.com/post/ta%C5%9F-ev-yap%C4%B1m%C4%B1>, Son Erişim Tarihi: 27.08.2021.

İnternet: URL-13. (2021). Emre Senan evinin çatı ışıklığı. Web: <https://www.nsmh.com/Yah-ibey-de-2-Ev>, Son Erişim Tarihi: 27.08.2021.

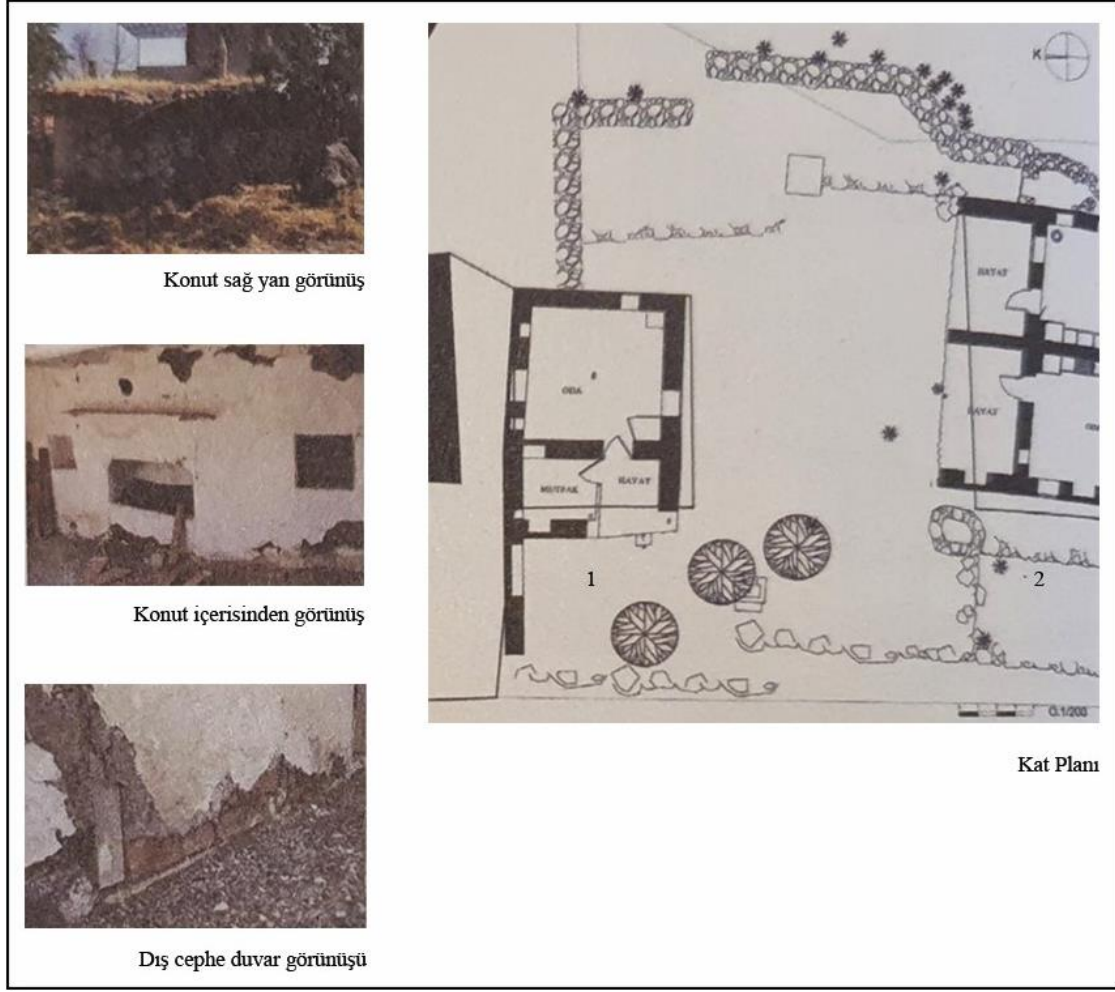
- İnternet: URL-14. (2021). Emre Senan evinde malzeme kullanımı. Web: <https://www.mimarlikakademisi.com/post/ta%C5%9F-ev-yap%C4%B1m%C4%B1>, Son Erişim Tarihi: 27.08.2021.
- İnternet: URL-15. (2021). Ekin Senan evi. Web: <https://www.nsmh.com/Yah-ibey-de-1-Ev>, Son Erişim Tarihi: 03.09.2021.
- İnternet: URL-16. (2021). Ekin Senan evinin iç mekan kurgusu. Web: <https://www.nsmh.com/Yah-ibey-de-1-Ev>, Son Erişim Tarihi: 03.09.2021.
- İnternet: URL-17. (2021). Eski konut yapısı ve konuta sokaktan giriş. Web: <https://www.nsmh.com/Yah-ibey-de-3-Ev>, Son Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- İnternet: URL-18. (2021). Nevzat Sayın evinde pencere detayları. Web: <https://www.nsmh.com/Yah-ibey-de-3-Ev>, Son Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- İnternet: URL-19. (2021). Malzemelerin iç mekanda ve dış cephede kullanımı. Web: http://www.nsmh.com/proje_detay.asp?lang=tr&ID=65, Son Erişim Tarihi: 15.09.2021.
- İnternet: URL-20. (2021). Nevzat Sayın evinin çatı detayları. Web: <https://www.vitracagdasimimarlikdizisi.com/projeler/yahsibey-evleri.aspx#modal-map>, Son Erişim Tarihi: 20.07.2021.
- İnternet: URL-21. (2021). Konutun güney cephe görünümü. Web: <https://www.nsmh.com/Yah-ibey-de-4-Ev>, Son Erişim Tarihi: 02.10.2021.
- İnternet: URL-22. (2021). Bihrat Mavitan evi. Web: <https://www.vitracagdasimimarlikdizisi.com/projeler/yahsibey-evleri.aspx#modal-map>, Son Erişim Tarihi: 15.09.2021.
- İnternet: URL-23. (2021). Alev Mavitan evi. Web: http://www.nsmh.com/proje_detay.asp?lang=tr&ID=65, Son Erişim Tarihi: 15.09.2021.
- İnternet: URL-24. (2021). Konutun yığma taş duvar tekniğinin uygulanışı. Web: http://www.nsmh.com/proje_detay.asp?lang=tr&ID=65, Son Erişim Tarihi: 15.09.2021.
- Mumford, E. (2000). *The CIAM discourse on urbanism, 1928-1960*. Cambridge: MIT Pres, 131-135.
- Nalbantoğlu, B. G. (2000). Beyond lack and excess: Other architectures/other landscapes. *Journal of Architectural Education*, 54(1), 20-27. (Aktaran: Aksu, 2007)
- Nesbitt, K. (Editör). (1996). *Theorizing a new agenda for architecture: An anthology of architectural theory 1965-1995*. New York: Princeton Architectural Press, 484-490.

- Olgyay, V. (1973). *Design with climate, bioclimatic approach to architectural regionalism*. New Jersey: Princeton University Press.
- Oğuz, G., Halifeoğlu, F. (2017). Geleneksel Diyarbakır evlerinde yapım tekniği ve malzemede koruma sorunları. *Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Dergisi*, 8(2), 345-357.
- Ovalı, P. (2009). *Türkiye İklim Bölgeleri Bağlamında Ekolojik Tasarım Ölçütleri Sistematığının Oluşturulması: Kayaköy Yerleşmesinde Örneklenmesi*. Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Fakültesi, Edirne, 35-122.
- Özkan, S., Turan, M. ve Üstüncök, O. (1979). Institutionalised architecture, vernacular architecture and vernacularism in historical perspective. *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 5(2), 127-150.
- Özorhon, G. (2009). *1950-1960 Dönemi İstanbul Konut Mimarlığının 21.Yüzyıl Konutu Çerçevesinde Değerlendirilmesi*. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 5-17.
- Özüer, M. (2012). Binalarda enerji korunumunu sağlayan fiziksel çevre ölçütleri. *Beykent University Journal of Science And Engineering*, 5(1-2), 95-107.
- Rapaport, A. (1969). *A house form and culture*. New Jersey: Englewood Cliffs, Prentice Hall, 1-125.
- Rapaport, A. (1977). *Human aspects of urban form: Towards a man, environment approach to urban form and design*. Newyork: Pergamar Press, 12-240.
- Rapoport, A. (1983). Development, culture change and supportive design. *Habitat International*, 7(5-6), 267-268.
- Relph, E. (1976), *Place and placelessness*. London: Pion, 43-50.
- Sayar, Z. (1944). Boğaziçinde bir yalı. *Arkitekt Dergisi*, 7(151-152), 147-153.
- Saygın, U. (2016). Anthony Giddens'in sosyolojisinde modernliğin boyutları, *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 69-80.
- Sayın, N. (2004). *Nevzat Sayın: Düşler, düşünceler, işler 1990-2004*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 174-191.
- Sayın, N. (2019). *Nevzat Sayın: Düşler, düşünceler, işler 2004-2018*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 85-130.
- Sayın, N. (2021). *Coğrafi bir mesele olarak mimarlık / Architecture as a geographical matter*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 100-218.
- Schulz, N. (1980). *Genius loci: Towards aphenomenology of architecture*. New York: Rizzoli, 5-12.

- Şentürk, M. (2014). Change in a city in Turgut Cansever's thought. *İnsan ve Toplum Dergisi*, 4(7), 25-26.
- Sezgin, H. (1984). Vernaküler mimari ve günümüz koşullarındaki durumu. *Mimarlık Dergisi*, 3(202), 44-47.
- Tekeli, İ. (2010). *Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi ve Yerellik Yazıları*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 166-175.
- Turan, E. R. (1994). Heidegger ve ev, *Mimarlık Dergisi*, 5(260), 21-22.
- Turgut, H. (1990). *Kültür-Davranış-Mekân Etkileşiminin Saptanmasında Kullanılabilecek Bir Yöntem*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 26-42.
- Ultav, Z. T., Sahil, S. (2004). Hassan Fathy mimarlığında tasarım ilkeleri üzerine eleştirel bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 19(4), 365–374.
- Umaroğulları F., Cihangir C. (2019). Toplu konutların iklimsel konfor tasarım parametrelerine göre değerlendirilmesi: Ilıman nemli iklim bölgesi: Edirne binevler (1.kısım) konut yapı kooperatifi örneği. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 4(1), 105-122.
- Usta, G. (2019). Mekan ve yer kavramlarının anlamsal açıdan irdelenmesi. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 10(1), 25-30.
- Yıldız Kuyrukçu, E., Alkan, A. (2019). AHP metoduyla yer'e özgü mimari tasarım kriterlerinin öncelik sırasının belirlenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, Isparta, 23 (özel sayı), 169-180.
- White, A. (1959). *The evalution of culture*. New York: Mc Graw Hill, 18-28.

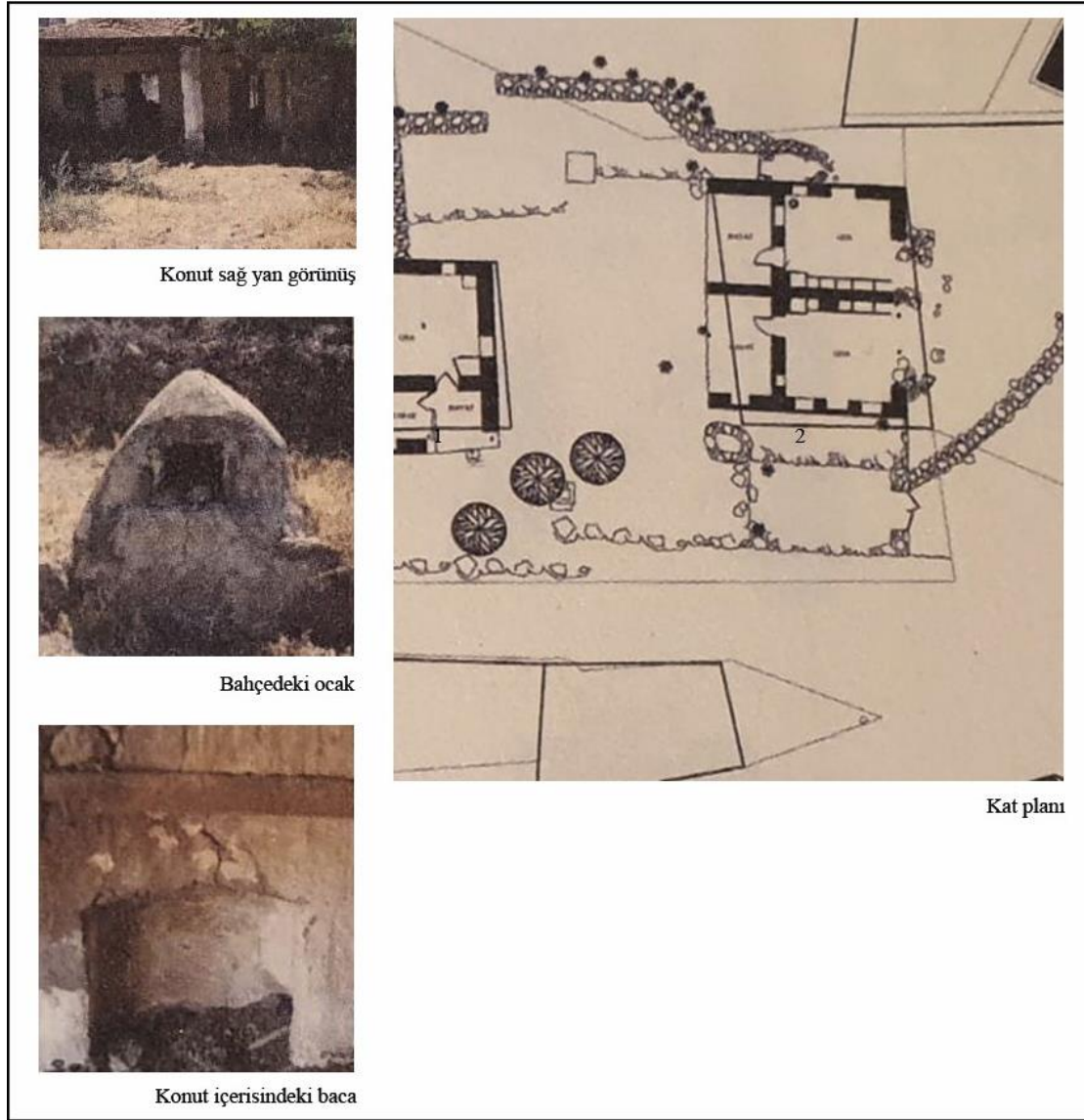
EKLER

EK-1. Yahşibey'e özgü geleneksel konut özellikleri

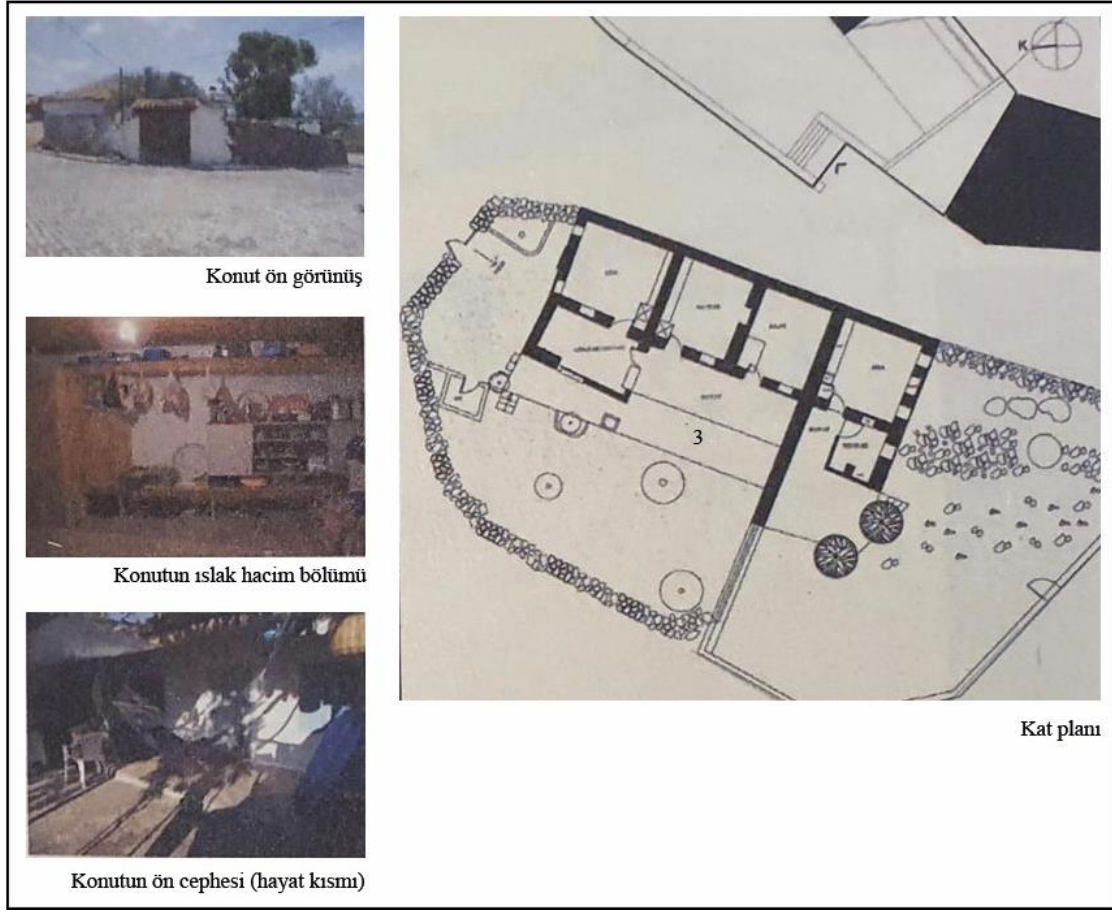
Resim 1.1. Birinci geleneksel konut (Sayın, 2021)

EK-1. (devam) Yahşibey'e özgü geleneksel konut özellikleri

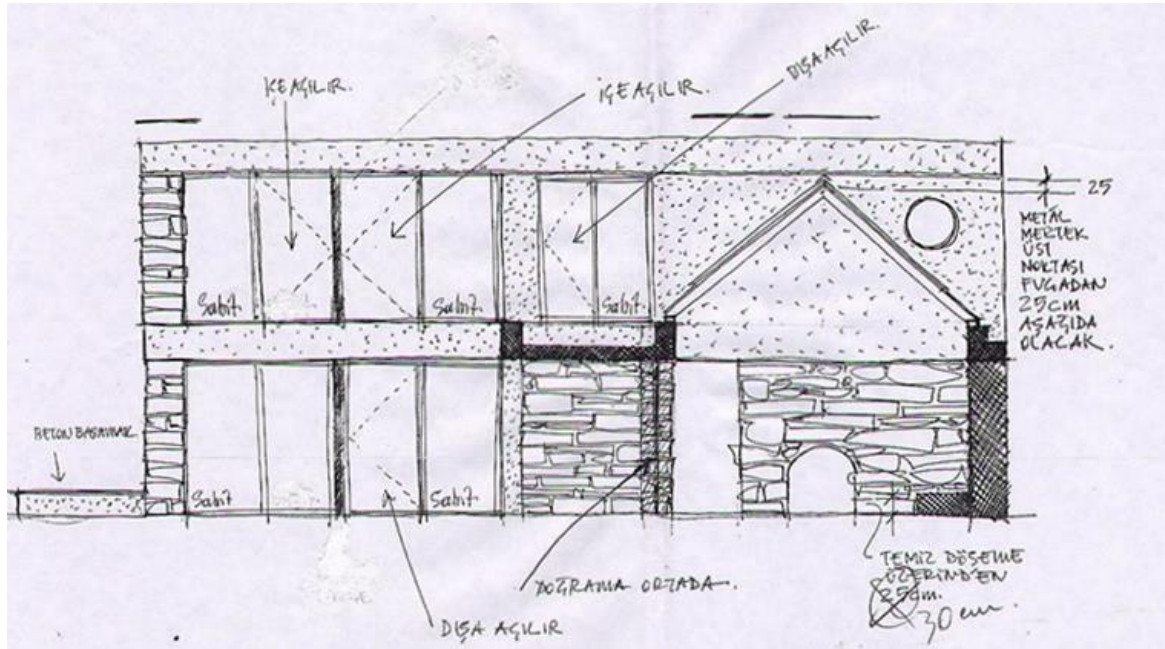
Resim 1.2. İkinci geleneksel konut (Sayın, 2021)

EK-1. (devam) Yahşibey'e özgü geleneksel konut özellikleri

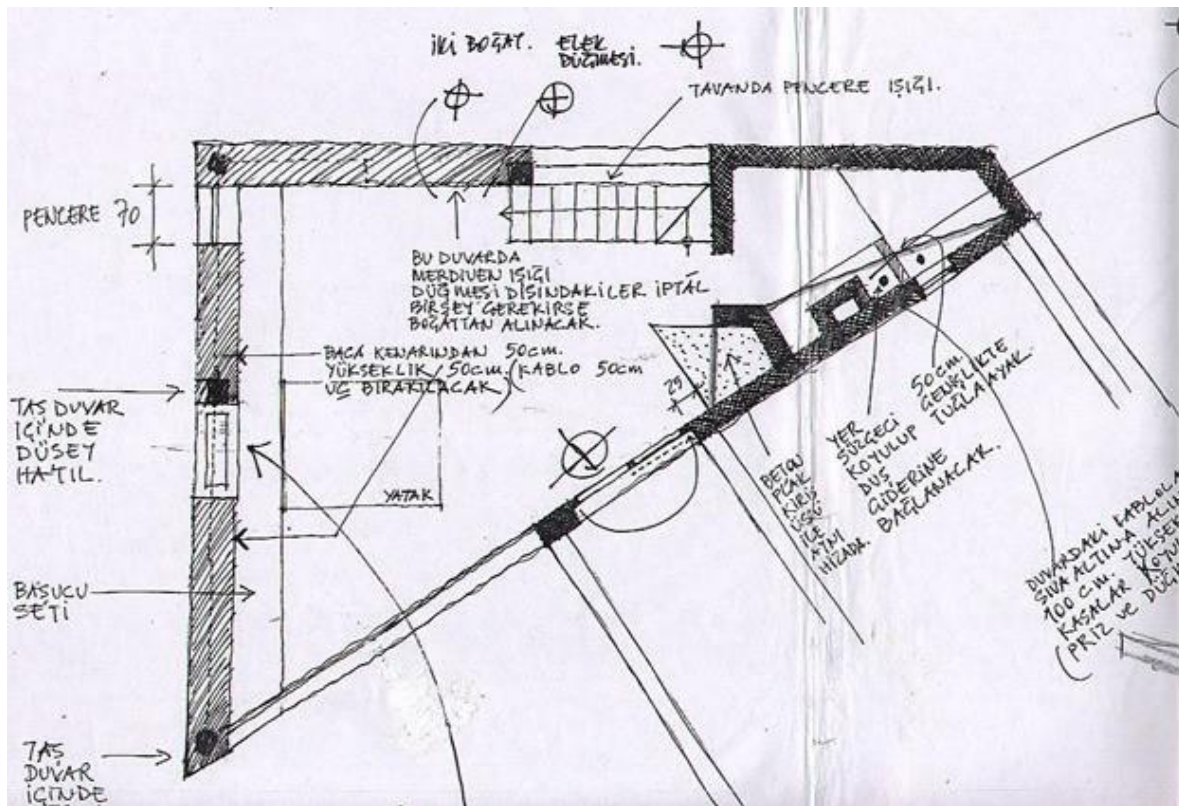

Resim 1.3. Üçüncü geleneksel konut (Sayın, 2021)

EK-2 (devam) Nevzat Sayın evine ait el çizimleri

Şekil 1.3. Nevzat Sayın evinin cephe detayları (Sayın, 2021)

Şekil 1.4. Nevzat Sayın evinin birinci kat planının detayları (Sayın, 2021)

GAZİ GELECEKTİR..